

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Л. Біла-Тіунова, А. Кубасенко, А. Стрельников

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ

Навчально-методичний посібник

Одеса
Фенікс
2023

УДК 342.98(075.8)
Б 61

*Рекомендовано до друку
навчально-методичною радою Національного університету
«Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 19 грудня 2022 року).*

Автори:

Біла-Тіунова Любов Романівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного і фінансового права Нац. ун-ту «Одеська юридична академія»;

Кубасенко Андрій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Нац. ун-ту «Одеська юридична академія»;

Стрельников Андрій Вікторович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Нац. ун-ту «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Калайнов Д. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ.

Кормич Б. А. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Біла-Тіунова Л., Кубасенко А., Стрельников А.

Б 61 Публічна служба в Україні : навч.-метод. посіб. [Електронне видання] / Л. Біла-Тіунова, А. Кубасенко, А. Стрельников ; Нау. Ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 277 с. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32837/11300.23917>

ISBN 978-966-928-898-1

Навчально-методичний посібник призначений для надання допомоги аспірантам, які вивчають дисципліни «Публічна служба в Україні» і «Децентралізація публічної влади». Він може бути використаний також під час вивчення відповідної теми дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративне процесуальне право України», дисциплін навчально-освітньої програми підготовки магістрів зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Аспірантам запропоновано робочу програму дисципліни, плани семінарських занять, тестові та практичні завдання, питання для самостійної перевірки знань, список рекомендованої літератури.

УДК 342.98(075.8)

ISBN 978-966-928-898-1

© Біла-Тіунова Л., Кубасенко А., Стрельников А., 2023

ЗМІСТ

1. Передмова.....	3
2. Навчальний план дисципліни «Публічна служба в Україні».....	5
3. Робоча програма дисципліни «Публічна служба в Україні».....	9
4. Плани семінарських завдань із дисципліни «Публічна служба в Україні».....	221
5. Практичні завдання із дисципліни «Публічна служба в Україні» .	226
6. Перелік питань для самоконтролю з дисципліни «Публічна служба в Україні» (залік).....	239
7. Перелік питань для самоконтролю з дисципліни «Публічна служба в Україні» (іспит).....	242
8. Список рекомендованої літератури.....	245

ПЕРЕДМОВА

Навчально-методичний посібник «Публічна служба в Україні» має своєю метою надання допомоги аспірантам у поглибленому вивченні таких спецкурсів, як «Проблеми адміністративного права» та «Публічна служба в Україні», які передбачають отримання відповідних теоретичних знань теорії адміністративного права України та теорії службового права України.

У посібнику акцентовано увагу на проблемних питаннях щодо: системи і структури публічної служби (адміністративної, спеціалізованої, мілітаризованої та їх підвидів): подальшого розвитку службового права як підгалузі адміністративного права (предмета, методів, системи); систематизації службового законодавства (передумови, перспективи, пропозиції); механізму реалізації права на державну службу та його захист; правового статусу публічних службовців; службової кар'єри та проходження публічної служби; припинення публічної служби як інституту службового права.

Значну увагу приділено питанню характеристики державної служби як виду публічної служби, і, водночас, як складного правового явища, яке, на теперішній час, реформується, удосконалюється, оновлюється, переосмислюється. Акцентується увага на колізіях чинного законодавства та прогалинах теоретично-методологічного спрямування щодо публічної служби та її видів.

При підготовці підручника враховано як останні зміни і доповнення до чинного законодавства у сфері публічної служби, так і зарубіжний досвід правового регулювання публічної (державної) служби, зокрема країн Європейського Союзу (Болгарії, Греції, Естонії, Латвії, Литви, ФРН, Польщі, Франції, Чехії). Особливу увагу акцентовано на фундаментальних дослідженнях публічної і державної служби вітчизняних науковців і, насамперед, науковців Національного університету «Одеська юридична академія».

Щирі слова вдячності рецензентам цього підручника: доктору юридичних наук, професору Калаянову Дмитру Петровичу, професору кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ та доктору юридичних наук, професору Кормичу Борису Анатолійовичу, завідувачу кафедри морського і митного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Л. Біла-Тіунова
докт. юрид. наук, професор,
завідувачка кафедри адміністративного
і фінансового права НУ «ОЮА»

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

«ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ»

Назва теми	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Всього годин	АН		СРС	Всього годин	АН		СРС
		Л	С			Л	С	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 1. Публічна служба: поняття, структура, правове регулювання	6	2	-	4	6	2	-	4
Тема 2. Державна служба як вид публічної служби: поняття, особливості, види	6	2	-	4	6	2	2	2
Тема 3. Державний службовець: понятійно-правова характеристика	6	2	-	4	6	-	2	4
Тема 4. Служба в органах місцевого самоврядування як вид публічної служби.	6	2	-	4	6	-	-	6
Тема 5. Механізм реалізації права на державну службу	6	2	2	2	6	-	-	6
Тема 6. Теоретико-правова характеристика посади державної служби	4	-	-	4	4	-	-	4
Тема 7. Вступ на державну службу	6	2	2	2	6	-	-	6
Тема 8. Правообмеження у державній службі	8	2	-	6	8	-	-	8
Тема 9. Службова кар'єра: понятійно-правова характеристика	6	-	-	6	6	-	-	6
Тема 10. Проходження державної служби як центральний елемент службової кар'єри	6	-	2	4	6	2	-	4
Тема 11. Підвищення рівня професійної компетентності державних службовців	6	2	-	4	6	-	-	6
Тема 12. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців	6	2	2	2	6	-	-	6
Тема 13. Особливості матеріальної відповідальності державних службовців	4	-	-	4	4	-	-	4
Тема 14. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців за правопорушення, пов'язані з корупцією	8	-	2	6	8	-	-	8
Тема 15. Особливості кримінальної відповідальності державних	6	-	-	6	6	-	-	6

службовців								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 16. Припинення державної служби як інститут службового права	8	2	-	6	8	-	-	8
Тема 17. Особливості проходження державної служби в Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті КМУ, апараті (секретаріаті) окремих державних колегіальних органів	4	-	-	4	4	-	-	4
Тема 18. Особливості проходження державної служби в допоміжних органах, утворених Президентом України	6	-	2	4	6	-	-	6
Тема 19. Особливості проходження державної служби в органах системи правосуддя	4	-	2	2	4	-	-	4
Тема 20. Особливості проходження дипломатичної служби	8	-	-	8	8	-	-	8
Тема 21. Правові засади публічної служби у правоохоронній сфері	6	2	-	4	6	-	-	6
Тема 22. Сучасні проблеми організації публічної служби у правоохоронній сфері	6	2	-	4	6	2	-	4
Тема 23. Організаційно-правові засади реалізації функцій кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері	6	2	-	4	6	-	2	4
Тема 24. Особливості проходження державної служби в системі прокуратури	6	2	-	4	6	2	2	2
Тема 25. Особливості проходження державної служби в Національній поліції України	6	2	-	4	6	-	2	4
Тема 26. Суддівська служба: сутність, особливості і правове регулювання	6	2	-	4	6	-	-	6
Тема 27. Особливості проходження державної служби в Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту	4	2	-	2	4	-	-	4
Тема 28. Особливості проходження державної служби в Національному антикорупційному бюро України	6	2	2	2	6	-	-	6
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 29. Особливості проходження державної служби в Державному бюро розслідувань	6	2	2	2	6	-	-	6
Тема 30. Особливості	5	2	2	1	5	-	-	5

проходження державної служби в Бюро економічної безпеки								
Тема 31. Особливості проходження служби у Збройних Силах України (військової служби)	8	-	-	8	8	-	-	8
Тема 32. Особливості проходження служби у Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 33. Особливості проходження служби в Державній прикордонній службі України	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 34. Особливості проходження служби у Національній гвардії України	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 35. Особливості проходження служби у Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 36. Особливості проходження служби у Службі безпеки України	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 37. Особливості проходження служби у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 38. Особливості проходження служби у Державній спеціальній службі транспорту	5	-	-	5	5	-	-	5
Тема 39. Особливості проходження служби в розвідувальних органах України	5	-	-	5	5	-	-	5
Всього	225	40	40	145	225	10	10	205

Примітка: АН – аудиторне навантаження, Л – лекція, С – семінарське заняття, СРС – самостійна робота студента

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ»

Тема 1. Публічна служба: поняття, структура, правове регулювання

- 1. Публічна служба як вид служби*
- 2. Поняття та ознаки публічної служби.*
- 3. Види публічної служби.*
- 4. Правове регулювання публічної служби.*

Правовими засадами регулювання публічної служби є: Конституція України; *кодекси*: КК України, МК України, ВК України, КАС України, ПК України, СК України; *закони* від: 06.12.1991 р. «Про Збройні Сили України», 25.03.1992 р. «Про Службу безпеки України», 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 04.03.1998 р. «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», 05.03.1998 р. «Про Раду національної безпеки і оборони України», 07.06.2001 р. «Про службу в органах місцевого самоврядування», 07.03.2002 р. «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», 03.04.2003 р. «Про Державну прикордонну службу України», 05.02.2004 р. «Про Державну спеціальну службу транспорту», 23.06.2005 р. «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», 23.02.2006 р. «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», 17.03.2011 р. «Про центральні органи виконавчої влади», 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 13.03.2014 р. «Про Національну гвардію України», 14.10.2014 р. «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про Національне антикорупційне бюро України», 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідування», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про судоустрій і статус суддів», 21.12.2016 р. «Про Вищу раду правосуддя», 13.07.2017 р. «Про Конституційний Суд України», 07.06.2018 р. «Про дипломатичну службу», 17.09.2020 р. «Про розвідку», 28.01.2021 р. «Про

Бюро економічної безпеки України»; *розпорядження Голови ВРУ* від 25.08.2011 р. «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України»; *Указ Президента України* від: 25.06.2019 р. «Про Положення про Офіс Президента України»; *постанови КМУ* від: 12.08.2009 р. «Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України», 01.10.2014 р. «Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Вивченні цієї теми слід розпочати із з'ясування його місця у ланцюжку таких понять, як: «служба», «державна служба», «служба в органах місцевого самоврядування (так звана «муніципальна служба»)). Поняття *«служба»* в загальному розумінні цього слова може використовуватися як позначення виду трудової діяльності людей (учитель, лікар, викладач, бухгалтер та ін.), або як найменування певного органу (Служба безпеки України, митна служба, податкова служба), або як його структурний підрозділ (служба персоналу, кадрова служба, інформаційна служба тощо). Вирішальним фактором, який визначає відмінність служби від інших видів соціальної діяльності, є специфічний об'єкт впливу в процесі праці – людина, особа як соціально-біологічна істота, тобто воля особи, її здоров'я, права та свободи тощо. Служба є трудовою діяльністю для інших осіб, і під час її здійснення об'єкт впливу – людина – є завжди конкретною, попередньо відомою або такою, що стала відомою під час здійснення служби.

Важливо уяснити, що на теперішній час виокремлюють такі види служби:

а) *публічна*, яка здійснюється на посадах в державних органах, їхніх апаратах (секретаріатах) та органах місцевого самоврядування і спрямована на надання суспільно-публічних функцій та управлінських послуг;

б) *корпоративна*, яка здійснюється на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності і спрямована на реалізацію внутрішньо-організаційних (корпоративних) функцій та соціально-культурне обслуговування людей;

в) *громадська*, яка здійснюється в громадських об'єднаннях, політичних партіях, фондах і спрямована на забезпечення реалізації власних, політичних, громадських та інших інтересів.

Важливо акцентувати увагу на тому, що **публічна служба** є різновидом служби, як виду діяльності людини, і характеризується тим, що: а) здійснюється на професійній основі особами, які займають посади в органах публічної влади (державних органах та органах місцевого самоврядування, установах та організаціях); б) спрямована на здійснення суспільно-публічних функцій. Водночас, для публічної служби характерними є такі **ознаки**:

1) зайняття посади у відповідних органах, установах, організаціях незалежно від форми власності і конкретних організаційних структур;

2) службова спрямованість діяльності в обслуговуванні публічних, а не своїх інтересів;

3) професійність службової діяльності (здійснюється на постійній основі; наявність відповідної професійної компетентності; є основним джерелом матеріального забезпечення особи); оплата праці, як правило, за рахунок державного або місцевого бюджетів.

Уперше на законодавчому рівні визначення поняття «публічна служба» закріплено у п. 15 ст. 3 КАС України, відповідно до якого **публічна служба** – *це діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.*

Важливим є питання щодо класифікації видів публічної служби з огляду на те, що на законодавчому рівні це питання не знайшло свого визначення, а в науковій літературі із цього приводу висловлюються різноманітні точки зору, інколи навіть цілком протилежні. Виокремлюють такі види публічної служби:

1) **політична служба**. Основними завданнями цієї служби є визначення та реалізація державної політики у всіх сферах суспільного життя держави.

Вона характеризується: а) особливостями вступу на службу та її проходженням; б) політичною відповідальністю, яка є основною для політичних службовців; в) зайняттям державних посад у державних органах для здійснення політичної діяльності; г) оплата праці за рахунок державного бюджету. Цей вид публічної служби, у свою чергу, поділяється на види: а) служба на посту Президента України (президентська служба); б) служба на посадах народних депутатів у Верховній Раді України (депутатська служба); в) служба на посадах членів Кабінету Міністрів України (урядова служба);

2) **державна служба**. Це питання розглянуто у темі 2 цього посібника;

3) **суддівська служба**. Цей вид публічної служби стосується тільки однієї категорії – професійних суддів при здійсненні ними правосуддя – і характеризується: а) зайняттям суддею державної посади у державному органі (суді) і неналежністю до категорії як політичних службовців, так і державних службовців; б) особливим порядком призначення на посаду судді і проходження суддівської служби; в) незалежності суддів і підпорядкуванням тільки закону; г) пожиттєвим статусом судді; г) оплатою праці за рахунок державного бюджету; д) здійсненням функцій правосуддя;

4) **служба в органах місцевого самоврядування (муніципальна служба)**.

Це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом. На відміну від вищезазначених видів публічної служби, цей вид не пов'язаний з державною діяльністю, державною посадою та, як правило, з реалізацією державних функцій і повноважень (окрім делегованих). Її особливостями є: а) забезпечення реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування та делегованих державних повноважень; б) зайняття посад в органах місцевого самоврядування; в) регламентація Законом «Про службу в органах місцевого самоврядування»; г) вибори як один із способів (окрім конкурсу, призначення, зарахування)

заміщення посади в органі місцевого самоврядування; д) оплата праці за рахунок місцевого бюджету.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Державна служба. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 264-266; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Битяк Ю.П. Державна служба в Україні : організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.; Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.; Бойчук А.Ю., Хамходера О.П. Публічна служба. Адміністративне право України: Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 359-375; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. 160 с. С. 15-16; Панова Н.С. Державна адміністративна служба: теоретико-правова характеристика: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 366 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 2. Державна служба як вид публічної служби: поняття, особливості, види

1. *Поняття та особливості державної служби.*
2. *Державна служба як сфера службового права.*
3. *Завдання і функції державної служби*
4. *Види державної служби.*
5. *Принципи державної служби*
6. *Службове законодавство: поняття, система, структура.*

Правові засади регулювання державної служби визначено у темі 1 цього посібника.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід уявити, що визначення поняття «державна служба» надано у ст. 1 Закону «Про державну службу», згідно з яким *державна служба* – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави. Вона характеризується тим, що це: а) публічна діяльність; б) професійна діяльність; в) політично неупереджена діяльність; г) діяльність щодо

практичного виконання завдань і функцій держави уяснити, що

Вадливо зазначити, що із розвитком державної служби як правового інституту відбувається як подальше становлення законодавства про державну службу, так і розвиток теорії державної служби, що, на теперішній час, дає можливість говорити про становлення та розвиток службового права як підгалузі адміністративного права. У зв'язку із цим важливим є визначення предмету та методів службового права. У контексті *предмету* службового права йдеться про суспільні відносини, які: виникають у сфері державної служби; пов'язані з проходженням державної служби і урегульовані законодавством про державну службу.

Слід звернути увагу на те, що службові відносини характеризуються рядом *ознак*, зокрема: 1) це правовідносини, для яких застосовується, переважно, метод нормативного регулювання, тобто застосування законів і підзаконних нормативно-правових актів; 2) це «владовідносини», тобто їх учасники є юридично нерівними, оскільки однією із сторін завжди є суб'єкт призначення/керівник державної служби, якого наділено певними державно-владними повноваженнями щодо іншої сторони, яка, у свою чергу, підпорядкована першій і зобов'язана виконувати всі її приписи і розпорядження, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством; 3) це статусні службові відносини, оскільки вони, у переважній більшості, визначають правовий статус (правове становище) державних службовців; 4) їхній зміст характеризується правами й обов'язками сторін цих відносин, яким притаманний державно-владний характер; 5) вони являють собою правовідносини, що виникають із приводу забезпечення виконання завдань і функцій держави; 6) вони характеризуються тим, що їх обумовлює наявність обов'язкових сторін, якими є: суб'єкт призначення/керівник державної служби, з одного боку, і державний службовець – з іншого; 7) це відносини довіри і відданості державного службовця; 8) це, переважно, субординаційні відносини, оскільки вони виникають у сфері державної служби, яка, за свою сутність, є

ієрархічною системою (ієрархія державних органів, ієрархія державних посад), тобто системою, для якої, насамперед, характерними є влада і підпорядкування.

Важливо акцентувати увагу на тому, що службові правовідносини є досить багатограними і багатоаспектними, що свідчить про їх різноманітність і потребує здійснення їхньої класифікації на **види** в залежності від тих чи інших підстав, зокрема:

1) в залежності від конкретної мети їх виникнення, створення й регулювання: а) ті, що пов'язані з організацією державної служби: закріпленням правового статусу державних посад; встановленням юридичних вимог щодо державних посад; визначенням умов вступу на державну службу; веденням особових справ; встановленням кваліфікаційних розрядів державних службовців тощо; б) ті, що виникають у процесі практичного здійснення державної служби, і які пов'язані із: вступом на державну службу і призначенням на державну посаду; реалізацією державним службовцем своїх прав і обов'язків; присвоєнням державному службовцеві категорій, рангів, звань; проходженням державної служби; припиненням державної служби тощо;

2) в залежності від структури правового інституту державної служби: а) кадрової політики; б) формування службових відносин; в) практичного функціонування державної служби; г) реалізації принципів державної служби; д) формування й реалізації правового статусу державного службовця; ж) проходження державної служби; з) припинення державної служби; і) управління державною службою; к) реформування державної служби;

3) в залежності від особливостей їхнього правового регулювання: а) матеріальні, які пов'язані з визначенням понять, що використовуються у чинному законодавстві про державну службу («державна служба», «державний службовець», «державна посада» тощо), переліків: принципів державної служби; прав і обов'язків державних службовців; правообмежень у державній службі; категорій державних посад і рангів державних службовців; видів юридичної відповідальності; підстав припинення державної служби тощо;

б) процедурні, які виникають при реалізації приписів матеріальних норм, через відповідні адміністративні процедури, зокрема, щодо: вступу на державну службу, просування за посадами і за рангами, оцінювання, відсторонення, службового розслідування тощо;

4) в залежності від галузевої приналежності норм права: конституційні, адміністративні, фінансові, цивільні, трудові, кримінальні тощо.

Слід звернути увагу на те, що службові відносини характеризуються рядом *ознак*, зокрема: 1) це правовідносини, для яких застосовується, переважно, метод нормативного регулювання, тобто застосування законів і підзаконних нормативно-правових актів; 2) це «владовідносини», тобто їх учасники є юридично нерівними, оскільки однією із сторін завжди є суб'єкт призначення/керівник державної служби, якого наділено певними державно-владними повноваженнями щодо іншої сторони, яка, у свою чергу, підпорядкована першій і зобов'язана виконувати всі її приписи і розпорядження, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством; 3) це статусні службові відносини, оскільки вони, у переважній більшості, визначають правовий статус (правове становище) державних службовців; 4) їхній зміст характеризується правами й обов'язками сторін цих відносин, яким притаманний державно-владний характер; 5) вони являють собою правовідносини, що виникають із приводу забезпечення виконання завдань і функцій держави; 6) вони характеризуються тим, що їх обумовлює наявність обов'язкових сторін, якими є: суб'єкт призначення/керівник державної служби, з одного боку, і державний службовець – з іншого; 7) це відносини довіри і відданості державного службовця; 8) це, переважно, субординаційні відносини, оскільки вони виникають у сфері державної служби, яка, за свою сутністю, є ієрархічною системою (ієрархія державних органів, ієрархія державних посад), тобто системою, для якої, насамперед, характерними є влада і підпорядкування.

Важливо акцентувати увагу на тому, що службові правовідносини є досить багатограними і багатоаспектними, що свідчить про їх різноманітність

і потребує здійснення їхньої класифікації на **види** в залежності від тих чи інших підстав, зокрема:

1) в залежності від конкретної мети їх виникнення, створення й регулювання: а) ті, що пов'язані з організацією державної служби: закріпленням правового статусу державних посад; встановленням юридичних вимог щодо державних посад; визначенням умов вступу на державну службу; веденням особових справ; встановленням кваліфікаційних розрядів державних службовців тощо; б) ті, що виникають у процесі практичного здійснення державної служби, і які пов'язані із: вступом на державну службу і призначенням на державну посаду; реалізацією державним службовцем своїх прав і обов'язків; присвоєнням державному службовцеві категорій, рангів, звань; проходженням державної служби; припиненням державної служби тощо;

2) в залежності від структури правового інституту державної служби: а) кадрової політики; б) формування службових відносин; в) практичного функціонування державної служби; г) реалізації принципів державної служби; д) формування й реалізації правового статусу державного службовця; ж) проходження державної служби; з) припинення державної служби; і) управління державною службою; к) реформування державної служби;

3) в залежності від особливостей їхнього правового регулювання: а) матеріальні, які пов'язані з визначенням понять, що використовуються у чинному законодавстві про державну службу («державна служба», «державний службовець», «державна посада» тощо), переліків: принципів державної служби; прав і обов'язків державних службовців; правообмежень у державній службі; категорій державних посад і рангів державних службовців; видів юридичної відповідальності; підстав припинення державної служби тощо; б) процедурні, які виникають при реалізації приписів матеріальних норм, через відповідні адміністративні процедури, зокрема, щодо: вступу на державну службу, просування за посадами і за рангами, оцінювання, відсторонення, службового розслідування тощо;

4) в залежності від галузевої приналежності норм права: конституційні, адміністративні, фінансові, цивільні, трудові, кримінальні тощо.

Підставою виникнення (вступу на державну службу), зміни (переведення, ротація), припинення (звільнення з державної служби) службових правовідносин є **адміністративний акт**. Саме з моменту видання суб'єктом призначення/керівником державної служби адміністративного акта (а не визначення переможця конкурсу, укладення контракту про проходження державної служби, подання заяви про звільнення тощо) виникають, змінюються і припиняються службові правовідносини.

Обов'язковими реквізитами акта призначення на посаду є: прізвище, ім'я, по батькові особи, яка призначається на посаду державної служби; займана посада державної служби із зазначенням структурного підрозділу державного органу; дата початку виконання посадових обов'язків; умови оплати праці. Окрім вищенаведеного, акт про призначення може містити також такі умови та зобов'язання, як: а) строк призначення – у разі строкового призначення; б) строк випробування – у разі призначення з випробувальним строком; в) обов'язок державного органу забезпечити державному службовцеві можливість проходження професійного навчання, необхідного державному службовцеві для виконання своїх посадових обов'язків; г) реквізити контракту про проходження державної служби (у разі його укладення).

Слід звернути увагу на такі **методи** службового права:

встановлення певного порядку дій: цей універсальний метод є характерним для сфери державного управління, і, безперечно, для державної служби. Прикладами таких дій можуть бути: конкурс (ст.ст. 22–30), призначення на посаду (ст.ст. 31–34), прийняття Присяги (ст. 36), присвоєння рангу (ст. 39), оцінювання результатів службової діяльності (ст. 44), відсторонення (ст. 72) тощо;

заборона здійснювати певні дії: цей метод обумовлений публічно-державним характером державної служби і має за мету убезпечити її від

негативних впливів як з боку державних органів (їх апаратів, керівників), так і з боку державних службовців. Дія цього методу чітко прослідковується, зокрема, в установленні обмежень і заборони для державних службовців при: а) вступі на державну службу; б) призначенні на посаду державної служби: обмеження спільної роботи близьких осіб; в) проходженні державної служби щодо: використання службових повноважень чи свого становища; одержання подарунків; сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;

надання можливості вибору одного із нормативно встановлених варіантів службової поведінки: диспозитивність при вирішенні питань державної служби є характерною для інституту державної служби, оскільки передбачити і нормативно визначити абсолютно всі можливі варіанти поведінки для сторін службових правовідносин є неможливим. Таким чином, передбачається нормативне визначення можливих варіантів поведінки, серед яких суб'єкт правозастосування має обрати найбільш прийнятний для державних інтересів варіант. Зокрема, при: а) проведенні службового розслідування щодо державного службовця суб'єкт призначення може відсторонити його від виконання службових обов'язків, або ні; б) у разі укладення контракту про проходження державної служби його дія може бути один раз продовженою за угодою сторін (ст. 31¹) або ні;

надання права суб'єктові призначення/керівникові державної служби і державному службовцеві на взаємодомовленість щодо окремих питань у випадках, визначених Законом. Так, при укладенні контракту про проходження державної служби, сторони контракту можуть домовитися про: а) встановлення випробування для особи з метою визначення її відповідності займаній посаді із зазначенням його строку; б) направлення особи у службові відрядження; в) умови професійного розвитку особи; г) надання службового транспорту та умови його експлуатації; д) види розумного пристосування для особи з інвалідністю.

Слід мати на увазі, що систему службового права України становлять

Загальна (право на державну службу; посада державної служби; правовий статус державних службовців; суб'єкти управління державною службою; конкурс на зайняття посади державної служби; набуття статусу державного службовця; правообмеження у державній службі; службова кар'єра; підвищення рівня професійної компетентності; режим державної служби; юридична відповідальність державних службовців; припинення державної служби) та Особлива (адміністративна служба, спеціалізована служба, мілітаризована служба) частини.

При вивченні питання щодо завдань і функцій державної служби слід мати на увазі, що **завдання** – це те, що необхідно вирішити або виконати, а **функції** – це напрямки забезпечення виконання або вирішення визначених завдань. Завдання і функції держави, які покладаються на державну службу, визначено чинним Законом «Про державну службу»: а) аналіз державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовка пропозицій щодо її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; б) розроблення та експертиза проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; в) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; г) забезпечення надання доступних та якісних адміністративних послуг; д) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; ж) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контроль за їх використанням; з) управління персоналом державних органів; і) реалізація інших повноважень державного органу, визначених законодавством.

Слід мати на увазі, що **принципи** державної служби – це основоположні ідеї, настанови, які виражають об'єктивні закономірності та визначають

науково обґрунтовані напрями реалізації компетенції, завдань і функцій державної служби, повноваження державних службовців. Принципи державної служби, насамперед, закріплюються у Конституції України (ст.ст. 3, 17, 19 – відповідальність органів виконавчої влади (посадових осіб) за доручену справу перед людьми й державою, ст. 6 – поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, ст. 8 – верховенство права, ст. 17 – соціальний захист службовців, ст. 24 – рівність прав громадян перед законом, ст. 37 – політична нейтральність), Законі «Про державну службу» (ст. 3) та інших нормативно-правових актах. Єдиного вичерпного переліку нормативно закріплених принципів державної служби немає. Вони є досить різноманітними, багаточисельними і взаємообумовленими один одним. Основні принципи державної служби закріплено у ст. 4 чинного Закону «Про державну службу»: верховенства права, законності, професіоналізму, патріотизму, доброчесності, ефективності, забезпечення рівного доступу до державної служби, політичної неупередженості, прозорості діяльності, стабільності.

Важливо звернути увагу на *види* державної служби:

державна адміністративна служба (далі – *адміністративна служба*).

Характерними особливостями адміністративної служби є такі: а) регламентується Законом України «Про державну службу»; б) здійснюється як у державних органах (міністерство, служба, інспекція, агентство, місцева державна адміністрація та ін.), так і в апаратах державних органів (апарат, секретаріат, офіс); в) її проходження пов'язано з присвоєнням рангів; г) їй притаманна загальна дисциплінарна відповідальність. Адміністративна служба здійснюється в: Апараті Верховної Ради України, Офісі Президента України, Секретаріаті КМУ, апаратах судових органів, апаратах військових формувань, апараті Ради національної безпеки та оборони (окрім її голови та членів), апараті Антимонопольного комітету України (окрім його голови та членів), апараті ЦВК (окрім її голови та членів), місцевих державних адміністраціях (окрім голови та його заступників). Важливо зазначити, що перелік цих органів не є вичерпним, і цей вид служби може охопити й інші державні органи;

державна спеціалізована служба (далі – *спеціалізована служба*). Цій службі притаманні такі ж ознаки, як і державній службі у цілому. Водночас, спеціалізована служба має свої власні ознаки, які дають підстави вважати її окремим видом державної служби – спеціалізованої служби: а) правовими засадами є спеціальні закони, що регламентують конкретні підвиди її служби, а Закон «Про державну службу» регламентує тільки ті питання, яких не визначено спеціальними законами; б) проходження пов'язано з присвоєнням класних чинів і спеціальних звань (не рангів – адміністративна служба, не військових звань – мілітаризована служба); в) має високий рівень субординації (на відміну від адміністративної служби); г) у ряді випадків пов'язана з носінням зброї (митна служба, служба в органах внутрішніх справ, служба в системі прокуратури); д) заборонено членство у політичних партіях і політичних рухах (на відміну від адміністративної служби: категорій «Б» і «В»); ж) встановлено спеціальну дисциплінарну відповідальність, передбачену Дисциплінарними статутами (на відміну від адміністративної служби: передбачена чинним Законом «Про державну службу»). Спеціалізована служба – це служба в: митних органах, податкових органах, системі прокуратури, Національній поліції України; Службі судової охорони; Державній кримінально-виконавчій службі; Державній службі цивільного захисту; Національному антикорупційному бюро України; Державному бюро розслідувань; Бюро економічної безпеки;

державна мілітаризована служба (далі – *мілітаризована служба*). Мілітаризована служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаній із захистом Вітчизни. Їй притаманні такі ж ознаки, як і державній службі. Водночас, вона має свої власні особливості, які дають підстави вважати її окремим видом державної служби – мілітаризованою службою: а) її основним завданням є оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності; б) її суб'єктами є військовослужбовці та військовозобов'язані; в) її проходження пов'язано з присвоєнням тільки військових звань (на відміну від спеціальних звань у спеціалізованій службі); г) її чітко і детально регламентовано чинним публічним законодавством; д) для неї

характерним є надзвичайно високий рівень субординації; ж) вона пов'язана з носінням зброї. Мілітаризована служба – це служба у(в): Збройних Силах України, Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України, Національній гвардії України, Державній прикордонній службі України, Службі безпеки України, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державній охороні України, Державній спеціальній службі транспорту, розвідувальних органах України.

Правове регулювання державної служби здійснюється на основі системи законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які у сукупності становлять *службове законодавство* та визначають його *структуру*, зокрема: Конституція України, закони, укази Президента України (щодо мілітаризованої служби), постанови і розпорядження КМУ, нормативні накази Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) та інших центральних органів виконавчої влади (далі – ЦОВВ), інші нормативно-правові акти.

Важливо уявити, що виокремлення трьох видів державної служби – адміністративної, спеціалізованої і мілітаризованої – зумовлює відповідний підхід щодо характеристики *системи* службового законодавства, яке є характерним для цих видів служби, і, насамперед, виокремлення нормативно-правових актів, які регулюють питання: а) усієї державної служби, незалежно від її виду служби, тобто єдиної державної служби, тобто *нормативно-правових актів загального характеру*; б) видів державної служби, тобто: *нормативно-правових актів, які регулюють адміністративну, спеціалізовану і мілітаризовану службу*.

Систему нормативно-правових актів *загального характеру* становлять: Конституція України, КАС України, закони України: «Про запобігання корупції», «Про очищення влади», «Про Кабінет Міністрів України», «Про громадянство», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як

державної», інші нормативно-правові акти.

Перш ніж охарактеризувати систему нормативно-правових актів, які регулюють *адміністративну службу*, слід зазначити, що правове регулювання адміністративної служби характеризується тим, що воно є міжгалузевим, оскільки його становлять нормативно-правові норми конституційного, адміністративного, фінансового, трудового, сімейного, цивільного та інших галузей права. Таким чином, тільки цей вид державної служби регламентується нормами як публічних (конституційне, адміністративне, фінансове), так і приватних (трудова, сімейна, цивільна) галузей права. Особливістю правового регулювання адміністративної служби є й те, що його систему становлять як загальні нормативно-правові акти, тобто ті, що стосуються всіх підвидів цього виду служби, так і ті, що регламентують конкретні підвиди адміністративної служби.

Отже, систему загальних нормативно-правових актів, які регулюють *адміністративну службу*, становлять: закони: «Про державну службу», «Про центральні органи виконавчої влади»; постанови КМУ: «Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби», «Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби», «Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А»», «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», «Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями» та ін.; накази НАДС: «Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Національного агентства України з питань державної служби в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі», «Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного орган», «Про затвердження Порядку

обрання представників громадських об'єднань до складу конкурсних комісій з відбору осіб на зайняття посад державної служби», «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» та ін.; накази та рішення ЦОВВ: «Про затвердження Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади», «Про затвердження Типового положення про преміювання державних службовців органів державної влади, інших державних органів, їхніх апаратів (секретаріатів)», «Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків», інші нормативно-правові акти.

Спеціальними нормативно-правовими актами, які регулюють *адміністративну службу*, є акти, дія яких поширюється на окремі підвиди адміністративної служби, зокрема в(у): Апараті Верховної Ради України – Розпорядження ВРУ «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України»; Офісі Президента України – Указ Президента України «Про Положення про Офіс Президента України»; Секретаріаті КМУ – Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України»; апараті РНБО – Указ Президента України «Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України», інші нормативно-правові акти.

Слід мати на увазі, що система нормативно-правових актів, які регулюють *спеціалізовану службу*, характеризується наявністю окремих спеціальних законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що відображають особливості цього виду державної служби. Ці нормативно-правові акти являють собою скоріше певну нормативну сукупність, ніж систему, оскільки мають достатньою мірою самостійний характер і свій предмет регулювання. Отже, сукупність спеціальних нормативно-правових актів щодо регулювання спеціалізованої державної служби, з виокремленням її підвидів, становлять: митна служба – МК України, податкова служба – Положення про Державну податкову службу, кримінально-виконавча служба –

КВК України, служба в органах цивільного захисту – КЦЗ України; дипломатична служба – Закон «Про дипломатичну службу», поліцейська служба – Закон «Про Національну поліцію України», служба в системі прокуратури – Закон «Про прокуратуру», служба в ДБР – Закон «Про Державне бюро розслідувань».

При з'ясуванні системи нормативно-правових актів, які регулюють *мілітаризовану службу*, важливо акцентувати увагу на тому, що мілітаризована служба являє собою, порівняно з іншими видами державної служби, доволі цілісну предметно визначену субординаційну юридичну конструкцію, яку становлять відносно самостійні підвиди цього виду служби (військова служба, прикордонна служба, служба в СБУ, служба в Державній службі правопорядку ЗСУ, служба Державній службі спецзв'язку, служба в Нацгвардії тощо). Для мілітаризованої служби характерною є більш чітка система законодавства щодо регулювання цього виду служби. Це дозволяє виокремити загальну групу законодавчих актів, дія яких поширюється на всю мілітаризовану службу, і які регулюють досить широке коло основних питань цього виду служби, зокрема Закони України: «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», «Про Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України», «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України», «Про Стройовий статут Збройних Сил України».

Водночас, систему законодавства мілітаризованої служби становлять і спеціальні нормативно-правові акти, які визначають, насамперед, основне призначення того чи іншого *підвиду* мілітаризованої служби, його завдання і функції, повноваження і компетенцію, зокрема:

військова служба: Закон «Про Збройні Сили України», Укази Президента України: «Про положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України», «Про положення про проходження

громадянами України військової служби у Збройних Силах України», «Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України» тощо;

служба в Держприкордонслужбі: Закон «Про Державну прикордонну службу України», Указ Президента України «Про Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України»;

служба в Держспецзв'язку: Закон «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», Указ Президента України «Про Положення про проходження військової служби (навчання) військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»;

служба у Військовій службі правопорядку ЗСУ: Закон «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»;

служба в Нацгвардії: Закон «Про Національну гвардію України», Указ президента України «Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України»;

служба в СБУ: Закон «Про Службу безпеки України», Указ президента України «Про внесення змін до Указу Президента України від 7 листопада 2001 р. № 1053»^{*};

служба в Держохороні: Закон «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», Указ президента України «Про Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями Управління державної охорони України»;

служба в Держспецтрасслужбі: Закон «Про Державну спеціальну службу транспорту», Указ президента України «Про Положення про проходження

^{*} Йдеться про Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби безпеки України.

громадянами України військової служби у Державній спеціальній службі транспорту»;

служба в розвідувальних органах: Закон «Про розвідувальні органи України», Указ президента України «Про Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби зовнішньої розвідки України».

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Державна служба. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 264-266; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. 160 с. С. 15-16; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 370 с.

Тема 3. Державний службовець: понятійно-правова характеристика

- 1. Правова природа державного службовця.*
- 2. Класифікація державних службовців.*
- 3. Основні права державного службовця.*
- 4. Основні обов'язки державного службовця.*
- 5. Підпорядкування державного службовця та виконання наказу (розпорядження), доручення.*
- 6. Політична неупередженість державного службовця*

Правовими засадами регулювання статусу державного службовця є: Конституція України; закони від: 06.12.1991 р. «Про Збройні Сили України», 25.03.1992 р. «Про Службу безпеки України», 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 04.03.1998 р. «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», 05.03.1998 р. «Про Раду національної безпеки і оборони України», 07.06.2001 р. «Про службу в органах

місцевого самоврядування», 07.03.2002 р. «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», 03.04.2003 р. «Про Державну прикордонну службу України», 05.02.2004 р. «Про Державну спеціальну службу транспорту», 23.06.2005 р. «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», 23.02.2006 р. «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», 17.03.2011 р. «Про центральні органи виконавчої влади», 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 13.03.2014 р. «Про Національну гвардію України», 14.10.2014 р. «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про Національне антикорупційне бюро України», 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідування», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про судоустрій і статус суддів», 21.12.2016 р. «Про Вищу раду правосуддя», 13.07.2017 р. «Про Конституційний Суд України», 07.06.2018 р. «Про дипломатичну службу», 17.09.2020 р. «Про розвідку», 28.01.2021 р. «Про Бюро економічної безпеки України»; *розпорядження Голови ВРУ* від 25.08.2011 р. «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України»; *Указ Президента України* від: 25.06.2019 р. «Про Положення про Офіс Президента України»; постанови КМУ від: 04.02.1988 р. «Про службові жилі приміщення», 12.08.2009 р. «Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України», 03.03.2016 р. «Про затвердження Порядку стажування державних службовців», 25.03.2016 р. «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», 25.03.2016 р. «Про затвердження Порядку відкликання державного службовця із щорічної відпустки», 22.07.2016 р. «Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А»», 08.08.2016 р. «Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань»; *накази НАДС* від: 05.08.2016 р. «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», 02.12.2019 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо окремих

питань підготовки посадових інструкцій держаних службовців категорій «Б» і «В», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Вивчення цієї теми слід розпочати із з'ясування поняття та ознак державного службовця. Відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону «Про державну службу» **державний службовець** – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби.

Основними **ознаками** державного службовця є: а) заміщення посади в державних органах та їх апараті; б) здійснення професійної діяльності в державних органах та їх апараті; в) професійну діяльність пов'язано із забезпеченням виконання завдань і функцій держави; г) наділення певним обсягом державно-владних/державних повноважень; д) професійну діяльність спрямовано на забезпечення державних інтересів; ж) професійна діяльність здійснюється від імені держави і гарантується державою; з) здійснення службової кар'єри; і) заробітна плата за рахунок державних коштів.

Слід мати на увазі, що державних службовців можна класифікувати на **види** у залежності від: 1) гілок державної влади: а) державні службовці органу законодавчої влади; б) державні службовці органів виконавчої влади; в) державні службовці органів судової влади; 2) характеру державної служби: а) адміністративні; б) спеціалізовані; в) мілітаризовані; 3) обсягу посадових обов'язків: а) посадові особи; б) особи, що не є посадовими; 4) характеру повноважень: а) керівник; б) спеціаліст; в) виконавець.

Під **правами** державного службовця маються на увазі обумовлені Конституцією України, Законом «Про державну службу», іншими законами та підзаконними нормативними актами і можливості, і свободи професійної діяльності, які охороняються державою. Державні службовці мають права, як

громадяни України (суб'єктивні громадянські права), і права, як особи, що займають посади в державних органах (службові права). Останні суттєво відрізняються від суб'єктивних громадянських прав своїми цілями і завданнями. **Службові права** державних службовців, у свою чергу, можна поділити на два види: *основні* (передбачені ст. 7 Закону) і *посадові* (які передбачаються у посадових положеннях та інструкціях).

Основні права державного службовця становлять право на: а) повагу до своєї особистості, честі та гідності, справедливого і шанобливого ставлення до себе з боку керівників, співробітників та інших осіб; б) чітке визначення посадових обов'язків спрямовано на забезпечення сумлінного виконання державним службовцем своїх посадових обов'язків; в) належні для роботи умови служби та їх матеріально-технічне забезпечення; г) оплату праці залежно від займаної посади державної служби, результатів службової діяльності, стажу державної служби, рангу державного службовця та умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення); д) відпустку, соціальне та пенсійне забезпечення відповідно до закону; ж) професійне навчання, зокрема, за державні кошти, відповідно до потреб державного органу; з) просування по службі з урахуванням професійної компетентності та сумлінного виконання своїх посадових обов'язків; і) участь у професійних спілках з метою захисту своїх прав та інтересів; к) право на участь у діяльності об'єднань громадян, крім політичних партій у випадках, передбачених Законом «Про державну службу»; оскарження в установленому законом порядку рішень про накладення дисциплінарного стягнення, звільнення з посади державної служби, а також висновку, що містить негативну оцінку за результатами оцінювання його службової діяльності; л) захист від незаконного переслідування з боку державних органів та їх посадових осіб у разі повідомлення про факти порушення вимог цього Закону; м) отримання від державних органів, підприємств, установ та організацій, органів місцевого самоврядування необхідної інформації з питань, що належать до його повноважень, у випадках,

установлених законом; н) безперешкодне ознайомлення з документами про проходження ним державної служби, у тому числі висновками щодо результатів оцінювання його службової діяльності; п) проведення службового розслідування за його вимогою з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри.

Під **обов'язками** державного службовця слід розуміти передбачені Конституцією і чинним законодавством вимоги діяти у певних межах із дотриманням передбачених правил поведінки. Саме обов'язки державного службовця найбільш яскраво характеризують діяльність державного службовця, що має державно-публічний характер. Перелік основних обов'язків закріплено у ст. 8 чинного Закону «Про державну службу» і його становлять обов'язки: а) дотримуватися Конституції та законів України, діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України; б) дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки; в) поважати гідність людини, не допускати порушення прав і свобод людини та громадянина; г) з повагою ставитися до державних символів України; д) обов'язково використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов'язків, не допускати дискримінацію державної мови і протидіяти можливим спробам її дискримінації; ж) забезпечувати в межах наданих повноважень ефективне виконання завдань і функцій державних органів; з) сумлінно і професійно виконувати свої посадові обов'язки та умов контракту (у разі укладення); і) виконувати рішення державних органів, накази (розпорядження), доручення керівників, надані на підставі та у межах повноважень, передбачених Конституцією та законами України; к) додержуватися вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції; л) запобігати виникненню реального, потенційного конфлікту інтересів під час проходження державної служби; м) постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності та удосконалювати організацію службової діяльності; н) зберігати державну таємницю та персональні дані осіб, що стали

йому відомими у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, а також іншу інформацію, яка відповідно до закону не підлягає розголошенню; н) надавати публічну інформацію в межах, визначених законом.

Слід мати на увазі, що державні службовці під час виконання посадових обов'язків діють у межах повноважень, визначених законом і підпорядковуються своєму безпосередньому керівникові або особі, яка виконує його обов'язки чи особі, визначеній у контракті про проходження державної служби (у разі укладення). Під **підпорядкуванням** маються на увазі відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від керівника. Підпорядкування державного службовця має місце тільки під час виконання ним своїх посадових обов'язків. Поза межами виконання посадових обов'язків державний службовець не підпорядковується безпосередньому керівникові. **Наказ (розпорядження)** – це розпорядчий документ, що фіксує рішення нормативно-правового або організаційно-розпорядчого характеру з основних питань діяльності органу, установи, їх функціональний зміст, адміністративно-господарських або кадрових (особового складу) питань. **Доручення** – це форма реалізації управлінських повноважень керівником, що передбачає постановку конкретного завдання, визначення його предмета, мети, строку та відповідальності за виконання особи. Слід зазначити, що доручення характеризується тим, що: а) воно має, як правило, разовий характер, тобто стосується вирішення одного завдання; б) питання, яке підлягає вирішенню за дорученням, не охоплюється посадовими обов'язками державного службовця; в) воно стосується виключно публічно-службової діяльності і не має приватного характеру.

Важливо уявити, що чинний Закон «Про державну службу» уперше передбачає вимогу щодо **політичної неупередженості** державного адміністративного службовця, оскільки Закон «Про державну службу» 1993 р. принципу ані політичної нейтральності, ані політичної неупередженості, ані безпартійності щодо цього виду державних службовців не передбачав. При

цьому слід зазначити, що відповідне законодавче положення не пов'язує політичну неупередженість державного службовця ні з його робочим часом, ні з виконанням ним посадових обов'язків. Отже, його політична неупередженість має забезпечуватися як у робочий, так і поза робочий час. *Неупередженість* – це безсторонність, об'єктивність, нейтральність, справедливість, чесність тощо. Державний службовець зобов'язаний виконувати свої службові обов'язки: а) незалежно від партійної приналежності (тобто державний службовець може бути членом політичної партії); б) незалежно від політичних переконань (тобто державний службовець, не будучи членом політичної партії, може мати свої політичні переконання).

Державний службовець також не має права організовувати і брати участь у страйках. **Страйк** – це: а) організоване масове або часткове припинення роботи чи інша протидія нормальному (традиційному) перебігу виробничого процесу з метою домогтися виконання певних вимог; б) тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту).

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Державний службовець. Велика українська юридична енциклопедія: В 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 286-289; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Битяк Ю.П. Державна служба в Україні : організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.; Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.; Бойчук А.Ю., Хамходера О.П. Публічна служба. Адміністративне право України: Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 359-375; Васильківська В.В. Вимоги, що висуваються до державного службовця : закордонний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1(26). С. 118–122; Васильківська В.В., Білоус-Осінь Т.І. Основи правового статусу державного службовця. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. С. 376-403; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика : навч.

посіб. Київ : Атіка, 2003. 160 с. С. 15-16; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 370 с.

Тема 5. Механізм реалізації права на державну службу

- 1. Право на державну службу як основа державної служби.*
- 2. Загальні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу.*
- 3. Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу.*
- 4. Обмеження права на державну службу.*
- 5. Механізм захисту права на державну службу*

Правовими засадами права на державну службу є: Конституція України; *кодекси*: КЗпП України, ЦК України, СК України, КУпАП, КК України; *закони* від: 02.10.1996 р. «Про звернення громадян», 18.01.2002 р. «Про громадянство», 06.09.2012 р. «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», 01.07.2014 р. «Про вищу освіту», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; *Постанова КМУ* від 03.04.1993 р. «Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій», 14.04.2021 р. «Про затвердження Порядку проведення іспитів на рівень володіння державною мовою»; *накази НАДС* від: 06.05.2016 р. «Про затвердження Переліку тестових питань», 19.09.2017 р. «Про затвердження типових завдань для перевірки професійних знань (Типові завдання для перевірки знань)», 19.04.2019 р. «Про затвердження Положення про Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби»; рішення НАЗК від 09.02.2018 р. «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення»; *наказ Мін'юсту* від 16.10.2014 р. «Про затвердження Єдиного державного

реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід мати на увазі, що ***право на державну службу*** є невід’ємним конституційним правом громадян України (ст. 38), відповідно до якого вони «користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування». Стаття 19 Закону «Про державну службу» передбачає основні засади реалізації конституційного права особи на державну службу, яке визначається такими факторами, як: 1) *критерії*, яким має відповідати особа (тобто загальні вимоги); 2) *обставини*, за наявності яких особа не може вступити на державну службу (тобто обмеження права на вступ на державну службу); 3) *особистісні характеристики*, щодо яких недопустимими є будь-які форми дискримінації.

Важливо акцентувати увагу на тому, що чинний Закон «Про державну службу» передбачає загальні і спеціальні вимоги щодо осіб, які бажають вступити на державну службу. Так, *загальними* вимогами є: а) повноліття; б) громадянство України; в) вільне володіння державною мовою; г) присвоєння особі ступеня вищої освіти.

Спеціальними вимогами до осіб, які претендують на вступ на державну службу, є виключно вимоги щодо їхньої професійної компетентності. При цьому слід зазначити, що ці вимоги, у свою чергу, поділяються на загальні та спеціальні. Стаття 20 чинного Закону передбачає тільки *загальні* вимоги спеціальних вимог у залежності від категорії посади державної служби:

категорія «А»: а) загальний стаж не менше 7 років; б) досвід роботи на відповідних посадах не менше як 3 роки; в) володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи (англійська, французька);

категорія «Б»: а) досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від

форми власності не менше 2 років, вільне володіння державною мовою; або б) досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В», або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою;

категорія «В»: а) наявність вищої освіти ступеня молодшого бакалавра або бакалавра за рішенням суб'єкта призначення; б) вільне володіння державною мовою.

Стосовно *спеціальних вимог* слід зазначити, що вони передбачаються відповідними нормативними актами у залежності від категорії посади державної служби:

категорія «А»: а) кваліфікаційні вимоги; б) вимоги до компетентності; в) професійні знання;

категорія «Б» і «В»: визначаються суб'єктом призначення з урахуванням рекомендацій, затверджених НАДС.

Важливо взяти до уваги те, що право на державну службу може бути **обмежено** певними обставинами, визначеними законом. Відповідно до ст. 19 чинного Закону «Про державну службу» на державну службу не може вступити особа, яка: а) досягла 65-річного віку; б) в установленому законом порядку визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена; в) має судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; г) відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади; д) піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; ж) має громадянство іншої держави; з) не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на її проведення; і) підпадає під заборону, встановлену Законом «Про очищення влади».

Слід мати на увазі, що ст. 11 чинного Закону «Про державну службу», на відміну від Закону «Про державну службу» 1993 р., передбачає *механізм захисту права на державну службу* у разі: 1) порушення наданих державному службовцю основних прав; 2) виникнення перешкод в реалізації наданих державному службовцю прав (у цьому разі самі права державного службовця не порушуються, однак мають місце перешкоди щодо реалізації ним цих прав). Названою статтею передбачено два види захисту свого права: позасудовий (адміністративний) і судовий. Державний службовець може звернутися до **керівника державної служби** державного органу у разі порушення його права на державну службу із скаргою: а) з викладенням фактів порушення його прав або перешкод у їхній реалізації; б) з викладенням фактів порушення його прав або перешкод у їхній реалізації і вимогою утворення комісії для перевірки викладених у ній фактів.

Державний службовець має право звернутися із скаргою до **суду** у разі: а) неотримання в установленій строк обґрунтованої відповіді на скаргу; б) незгоди з відповіддю керівника державної служби. Важливо уявити, що право на судовий захист прав державного службовця є конституційним правом людини і громадянина, закріплене в ч. 3 ст. 8 Конституції України, відповідно до якої норми Конституції України є нормами прямої дії, а звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Рекомендації щодо застосування під час здійснення правосуддя безпосередньо норм Конституції викладено у постанові Пленуму ВСУ від 01.11.1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя». Отже, державний службовець вправі звернутися до процедури судового захисту своїх прав та свобод без дотримання встановленої чинним Законом «Про державну службу» позасудової процедури подання і розгляду його скарги.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М.

Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Панова Н.С. Державна адміністративна служба: теоретико-правова характеристика: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 366 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 6. Теоретико-правова характеристика посади державної служби

- 1. Поняття та ознаки посади державної служби.*
- 2. Правове регулювання посади державної служби.*
- 3. Посадова інструкція.*
- 4. Правовий статус посади державної служби.*
- 5. Види посад державної служби.*

Правовими засадами регулювання посади державної служби є: Конституція України; *закони* від: 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 10.12.2015 р. «Про державну службу»; *постанови і розпорядження КМУ* від: 03.03.2016 р. «Про затвердження Порядку обчислення стажу державної служби», 25.03.2016 р. «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», 25.03.2016 р. «Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби», 22.07.2016 р. «Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А», 11.11.2016 р. «Про схвалення Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ», 23.08.2017 р. «Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців»; *накази НАДС* від: 03.03.2016 р. «Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу», 22.03.2016 р. «Про затвердження Порядку ведення та зберігання особових справ державних службовців», 12.04.2016 р. «Про затвердження Порядку обрання представників громадських об'єднань до складу конкурсних комісій з відбору осіб на зайняття посад державної служби», 19.05.2020 р. «Про затвердження форми Особової картки державного

службовця та Інструкції щодо її заповнення», 19.04.2019 р. «Про затвердження Положення про Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби»; *накази (рішення) інших державних органів*: Мін'юсту від 16.10.2014 р. «Про затвердження Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади», Міноборони від 20.05.2016 р. «Про затвердження переліку органів військового управління, в яких передбачено посади державної служби», НАЗК від 17.06.2016 р. «Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків», ДСА від 15.08.2016 р. «Про затвердження вимог до осіб, які претендують на зайняття посади керівника апарату апеляційного суду та його заступника», НАЗК від 09.02.2018 р. «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення», МЗС від 11.10.2019 р. «Про затвердження Положення про працівників, які виконують функції з обслуговування в органах дипломатичної служби», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що посада – це службове місце, яке може бути зайнятим або вакантним. Саме посада є елементом, який поєднує державу в особі державного органу, з одного боку, і державного службовця – з іншого. Визначення поняття «*посада державної служби*» надається в ст. 2 чинного Закону «Про державну службу» як *визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах визначених повноважень*.

Посада державної служби характеризується рядом **ознак**: а) є структурною одиницею державного органу; б) має характер державної установки; в) утворюється у спеціальному порядку і має правове закріплення; г) їй відповідає встановлене коло службових обов'язків і прав; д) опосередковує здійснення державних повноважень особою, яка займає посаду; ж) є незалежною від державного службовця, який її виконує, а державний

службовець не може бути її власником; з) завдання, функції та повноваження, закріплені за посадою, мають державно-владний характер; і) є похідною від державного органу і пов'язуючою ланкою між державним органом і державним службовцем; ї) утримується за рахунок коштів державного бюджету.

Важливим є питання **законодавчого регулювання** поняття «посада» в Україні. Визначаючи поняття «посада державної служби», законодавець передбачив три її аспекти: 1) структурний (первинна структурна одиниця державного органу та його апарату); 2) статутно-правовий (покладене коло службових повноважень); 3) функціональний (посадові обов'язки у межах повноважень, визначених ч. 1 ст. 1 Закону «Про державну службу»). Окремі питання посади державної служби визначаються підзаконними нормативно-правовими актами: Постановам і Розпорядженням КМУ: «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби»; «Про затвердження Порядку обчислення стажу державної служби»; «Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби»; «Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А»; «Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців» тощо; наказам НАДС: «Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу»; «Про затвердження Порядку ведення та зберігання особових справ державних службовців»; «Про затвердження форми Особової картки державного службовця та Інструкції щодо її заповнення»; «Про затвердження Положення про Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби», іншими нормативно-правовими актами.

Паспортом посади є **посадова інструкція**. Саме посадова інструкція має повно, чітко та конкретно оформити правовий статус посади, а значить, передбачати усі основні елементи цього статусу. Посадова інструкція містить такі розділи: 1) загальна інформація; 2) мета посади; 3) основні посадові

обов'язки; 4) права; 5) зовнішня службова комунікація; 6) вимоги до компетентності; 7) умови служби.

Посада державної служби, як правова категорія, характеризується **правовим статусом**, структуру якого становлять елементи, що є взаємопов'язаними, взаємозалежними та взаємообумовлюючими один одного. Характеризуючи структуру правового статусу посади державної служби як систему взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів та особливості кожного з них, слід виокремити такі групи цих елементів: а) засновницькі: порядок заснування посади; категорія; завдання; б) статусні: обов'язки; права; повноваження; в) професійно-компетенційні: кваліфікаційні вимоги; знання, вміння, володіння; г) організаційні: порядок та умови заміщення; взаємозаміна; д) юридична відповідальність; ж) соціально-економічні: грошове утримання, пільги, допомоги тощо.

Важливо уявити, що питання виокремлення видів державних посад має важливе не тільки теоретичне, але й, насамперед, практичне значення для всієї державної служби, оскільки з ним пов'язано вирішення цілої низки питань: від створення високоефективної, стабільної та авторитетної державної служби – до підготовки професійного, компетентного, ініціативного кадрового потенціалу. Виокремлюють такі види посад державної служби: 1) за змістом і характером діяльності: політичні, адміністративні, патронатні; 2) за характером виконуваної роботи: цивільні та мілітаризовані; 3) за наявністю державних повноважень: посадові особи та працівники обслуговування (технічний персонал); 4) за способом вступу на посади: службовці, які обіймають посади на основі конкурсного відбору (кар'єрні службовці) і службовці, посади яких заміщуються шляхом призначення або за контрактом (позакар'єрні службовці); 5) у залежності від видів державної служби: адміністративні, спеціалізовані, мілітаризовані; 6) за виконуваними функціями: керівники, спеціалісти, виконавці.

На нормативному рівні класифікація державних посад знайшла своє часткове вирішення в Законі «Про державну службу», відповідно до ст. 6 якого державні посади класифікуються на категорії і підкатегорії. Класифікація посад на **категорії** має своєю підставою: 1) порядок призначення; 2) характер та обсяг повноважень, закріплених за посадою; 3) зміст роботи та її вплив на прийняття кінцевого рішення. Цей критерій є новітнім і спрямований, насамперед, на чітке розмежування статусності державних службовців у залежності від їх посадових повноважень; 4) ступінь посадової відповідальності; 5) необхідний рівень кваліфікації та професійних компетентностей державних службовців. Установлено такі категорії посад державної служби: **категорія «А»** – це вищий корпус державної служби: керівника Апарату ВРУ та його заступників, керівника апарату (секретаріату) постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України, державних секретарів міністерств, керівників ЦОВВ, які не є членами КМУ, та їх заступників тощо; **категорія «Б»** – це посади: керівників та заступників керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на територію АРК, однієї або кількох областей, міст Києва і Севастополя, одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення; керівників та заступників керівників структурних підрозділів державних органів незалежно від рівня юрисдикції таких державних органів тощо; **категорія «В»** – інші посади державної служби, яких не віднесено до категорій «А» і «Б».

Визначення *підкатегорій* посад державної служби та прирівняння посад державної служби проводиться КМУ за поданням НАДС. Внесені зміни до ст. 6 Закону «Про державну службу» встановили поділ категорій посад державної служби на підкатегорії: категорія «А» – на підкатегорії А1, А2; категорія «Б» – на підкатегорії Б1, Б2, Б3; категорія «В» – на підкатегорії В1, В2, В3.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Державна посада. Велика українська юридична енциклопедія: В 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім.

В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 257-259; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. Ю.С. Шемшученко, М.П. Зяблюк та ін. Київ: Укр. енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2003. Т. 4: Н-П. 2003. С. 682; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 7. Вступ на державну службу

- 1. Поняття, види і принципи конкурсу на зайняття посади державної служби.*
- 2. Підстави проведення конкурсу на зайняття посади державної служби.*
- 3. Конкурсна комісія: види, склад, повноваження.*
- 4. Суб'єкти оцінювання професійних компетентностей кандидатів під час проведення конкурсу.*
- 5. Методи оцінювання професійних компетентностей кандидатів під час проведення конкурсу.*
- 6. Призначення на посаду державної служби.*
- 7. Спеціальна перевірка щодо претендента на посаду державної служби.*
- 8. Контракт про проходження державної служби.*
- 9. Випробування та встановлення відповідності державного службовця займаній посаді.*
- 10. Присяга державного службовця.*

Правовими засадами регулювання вступу на державну службу є: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р.; МК України; закони: 25.03.1992 р. «Про Службу безпеки України», 26.11.1993 р. «Про Антимонопольний комітет України», 05.03.1998 р. «Про Раду національної безпеки і оборони України», 30.06.2004 р. «Про Центральну виборчу комісію», 23.06.2005 р. «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», 23.02.2006 р. «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», 17.03.2011 р. «Про центральні органи виконавчої влади», 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про

Національне антикорупційне бюро України», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 02.07.2015 р. «Про Рахункову палату», 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідувань», 02.06.2016 р. «Про судоустрій і статус суддів», 21.12.2016 р. «Про Вищу раду правосуддя», 13.07.2017 р. «Про Конституційний Суд України», 07.06.2018 р. «Про дипломатичну службу» тощо; Постанова ВРУ від 06.12.1991 р. «Про текст Військової присяги»; *Указ Президента України* від 25.06.2019 р. «Про Положення про Офіс Президента України»; *постанова КСУ* від 11.04.2019 р. «Про затвердження Положення про Конституційний Суд України»; *постанова Пленуму ВСУ* від 30.11.2017 р. «Про затвердження Положення про апарат Верховного Суду, структури і штатного розпису апарату Верховного Суду»; *постанови КМУ* від: 25.03.2016 р. «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», 25.03.2016 р. «Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби», 14.04.2021 р. «Про затвердження Порядку проведення іспитів на рівень володіння державною мовою»; *накази НАДС* від: від: 03.03.2016 «Про затвердження Типових правил внутрішнього службового розпорядку», 22.03.2016 р. «Про затвердження Порядку ведення та зберігання особових справ державних службовців», 19.05.2020 р. «Про затвердження форми Особової картки державного службовця»; 12.04.2016 р. «Про затвердження Порядку обрання представників громадських об'єднань до складу конкурсних комісій з відбору осіб на зайняття посад державної служби», від 19.04.2019 р. «Про затвердження Положення про Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби»; *накази (рішення) інших державних органів*: наказ МВС України від 25.12.2015 р. «Про затвердження Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади», Генеральної прокуратури України від 16.06.2020 р. «Про затвердження Порядку складення Присяги прокурора», МВС України від 12.05.2016 р. «Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських», НАЗК від 17.06.2016 р. «Про затвердження Переліку

посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків», МВС України від 03.02.2017 р. «Порядок укладення контракту про проходження служби в поліції», НАЗК від 09.02.2018 р. «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення», рішення Комісії з питань вищого корпусу державної служби від 28.08.2016 р. «Про Регламент роботи Комісії з питань вищого корпусу державної служби», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Важливо уяснити, що *конкурс* – це особлива процедура підбору кадрів на посади державної служби у відповідності до рекомендацій конкурсної комісії та рішення суб'єкта призначення або керівника державної служби. Чинний Закон «Про державну службу» на відміну від Закону «Про державну службу» 1993 р., уперше передбачає законодавче регулювання порядку проведення конкурсу на зайняття посади державної служби (далі – конкурс) з метою добору осіб, здатних професійно виконувати посадові обов'язки.

Виокремлюють два види конкурсу: 1) *первинний*, тобто той, що оголошується у разі виникнення підстав, визначених Законом «Про державну службу»; 2) *повторний*, тобто той, що стосується усіх категорій посад державної служби і проводиться у разі: а) встановлення факту порушення умов та/або порядку проведення конкурсу, яке могло вплинути на його результати; б) якщо за результатами конкурсу не визначено кандидата на зайняття посади державної служби; в) виявлення обмежень щодо вступу на державну службу переможця конкурсу та відсутності іншого за результатами конкурсу кандидата на зайняття посади державної служби; г) відмови переможця від зайняття посади державної служби; д) відсутності кандидатур, визначених Комісією або конкурсною комісією (зокрема, у разі, якщо жоден із кандидатів не набрав необхідної кількості балів) для розгляду суб'єктом призначення або керівником державної служби з метою визначення переможця конкурсу.

Конкурс проводиться з дотриманням таких **принципів**: забезпечення рівного доступу; політичної неупередженості; законності; довіри суспільства; недискримінації; прозорості; доброчесності; надійності та відповідності методів тестування; узгодженості застосування методів тестування; ефективного і справедливого процесу відбору.

Слід звернути увагу на те, що чинний Закон «Про державну службу», розширив перелік **підстав** проведення конкурсу на: 1) зайняття вакантної посади державної служби; 2) посаду на період заміщення тимчасово відсутнього державного службовця, за яким зберігається посада державної служби; 3) посади державної служби, що займають особи, припинення державної служби яких має відбутися відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 83 Закону «Про державну службу»; 4) посади державної служби категорії «А», що займають особи, у яких спливає строк призначення.

Інформація про проведення конкурсу логічно впливає зі змісту принципів забезпечення рівного доступу до державної служби і прозорості державної служби і спрямована на формування професійної, дієвої, ефективної та доброчесної державної служби. Її метою є: а) широке інформування про посади державної служби, на зайняття яких оголошено конкурс; б) забезпечення рівного доступу до державної служби; в) залучення громадськості до відбору кандидатів на посади державної служби. Оголошення про проведення конкурсу на зайняття посад оприлюднюється: 1) за категорією «А» – на Єдиному порталі вакансій державної служби НАДС, офіційному веб-сайті НАДС та офіційному веб-сайті суб'єкта призначення; 2) за категоріями «Б» і «В» – на Єдиному порталі вакансій державної служби НАДС, офіційному веб-сайті НАДС, офіційному веб-сайті державного органу, в якому проводиться конкурс, інших веб-сайтах.

Обов'язковими **реквізитами** оголошення про проведення конкурсу є: а) найменування і місцезнаходження державного органу; б) назва посади; в) посадові обов'язки; г) умови оплати праці; д) вимоги до професійної

компетентності кандидата на посаду; ж) інформація щодо строковості чи безстроковості призначення на посаду; з) істотні умови контракту про проходження державної служби (у разі укладення); к) вичерпний перелік інформації, необхідної для участі у конкурсі, та строк їх подання; л) дата і місце проведення конкурсу; м) прізвище, номер телефону та адреса електронної пошти особи, яка надає додаткову інформацію з питань проведення конкурсу.

Суб'єктами проведення конкурсу на зайняття посади державної служби: категорії «А» – є **Комісія з питань вищого корпусу державної служби** (далі – Комісія); категорій «Б» і «В» – **конкурсна комісія**. Конкурсна комісія утворюється у складі не менше 5 осіб. До складу конкурсної комісії можуть входити представники СУП, юридичної служби, окремих структурних підрозділів та інші працівники державного органу, в якому проводиться конкурс. До роботи конкурсної комісії можуть залучатися: а) державні службовці, у т.ч. з інших державних органів; б) науковці; в) експерти у відповідній сфері. Засідання конкурсної комісії є *повноважним*, якщо на ньому присутні не менше половини її членів.

Суб'єктами оцінювання професійних компетентностей кандидатів під час проведення конкурсу є: а) Комісія; б) конкурсна комісія; в) Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби (далі – Центр оцінювання), правовий статус якого визначається Положенням про Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби, який належить до сфери управління НАДС. *Центр оцінювання*: 1) проводить тестування на зайняття: а) посад категорії «А»; б) посад категорій «Б» і «В» у міністерствах та інших ЦОВВ (крім посад у їх територіальних органах, яких утворено як структурні підрозділи апарату, що не мають статусу юридичної особи); 2) може проводити конкурс або його окремі етапи в інші органи. Центр оцінювання *несе відповідальність* за: якість тестових питань, розроблених ним, методичних рекомендацій для проведення конкурсними комісіями оцінювання професійної компетентності кандидатів; якістю організації та проведення оцінювання на

зайняття посад державної служби; своєчасне та якісне виконання завдань, визначених Положенням; достовірність інформації, що надається Українській школі урядування, НАДС та відповідним державним органам; захист від несанкціонованого доступу до змісту тестових питань, ситуаційних завдань.

Під **методами оцінювання** мається на увазі сукупність підходів, способів та прийомів, які дозволяють отримати та проаналізувати необхідну інформацію щодо відповідності кандидатів установленим вимогам щодо рівня професійної компетентності на відповідну посаду. Відповідно до чинного Закону «Про державну службу» актуальними є такі методи: 1) тестування; 2) розв'язання ситуаційних завдань; 3) співбесіда.

Важливо уявити, що відповідно до ст. 31 чинного Закону «Про державну службу» тільки переможець конкурсу **призначається** на посаду державної служби. При цьому слід мати на увазі, що: а) переможцем конкурсу є кандидат, якого як переможця визначено суб'єктом призначення або керівником державної служби із запропонованих Комісією або конкурсною комісією кандидатів (не більше трьох осіб на одну посаду); б) навіть переможець конкурсу не має 100-відсоткового права щодо призначення на посаду державної служби, зокрема у разі прийняття рішення про відмову у призначенні на посаду за результатами спеціальної перевірки. Рішення про призначення на посаду державної служби приймається після: а) проведення співбесіди з кандидатом; б) підписання з ним контракту про проходження державної служби (у разі укладення); в) не пізніше 5 календарних днів з дня надходження результатів спеціальної перевірки у випадку та порядку, передбачених законодавством у сфері запобігання корупції.

Слід уявити, що **спеціальна перевірка** проводиться відповідно до ст.ст. 56–58 Закону «Про запобігання корупції» стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття: а) відповідального або особливо відповідального становища; або б) посад із підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується НАЗК, у т.ч. щодо відомостей, поданих особисто.

При цьому слід мати на увазі, що спеціальна перевірка *не проводиться* щодо:

- 1) кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради АРК, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів, старост;
- 2) громадян, які призиваються на військову службу за призовом осіб офіцерського складу та на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або залучаються до виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу;
- 3) претендентів, які перебувають на посадах у державних органах, органах влади АРК, ОМС та призначаються у порядку переведення чи просування по службі на посади в межах того ж органу або призначаються у порядку переведення на посади в інших державних органах, органах влади АРК, органів місцевого самоврядування (далі – ОМС);
- 4) претендентів, які перебувають на посадах в державних органах, органах влади АРК, ОМС, що припиняються, та призначаються у порядку переведення на роботу до інших органів, до яких переходять повноваження та функції органів, що припиняються;
- 5) осіб при розгляді питання про включення їх до списку народних засідателів або присяжних.

Спеціальній перевірці підлягають *відомості* про особу, яка претендує на зайняття посади, зокрема щодо:

- 1) наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, у тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;
- 2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;
- 3) достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 4) наявності в особи корпоративних прав;
- 5) стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання;
- 6) відношення особи до військового обов'язку;
- 7) наявності в особи допуску до

державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади; 8) поширення на особу заборони займати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону «Про очищення влади».

Слід звернути увагу на те, що чинний Закон «Про державну службу» уперше увів до законодавства про державну службу таке поняття, як **«акт про призначення»**, який є індивідуальним адміністративним актом, що зумовлює виникнення, змінення і припинення державно-службових відносин. Обов'язковими реквізитами акта призначення на посаду є: а) прізвище, ім'я, по батькові особи, яка призначається на посаду державної служби; б) займана посада державної служби із зазначенням структурного підрозділу державного органу; в) дата початку виконання посадових обов'язків; г) умови оплати праці. Акт про призначення на посаду приймається у вигляді указу (суб'єкт призначення – Президент України), постанови (суб'єкт призначення – КМУ), наказу (розпорядження) (суб'єкт призначення – ЦОВВ, місцеві органи виконавчої влади), рішення, залежно від категорії посади.

Важливо акцентувати увагу на тому, що інститут **«контракту про проходження державної служби»** є новітнім для службового права. Закон «Про державну службу» було доповнено ст. 31¹ «Контракт про проходження державної служби з особою, яка призначається на посаду державної служби». Цього положення не передбачав ні аналогічний Закон 1993 р., ні Закон 2011 р., ні первинна редакція чинного Закону «Про державну службу». Метою контракту є прийняття ефективних рішень з управління персоналом у державних органах для виконання завдань і функцій таких органів та/або їх структурних підрозділів, що мають тимчасовий характер.

Учасниками процедури укладення контракту є: 1) суб'єкт призначення або керівник державної служби; 2) переможець конкурсу на зайняття посади державної служби або державний службовець, що переводиться на відповідну посаду державної служби; 3) СУП. Сторонами контракту є державний орган в

особі суб'єкта призначення або керівника державної служби та особа, яка призначається (переводиться) на посаду державної служби.

У контракті зазначаються: 1) предмет контракту; 2) права та обов'язки сторін; 3) строк дії контракту; 4) істотні умови; 5) додаткові умови. До контракту додається Графік виконання завдань. Контракт про проходження державної служби укладається на строк до 3 років.

Підстави припинення дії контракту про проходження державної служби передбачаються як ст. 31¹ Закону «Про державну службу», так і можуть визначатися у контракті. Такими підставами є: 1) закінчення строку, на який укладено контракт; 2) ініціатива державного службовця або угода сторін; 3) ініціатива суб'єкта призначення або керівника державної служби – у разі невиконання або неналежного виконання державним службовцем умов контракту; 4) підстави, визначені ч. 1 ст. 83 названого Закону.

Слід мати на увазі, що чинний Закон «Про державну службу» уперше передбачає основні положення призначення випробування щодо державних службовців. У Законі «Про державну службу» 1993 р. було передбачено встановлення випробування до державних службовців (ст. 18), однак при реалізації цієї норми слід було керуватися ст. 27 КЗпП.

Випробування – це передбачена законами організаційно-правова форма добору кадрів, що провадиться у межах законодавчо передбаченого строку та має на меті встановлення відповідності (тобто дотримання усіх установлених вимог) державного службовця займаній посаді. На державного службовця, якому призначено випробування, повністю поширюється дія Закону «Про державну службу» та інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини державної служби. Він: 1) *має право* на: допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю; належні умови праці; оплату праці та інші виплати у повному обсязі; 2) *зобов'язаний*: дотримуватися Правил внутрішнього службового розпорядку; дотримуватися обмежень і заборон, установлених для державних службовців. Під час випробування до державного

службовця може бути застосовано заходи дисциплінарної відповідальності, у т.ч. звільнення з посади на загальних підставах. Єдиним обмеженням у період випробування є те, що державному службовцеві не присвоюється ранг (ст. 39 Закону «Про державну службу»). У разі незгоди особи з рішенням про встановлення випробування вона вважається такою, що відмовилася від зайняття посади державної служби.

Закон «Про державну службу» передбачає обставини, за яких строк випробування *може бути продовжено* – якщо державний службовець у період випробування був відсутній на роботі у зв'язку з: а) тимчасовою непрацездатністю; б) перебуванням у додатковій відпустці у зв'язку з навчанням; в) іншими поважними причинами. Якщо строк випробування закінчився, а державного службовця не ознайомлено з наказом про його звільнення з посади державної служби, він вважається таким, що пройшов випробування.

Присяга – це: а) урочиста офіційна обіцянка додержувати певних зобов'язань, клятва вірності якій-небудь справі; б) урочиста обіцянка, часто підкріплена згадуванням чогось дорогого, священного для того, хто обіцяє; в) запевнення у правдивості сказаного. Відповідно до ст. 36 Закону «Про державну службу» новітнім є положення про те, що особа, яка призначена на посаду державної служби уперше, виголошує Присягу у присутності: а) державних службовців структурного підрозділу, на посаду в якому її призначено; б) представників служби управління персоналом відповідного державного органу та керівника державної служби у цьому органі або апараті. Після виголошення Присяги особа підписує текст Присяги і зазначає дату її складення. Підписаний текст Присяги є складовою особою справи державного службовця. У разі відмови особи від складення Присяги державного службовця: а) вона вважається такою, що відмовилася від зайняття посади державної служби; б) акт про призначення цієї особи на посаду державної

служби скасовується суб'єктом призначення; в) застосовується відкладене право суб'єкта призначення на повторне визначення переможця конкурсу.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Bila-Tiunova L.R., Nehara R.V. Replacement of State Service Positions under Conditions of Quarantine: State and Challenges. Public administration under modern conditions: concept, features, challenges: Collective monograph. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. 264 p. P. 16–33.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.; Бойчук А.Ю., Хамходера О.П. Публічна служба. Адміністративне право України: Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 359-375.; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. 160 с. С. 15-16; Негара Р.В. Система принципів проведення конкурсу у державній службі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1 (22). С. 127–133; Негара Р.В. Конкурс у державній службі: теорія. Правове регулювання, практика : дис. ... докт. філос. права. Одеса ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія» 2021. 300 с.; Панова Н.С. Державна адміністративна служба: теоретико-правова характеристика: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 366 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 8. Правообмеження у державній службі

1. *Обмеження при призначенні на посаду:*
 - 1.1) *поняття близьких осіб;*
 - 1.2) *обмеження спільної роботи близьких осіб.*
2. *Обмеження при проходженні державної служби:*
 - 2.1) *обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;*
 - 2.2) *обмеження щодо одержання подарунків;*
 - 2.3) *обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;*
 - 2.4) *обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування.*

Правовими засадами регулювання правообмежень у державній службі є: Конституція України; кодекси: Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: Резолюція 51/59 Генеральної Асамблеї ООН від 23.07.1996 р., КК України, КУпАП, СК України, ПК України, ЦК України, ГК України; закони від: 19.09.1991 р. «Про Господарські товариства», 23.12.1993 р. «Про

авторське право і суміжні права», 07.10.1997 р. «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», 17.09.2008 р. «Про акціонерні товариства», 26.11.2015 р. «Про наукову і науково-технічну діяльність», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 05.09.2017 р. «Про освіту», 06.02.2018 р. «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»; *постанови КМУ* від: 03.04.1993 р. «Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій», 16.12.2011 р. «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, державним підприємствам, установам чи організаціям»; *накази НАДС* від: 29.11.2012 р. «Про затвердження Порядку звірки переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, з відомостями, що містяться в Єдиному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення», 05.08.2016 р. «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки держаних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування»; *накази (рішення) інших державних органів*: Мінпраці, Мін'юсту, Мінфінансів від 28.06.1993 р. «Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ організацій», Мін'юсту від 16.10.2014 р. «Про затвердження Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади», Рахункової палати від 10.11.2015 р. «Про затвердження Правил професійної етики посадових осіб Рахункової палати», ДФС від 01.12.2016 р. «Про затвердження Правил етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДФС», МОЗ від 02.03.2016 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики», НАЗК від 09.02.2018 р. «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення», Ради суддів України від 24.12.2020 р. «Про Правила поведінки працівника суду», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що особливість державної служби як виду публічної діяльності особи зумовлює необхідність встановлення певного правового режиму щодо відповідності як її особистісних якостей, так і поведінки встановленим вимогам, заборонам, обмеженням. Встановлення таких заборон та обмежень, які можна назвати таким узагальненим поняттям, як правообмеження (оскільки вони в обов'язковому порядку передбачаються виключно законами), є однією з умов стабільності, професійності та дієвості державної служби як державно-правової інституції.

Обмеження, передбачені Законом «Про державну службу», можна класифікувати на три групи: 1) обмеження права на державну службу (розглянуто в темі 5 «Право на державну службу»); 2) обмеження при призначенні на посаду державної служби; 3) обмеження при проходженні державної служби.

Щодо *обмеження при призначенні на посаду державної служби* слід зазначити, що ст. 32 Закону «Про державну службу» уперше (для цього Закону, але не для Закону «Про запобігання корупції») передбачає таке обмеження, яке, як обмеження спільної роботи близьких осіб. Встановлення цього обмеження зумовлено тим, що у суспільстві не повинно бути жодних сумнівів щодо доброчесності особи, уповноваженої на виконання функцій держави, у процесі прийняття нею рішень, вчинення дій тощо. Йдеться про те, що мають бути виключеними будь-які приватні інтереси цієї особи, у т.ч. й сприяння близьким особам у вирішенні їхніх приватних інтересів.

Слід, насамперед, звернути увагу на поняття «близькі особи», визначення поняття якого надається у Законі «Про запобігання корупції». Так, *близькі особи* – це особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у т.ч. особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також – незалежно від зазначених умов – чоловік,

дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта.

Відповідно до ст. 32 Закону «Про державну службу» не допускається призначення на посаду державної служби особи: а) яка буде прямо підпорядкована близькій особі; або б) якій будуть прямо підпорядковані близькі особи. Таким чином визначальними елементами цього положення є поняття **пряме підпорядкування**, тобто відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, у т.ч. через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням. При цьому слід звернути увагу на те, що у Законі «Про засади запобігання та протидії корупції» використовувалося поняття «безпосереднє підпорядкування».

Обмеження щодо спільної роботи близьких осіб спрямовано на недопущення виникнення: а) **потенційного конфлікту інтересів**, тобто наявності в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень; або б) **реального конфлікту інтересів**, тобто суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

У разі виникнення таких підстав, обов'язок як відповідних осіб і близьких їм осіб, так і керівника державної служби: 1) повідомити про це керівника державної служби; 2) вжити заходів щодо усунення таких обставин у 15-денний

строк. Йдеться або про переведення, або про звільнення когось із відповідних осіб або близьких їм осіб. Керівник державної служби повинен вжити у місячний строк заходів до їх усунення, якщо в зазначений строк такі обставини добровільно не усунуто відповідними особами або близькими їм особами: 1) перевести державного службовця за його згодою на іншу рівнозначну вакантну посаду державної служби у цьому державному органі; або 2) дати згоду на переведення до іншого державного органу; або 3) звільнити особу, яка перебуває у підпорядкуванні, із займаної посади у разі неможливості переведення.

При характеристиці *обмежень при проходженні державної служби* слід, насамперед, звернути увагу на те, що чинний Закон «Про державну службу» переліку таких обмежень не передбачає, а в ч. 5 ст. 32 «Обмеження щодо призначення на посаду» передбачає посилання на Закон «Про запобігання корупції». Таким чином, перелік обмежень при проходженні державної служби передбачено ст.ст. 22 –26 названого Закону.

Державним службовцям забороняється *використовувати свої службові повноваження або своє становище* та пов'язані із цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у т.ч. використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах. Визначальними елементами цього обмеження є: 1) *використання своїх службових повноважень*, яке може мати прояв у тому, що державний службовець реалізує (або не реалізує, а повинен реалізувати) надані йому займаною посадою повноваження для одержання неправомірної вигоди для себе або для інших осіб; 2) *використання свого становища* (мається на увазі службового становища) може мати прояв у тому, що державний службовець здійснює ті чи інші дії в межах свого статусу повноважень і з використанням авторитету того державного органу, в якому вона здійснює свою діяльність, або з використанням своїх службових зв'язків для вирішення конкретної справи неслужбового характеру; 3) *неправомірна*

вигода, під якою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову; 4) *переваги*, як матеріальні чи інші вигоди, привілеї, виключення з правил, пільги. Неправомірними є ті переваги, які: а) не передбачені чинним законодавством; б) передбачені чинним законодавством, але стосуються певної категорії осіб; в) надаються з порушенням встановленої процедури тощо; 5) *пільги*, тобто вигоди, полегшення, які надаються особам, уповноваженим на виконання функцій держави, як виняток із загальних правил, пов'язаних з можливістю одержати матеріальні блага або послуги, або з можливістю уникнути матеріальних затрат.

Державним службовцям забороняється (заборона – повне унеможливлення певних діянь) ***безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб*** від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) безпосередньо або через інших осіб одержувати від членів сім'ї такої фізичної особи першого та другого ступенів споріднення, подарунки, які є активами, включеними до одноразової (спеціальної) добровільної декларації відповідно до підрозділу 9⁴ «Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб» розділу XX «Прикінцеві положення» ПКУ, протягом 5 років з дати закінчення строку подання декларацій з одноразового (спеціального) добровільного декларування відповідно до ПКУ

Слід мати на увазі, що ***подарунок*** – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову. Зміст цього поняття становлять такі поняття: *грошові кошти* (готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання); *майно* (це окрема річ, сукупність речей а також

майнові права та обов'язки); *пільги* (вигоди, полегшення, які надаються особам, уповноваженим на виконання функцій держави, як виняток із загальних правил, пов'язаних з можливістю одержати матеріальні блага або послуги, або з можливістю уникнути матеріальних затрат); *послуги* (будь-який захід, вигода, користь, які одна сторона може запропонувати іншій, або нематеріальні дії, що не приводять до володіння чим-небудь); *переваги* (матеріальні чи інші вигоди, привілеї, виключення з правил, пільги). При цьому, неправомірними є ті переваги, які: а) не передбачені чинним законодавством; б) передбачені чинним законодавством, але стосуються певної категорії осіб; в) надаються з порушенням встановленої процедури тощо; *нематеріальні активи* (немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та утримуються підприємством з метою використання протягом періоду більш як один рік для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи для надання в оренду іншим суб'єктам ринку); *ринкова ціна* [ціна, за якою товари (роботи, послуги) передаються іншому власникові за умови, що продавець бажає передати такі товари (роботи, послуги), а покупець бажає їх отримати на добровільній основі, обидві сторони є взаємно незалежними юридично та фактично, володіють достатньою інформацією про такі товари (роботи, послуги), а також ціни, які склалися на ринку ідентичних (однорідних) товарів (робіт, послуг) у порівняних економічних (комерційних) умовах]. Державні органи своїми нормативно-правовими актами у ряді випадків передбачають більш розширений перелік змісту поняття «подарунок», зокрема включаючи до нього «безоплатне навчання, транспортування, проживання та харчування, як ті, що надаються безпосередньо, так і шляхом придбання квитків, передплати, або відшкодування вартості після того, як було зроблено проплату».

Водночас, щодо державних службовців *не передбачається обмеження* (тобто має місце надання дозволу за певних умов) щодо одержання подарунків:

1) які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, окрім

випадків, передбачених вище; 2) якщо: а) вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово; б) сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки; 3) як подарунки державі, АРК, державним підприємствам, установам чи організаціям, вони є відповідно державною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, АРК, державним підприємствам, установам чи організаціям.

При з'ясуванні змісту **обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності** слід мати на увазі, що: 1) **сумісництво** – це виконання державним службовцем, окрім своєї основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час у цьому ж державному органі, або в іншій установі чи організації; 2) **суміщення** – це виконання державним службовцем у тому самому органі поряд з основною роботою (посадою), обумовленою посадовими обов'язками, додаткової роботи за іншою посадою в робочий час. Таким чином, сумісництво відрізняється від суміщення тим, що: а) перше виконується у позаробочий час, друге – у робочий час; б) перше може виконуватися як в тому ж самому державному органі, так і в іншій установі чи організації, друге – тільки в тому ж самому органі; в) для першого у чинному законодавстві передбачаються обмеження і заборони (кількість годин у позаробочий час, кількість годин на рік тощо), для другого – обмежень і заборон немає.

Щодо державних службовців встановлено такі заборони: 1) займатися іншою оплачуваною (окрім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України; 2) входити до складу правління, інших виконавчих чи

контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України, крім випадку, передбаченого абз. 1 ч. 2 ст. 25.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування стосується тільки тих державних службовців, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність з виконання функцій держави. Щодо цих осіб передбачено такі обмеження: 1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами-підприємцями, якщо вони протягом року до дня припинення виконання функцій держави здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців; 2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом; 3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у т.ч. в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Хамходера О.П. Щодо визначення поняття «викладацька діяльність» у контексті антикорупційного законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 43. Т. 2. С. 28-32; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Годуєва К. Поняття інструкторської та суддівської практик зі спорту в антикорупційному законодавстві України.

Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. № 4. С. 45-50; Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.; Бойчук А.Ю., Хамходера О.П. Публічна служба. Адміністративне право України: Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 359-375; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 9. Службова кар'єра: понятійно-правова характеристика

- 1. Поняття та сутність службової кар'єри.*
- 2. Особливості службової кар'єри.*
- 3. Принципи службової кар'єри.*
- 4. Види службової кар'єри.*

Правовими засадами регулювання службової кар'єри є: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про цивільні й політичні права 1966 р.; **закони**: 06.09.2012 р. «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 10.12.2015 р. «Про державну службу», законодавство про адміністративну, спеціалізовану і мілітаризовану службу (див. тему 1).

Теоретико-методичні рекомендації. Важливо уявити, що поняття «**службова кар'єра**» є відносно новітнім у чинному законодавстві про державну службу. Тільки Закон «Про державну службу» 1993 р. уперше закріпив термін «службова кар'єра» у назві п'ятого розділу Закону, який містив у собі такі важливі елементи кар'єри, як: класифікація посад, ранги державних службовців, просування по державній службі, кадровий резерв. В основу цього поняття покладено різні підходи щодо характеристики того чи іншого аспекту кар'єри, зокрема: а) людська діяльність: рід занять; визначення професії; б) просування по службі: просування у конкретній сфері; просування у будь-якій сфері діяльності; в) становище в суспільстві: шлях до успіху, певного становища в суспільстві, на службовому поприщі, а також саме досягнення такого становища; досягнення

відомості, слави, вигоди; г) майбутнє: поприще, доля; д) складне визначення: успішне просування по сходинках професійної, соціальної, посадової, майнової або іншої ієрархії; послідовність професійних ролей, статусів и видів діяльності в житті людини; біг, життєвий шлях, поприще, просування в якій-небудь сфері діяльності, досягнення відомості, слави, вигоди, матеріального благополуччя.

Слід звернути увагу на те, що, як правове явище, службова кар'єра характеризується рядом *особливостей*, що виокремлюють її з інших видів кар'єри (наукової, спортивної, артистичної, релігійної тощо). Так, службова кар'єра: а) є стратегічною; б) є динамічною; в) здійснюється у просторі і в часі; г) є нерозривно пов'язаною з державною діяльністю; д) є поєднанням індивідуальних і публічних інтересів; ж) має кінцевим результатом успіх; з) є можливою за умови взаємодії державного службовця і держави; і) завжди є мотивованою.

Службова кар'єра характеризується своїми основоположними ідеями, настановами, які виражають об'єктивні закономірності та визначають науково обґрунтовані напрями здійснення службової кар'єри, реалізації кар'єрного процесу, тобто *принципами* її здійснення, зокрема такі: законність; політична неупередженість; професіоналізм; конкурсність; об'єктивність; прозорість; пріоритет публічних інтересів; рівність доступу до службової кар'єри.

Слід мати на увазі, що Як правове явище службова кар'єра є досить багатогранною та різноаспектною, а тому її характеристика була б неповною без виокремлення її *видів*: 1) за місцем проходження: а) внутрішньоорганізаційна; б) між організаційна; 2) за змістом: а) посадова; б) професійна; 3) за професійною спрямованістю: а) спеціалізована; б) неспеціалізована; 4) за напрямом розвитку: а) вертикальна; б) горизонтальна; в) східчата; г) доцентрова (прихована); 5) за можливістю здійснення: а) потенційна; б) реальна; 6) за швидкістю просування: а) рівномірна; б) прискорена; в) стрімка.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 10. Проходження державної служби як центральний елемент службової кар'єри

- 1. Понятійно-змістовна характеристика проходження державної служби.*
- 2. Просування по державній службі.*
- 3. Ранги державних службовців.*
- 4. Переведення державних службовців.*
- 5. Зміна істотних умов державної служби.*
- 6. Оцінювання результатів службової діяльності.*

Правовими засадами регулювання проходження державної служби є: КК України, КЗпП України; *закони*: 05.11.1996 р. «Про відпустки», 01.07.2014 р. «Про вищу освіту», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; *постанови КМУ* від: 11.12.1992 р. «Про вдосконалення порядку здійснення службових відряджень за кордон», 02.02.2011 р. «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів», 25.03.2016 р. «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», 20.04.2006 р. «Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями», 17.06.2020 р. «Про затвердження Порядку укладення контрактів про проходження державної

служби»; наказ Мінфіна від 13.03.1998 р. «Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід, насамперед, уявити поняття «проходження державної служби», яке є центральним елементом службової кар'єри і в якому відображається сама сутність державної служби. Нормативного визначення цього поняття немає. В теорії адміністративного права і службового права поняття «проходження державної служби» характеризують через сукупність його елементів, перелік яких також є різноманітним. Найбільш оптимальним перелік, як видається, становлять: просування по державній службі; ранги державних службовців; переведення державних службовців; службові відрядження; істотні умови державної служби; оцінювання результатів службової діяльності. Слід зазначити, що ***проходження державної служби*** – це сукупність елементів, які забезпечують державному службовцю виконання завдань і функцій держави під час здійснення державної служби. Проходження державної служби відмежовувати від просування по державній службі.

Важливо мати на увазі, що ***просування по державній службі*** – це стадія проходження державної служби, яка передбачає зайняття державним службовцем вищої посади або присвоєння вищого рангу. Просування по державній службі може мати місце за таких умов: а) наявності посади державної служби; б) відповідної професійної компетентності державного службовця.

Ранг – це спеціальне звання, яке дає право його власникові – державному службовцеві – займати певні посади державної служби. Ранг є певним зв'язком між державним службовцем і державою протягом усієї його професійної діяльності. На відміну від категорій, які чітко визначаються щодо посад державної служби, ранги присвоюються державним службовцям. Правовою основою присвоєння рангів для службовців адміністративної державної служби

є Закон «Про державну службу» і Порядок присвоєння рангів державних службовців. Відповідно до Закону «Про державну службу» присвоюються такі ранги: 1) державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «А», – 1, 2, 3 ранг; 2) державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «Б», – 3, 4, 5, 6 ранг; 3) державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «В», – 6, 7, 8, 9 ранг.

Ранги державних службовців присвоюються одночасно з призначенням на посаду державної служби, а в разі встановлення випробування – після закінчення його строку. Законом «Про державну службу» передбачено дві основні вимоги щодо присвоєння чергового рангу державному службовцеві у межах відповідної категорії посад: 1) через кожні три роки службової діяльності; 2) з урахуванням результатів оцінювання службової діяльності. Черговий ранг не присвоюється державному службовцеві протягом строку застосування дисциплінарного стягнення. Державний службовець може бути **позбавлений рангу** лише за рішенням суду. При цьому в чинному Законі «Про державну службу» не передбачаються підстави для такого позбавлення рангу. Видається, що у цьому разі слід звернутися до ст. 54 КК України, яка передбачає, що засуджену за тяжкий чи особливо тяжкий злочин особу, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, може бути позбавлено за вироком суду цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

Чинний Закон «Про державну службу» уперше визнав **переведення** інститутом державної служби, який становлять, переважно, норми адміністративного права (ст. 41). Важливо звернути увагу на те, що переведення державних службовців характеризується рядом особливостей, які відрізняють його від аналогічного інституту трудового права. Йдеться про: а) переведення тільки за згодою державного службовця; б) відсутність тимчасового переведення за ініціативою суб'єкта призначення без згоди державного службовця; в) відсутність переведення певних категорій

державних службовців (вагітної жінки, особи з інвалідністю, особи, яка є єдиним опікуном дитини до 14 років, тощо) на їх прохання у разі виникнення особливих обставин.

Визначаються два ***види*** переведення державного службовця без обов'язкового проведення конкурсу (з урахуванням його професійної підготовки та професійних компетентностей) на рівнозначну посаду або нижчу посаду, за умови, що вона є вакантною: 1) у тому самому державному органі, у т.ч. в іншій місцевості (в іншому населеному пункті), – за рішенням керівника державної служби або суб'єкта призначення; 2) в іншому державному органі, у т.ч. в іншій місцевості (в іншому населеному пункті), – за рішенням суб'єкта призначення або керівника державної служби в державному органі, з якого переводиться державний службовець, та суб'єкта призначення або керівника державної служби в державному органі, до якого переводиться державний службовець.

Варто звернути увагу на те, що Закон «Про державну службу» передбачає *обмеження* щодо переведення окремих категорій осіб – державних службовців. За своїм змістом це положення має імперативний характер і не передбачає жодних (навіть необхідних) винятків. Так, не допускається переведення в іншу місцевість державного службовця: а) вагітної жінки; б) особи, яка є єдиним опікуном дитини віком до 14 років; в) державного службовця, який в установленому законодавством порядку визнаний особою з інвалідністю; г) у якого виникли особливо важливі особисті або сімейні обставини.

Сама назва «***службове відрядження***» свідчить про те, що це відрядження пов'язано із службовою діяльністю державного службовця, тобто з виконанням ним своїх посадових обов'язків. Отже, виконання державним службовцем своїх посадових обов'язків у відрядженні є його обов'язком і воно не потребує його згоди на відрядження окрім випадків, передбачених чинним законодавством. Службове відрядження – це поїздка службовця за розпорядженням керівника державної служби державного органу на певний строк до іншого населеного

пункту для виконання службового доручення поза місцем його постійної роботи (за наявності документів, що підтверджують зв'язок службового відрядження з основною діяльністю органу).

Аналіз ст. 42 Закону «Про державну службу» визначає такі основні *аспекти* відрядження: 1) може бути направлений у відрядження, тобто направити у відрядження державного службовця – це право керівника державної служби, а не обов'язок направляти кожного державного службовця у відрядження, і це право зумовлюється службовою необхідністю та доцільністю; 2) метою відрядження є виконання державним службовцем тільки своїх посадових обов'язків поза межами постійного місця служби; 3) місцем відрядження можуть бути: а) державні органи та інші юридичні особи у межах України; б) органи влади або міжнародні організації за кордоном: секретаріати міжнародних організацій, представництва міжнародних організацій в інших країнах або органи влади іноземних держав; 4) порядок відрядження визначає КМУ.

При вирішенні питання про відрядження державного службовця враховуються певні обмеження і заборони: обмеження має прояв у тому, що беруться до уваги його сімейний стан та інші особисті обставини (хвороба, інвалідність як державного службовця так і членів його сім'ї, смерть члена сім'ї тощо); заборона має прояв у тому, що не допускається направлення у відрядження без їхньої згоди: 1) вагітних жінок; 2) державних службовців, які: а) мають дітей віком до 14 років; б) самостійно виховують дітей з інвалідністю; в) самостійно виховують осіб з інвалідністю з дитинства.

Важливо зазначити, що *істотні умови* – це обставини, які є важливими, передбачаються при призначенні на посаду державної служби і не можуть змінюватися в односторонньому порядку. Стаття 43 «Зміна істотних умов державної служби» чинного Закону «Про державну службу» є новітнім його положенням, оскільки Законом «Про державну службу» 1993 р. інститут

істотних умов служби не регулювався, і, відповідно, ці питання вирішувалися на підставі КЗпП, тобто вони регулювалися трудовим законодавством

Закон «Про державну службу» передбачає вичерпний перелік змін, які становлять зміни істотних умов державної служби: а) належність посади державної служби до певної категорії посад; б) основні посадові обов'язки; в) умови (системи та розмірів) оплати праці або соціально-побутового забезпечення; г) режим служби, встановлення або скасування неповного робочого часу; д) місце розташування державного органу (у разі його переміщення до іншого населеного пункту).

У разі незгоди державного службовця на продовження проходження державної служби у зв'язку із зміною істотних умов державної служби він подає керівникові державної служби заяву про: а) звільнення на підставі п. 6 ч. 1 ст. 83 Закону, або б) переведення на іншу запропоновану йому посаду не пізніше як за 30 календарних днів з дня ознайомлення з повідомленням про зміну істотних умов державної служби.

Слід, насамперед, уяснити, що *оцінювання результатів службової діяльності* державного службовця (далі – оцінювання), передбачене ст. 44 Закону «Про державну службу», є, водночас, і новітнім положенням цього Закону, і неновітнім положенням у структурі службового права, оскільки раніше воно мало дещо іншу назву – атестація державних службовців + щорічна оцінка діяльності державних службовців. Таким чином, оцінювання результатів службової діяльності – це своєрідне поєднання атестації і щорічної оцінки державних службовців. Законом «Про державну службу» відмінено атестацію державних службовців, однак це положення стосується тільки адміністративних службовців, тобто тих, на кого поширюється дія цього названого Закону. Стосовно спеціалізованих і мілітаризованих службовців атестацію не відмінено. Отже, чинний Закон «Про державну службу» передбачив певні відмінності у процедурі проходження державної служби окремими видами державних службовців.

Оцінювання проводиться з дотриманням *принципів* об'єктивності, достовірності, доступності та прозорості, взаємодії та поваги до гідності державного службовця. Стаття 44 чинного Закону «Про державну службу» передбачає такі *основні засади* оцінювання: 1) йому підлягають результати службової діяльності державного службовця; 2) воно проводиться щороку; 3) його метою є визначення якості виконання державним службовцем поставлених завдань; прийняття рішення щодо його преміювання, планування кар'єри.

Оцінювання результатів службової діяльності проводиться на підставі: 1) показників результативності, ефективності та якості; 2) дотримання правил етичної поведінки та вимог законодавства у сфері запобігання корупції; 3) показників, визначених у контракті про проходження державної служби (у разі укладення).

Оціночна співбесіда проводиться безпосереднім керівником та керівником самостійного структурного підрозділу (за наявності) на основі пояснень державного службовця про виконання завдань і ключових показників або його письмового звіту, що подається у довільній формі. Під час неї визначаються потреби у професійному навчанні та розглядаються пропозиції щодо завдань і ключових показників на наступний період.

За *результатами* оцінювання службової діяльності державного службовця йому виставляється: 1) негативна оцінка з її обґрунтуванням, у разі отримання якої державний службовець звільняється зі служби відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 87 Закону «Про державну службу», і з ним розривається контракт про проходження державної служби (у разі укладення); 2) позитивна оцінка з її обґрунтуванням, що є підставою для: а) відзначення відомчими заохочувальними відзнаками; б) просування по службі; в) інших заохочень; 3) відмінна оцінка з її обґрунтуванням, отримання якої є підставою для: а) щорічного преміювання у розмірі до 100 відсотків посадового окладу; б) присвоєння достроково чергового рангу; в) просування по службі;

г) клопотання про заохочення відзнаками інших органів державної влади та державними нагородами; д) інших заохочень.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Даниленко Ю.С. Поняття та принципи оцінювання кандидатів на зайняття вакантних посад державної служби. *Юридичний вісник*. Одеса, 2016. № 4. С. 75–81; Даниленко Ю.С. Оцінювання у державній службі: теорія і правове регулювання : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017; Даниленко Ю.С. Правила етичної поведінки державних службовців: поняття та сутність. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 54–64; Даниленко Ю.С. Методи оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2016. № 6. С. 68–70; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Панова Н.С. Державна адміністративна служба: теоретико-правова характеристика: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 366 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 11. Підвищення рівня професійної компетентності державних службовців

- 1. Понятійна характеристика професійної компетентності державного службовця.*
- 2. Види професійного навчання державних службовців.*
- 3. Система професійного навчання державних службовців.*
- 4. Принципи професійного навчання державних службовців.*
- 5. Індивідуальна програма підвищення рівня професійної компетентності державного службовця.*

Правовими засадами регулювання професійної компетентності державних службовців є: *закони*: 20.11.2012 р. «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів», 10.12.2015 р. «Про державну службу»; *постанови КМУ* від: 01.12.1994 р. «Про затвердження Положення про порядок стажування у державних органах», 14.07.1999 р. «Про фінансове забезпечення підготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого

самоврядування та органів військового управління Збройних Сил», 29.07.2009 р. «Про затвердження Порядку прийому та навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування»», 20.05.2013 р. «Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів», 28.04.2021 р. «Деякі питання здобуття освіти та професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад»; *накази НАДС* від: 03.03.2016 р. «Про затвердження Порядку стажування державних службовців», 16.02.2017 р. «Про затвердження Положення про Всеукраїнський центр підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування», 20.04.2017 р. «Про затвердження Положення про роботу Конкурсної комісії Національного агентства України з питань державної служби з відбору виконавців державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування», 13.07.2018 р. «Про затвердження Критеріїв конкурсного відбору виконавців державного замовлення НАДС на підготовку здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування», 10.10.2019 р. «Про затвердження Вимог до змісту і структури програм підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад», 12.12.2019 р. «Про затвердження Порядку

нарахування кредитів ЄКТС за результатами професійного навчання»; *накази інших ЦОВВ*: Мінмолодьспорту України від 12.03.2021 р. «Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Міністерства молоді та спорту України», Держстатистики від 30.03.2021 р. «Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, у Державній службі статистики України», Комісії з регулювання азартних ігор та лотереї від 13.04.2021 р. «Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Комісії з регулювання азартних ігор та лотереї», Держінспекції з екології від 27.04.2021 р. «Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Державної екологічної інспекції України», Держфінмоніторингу від 09.06.2021 р. «Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Державної служби фінансового моніторингу України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що поняття «професійна компетентність» є відносно новітнім поняттям для державної служби, оскільки воно уперше введено у нормативний обіг та нормативно визначено ст. 2 чинного чинним Законом «Про державну службу» (ст. 2). Відносна новітність цього поняття полягає у тому, що Законом «Про державну службу» 1993 р. було передбачено принцип професіоналізму та компетентності державної служби, який, власне, і став основою для поняття «професійна компетентність». ***Професійна компетентність** – це здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов’язків, навчання, професійного та особистісного розвитку.*

Важливо зазначити, що професійна компетентність безпосередньо пов'язана із *професійним розвитком*, тобто *безперервним, свідомим, цілеспрямованим процесом особистісного та професійного зростання, що базується на інтеграції знань, умінь і компетентностей*. Отже, професійний розвиток характеризується тим, що це: а) процес, тобто сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення певного наслідку; б) є безперервним (той, що має початок, але не має закінчення); в) є свідомим (той, що правильно розуміє та оцінює навколишню дійсність; розумний), г) є цілеспрямованим (той, що прагне до певної мети); д) його метою є особистісне та професійне зростання та інтеграція (тобто поєднання часток у ціле) знань, умінь і компетентностей (проінформованість, обізнаність, авторитетність; набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці).

Професійна компетентність набувається шляхом професійного навчання. *Професійне навчання – це набуття та удосконалення професійних знань, умінь та навичок, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації державного службовця для його професійної діяльності*. При цьому важливо зазначити, що: *уміння* – це: а) здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні особою набутих знань і навичок; б) знання в дії; *навички* – це: а) дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними; б) одна з форм вираження досвіду здійснення людської діяльності; в) *рівень професійної кваліфікації* – це офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту.

Формами професійного навчання є:

підготовка – це успішне виконання учасниками професійного навчання відповідної освітньо-професійної програми, що є підставою для присудження ступеня вищої освіти за рівнем магістра за спеціальностями, необхідними для професійної діяльності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування, зокрема за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування». Підготовка за освітньо-професійними програмами підготовки магістрів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування»;

підвищення кваліфікації – це набуття учасниками професійного навчання нових та/або удосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань. Програми підвищення кваліфікації можуть передбачати очну (денну, вечірню), дистанційну та змішану (очну та дистанційну з використанням спеціальних інтернет-платформ, веб-сайтів тощо) форми навчання. Підвищення кваліфікації здійснюється за програмами, які за змістом навчання поділяються на загальні і спеціальні, які, у свою чергу, за тривалістю та інтенсивністю поділяються на: а) професійні (сертифікатні) програми – довгострокові програми підвищення кваліфікації обсягом не менше двох кредитів ЄКТС; б) короткострокові програми – короткострокові програми підвищення кваліфікації обсягом 0,2-1 кредит ЄКТС;

стажування – це набуття учасниками професійного навчання практичного досвіду виконання завдань та обов’язків у професійній діяльності або галузі знань. Воно може проводитися шляхом з відривом від служби: а) строком від одного до шести місяців; б) на іншій посаді державної служби в іншому державному органі; в) за кордоном. Направлення державного службовця на стажування до іншого державного органу, а також за кордон здійснюється на підставі наказу керівника державної служби державного органу, в якому працює державний службовець. При цьому необхідна письмова

заява самого державного службовця та згода відповідного керівника державної служби державного органу за місцем його стажування;

самоосвіта – це самоорганізоване здобуття учасниками професійного навчання певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, дозволяям. Вона здійснюється у формі участі у конференціях, науково-практичних конференціях, фахових семінарах, тренінгах, майстер-класах, курсах з оволодіння практичними навичками тощо. Потреба у формуванні, розвитку, оновленні відповідних компетентностей державного службовця шляхом самоосвіти визначається на основі оцінювання результатів його службової діяльності і відображається в індивідуальній програмі.

Слід мати на увазі, що Відповідно до чинного Закону «Про державну службу» **система професійного навчання** державних службовців містить: а) замовників освітніх послуг у сфері професійного навчання; б) суб'єктів надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдерів). *Замовник освітніх послуг* – це центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи та організації, на яких поширюється дія Закону «Про державну службу». Державним замовником на підготовку кадрів за освітньо-професійними програмами спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» за ступенем магістра є: 1) Державне управління справами за погодженням з НАДС – за денною формою навчання державних службовців, посади яких належать до 1–9 груп оплати праці, за вечірньою та заочною (дистанційною) формами навчання державних службовців, посади яких належать до 1–5 груп оплати праці; 2) НАДС – за вечірньою та заочною (дистанційною) формами навчання державних службовців, посади яких належать до 6–9 групи оплати праці.

Суб'єкти надання освітніх послуг – це фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація будь-якої форми власності), що провадить освітню діяльність, міжнародні та іноземні установи, організації,

які реалізують відповідні програми, проекти міжнародної технічної допомоги. Суб'єкти надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдери) забезпечують запровадження та здійснення внутрішнього моніторингу та оцінювання якості такого навчання. Зовнішній моніторинг та оцінювання якості професійного навчання здійснюються замовниками освітніх послуг у сфері професійного навчання. Моніторинг та оцінювання якості професійного навчання здійснюються відповідно до положення, затвердженого НАДС.

Систему **принципів** професійного навчання становлять принципи: системності, єдності, загальності, диференційованості, обов'язковості, безперервності, випереджувального характеру навчання, встановлення взаємних прав, обов'язків та відповідальності, встановлення правових наслідків професійного навчання, забезпечення високої якості та ефективності професійного навчання, державного управління й координації діяльності усіх елементів системи професійного навчання державних службовців, врахування вітчизняного та зарубіжного досвіду підвищення кваліфікації державних службовців.

Важливо звернути увагу на **індивідуальну програму підвищення рівня професійної компетентності** державного службовця, яка складається державним службовцем за результатами оцінювання його службової діяльності разом із СУП, та яка погоджується його безпосереднім керівником і затверджується керівником самостійного структурного підрозділу, в якому він працює.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Негара Р.В. Стажування громадян із числа молоді в державних органах: зміст, правове регулювання, значення. *Правова позиція*. 2019. № 1 (22). С. 131–141; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.

Тема 12. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців

1. *Поняття, ознаки та склад дисциплінарного проступку державного службовця.*
2. *Підстави дисциплінарної відповідальності державних службовців.*
3. *Дисциплінарні стягнення.*
4. *Обставини, що пом'якшують або обтяжують дисциплінарну відповідальність.*
5. *Дисциплінарне провадження і дисципліна справа.*
6. *Відсторонення державного службовця.*
7. *Порядок накладення і зняття дисциплінарних стягнень.*

Правовими засадами регулювання дисциплінарної відповідальності державного службовця є: *кодекси*: КЗпП України, КАС України, ЦК України; *закони* від: 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про виконавче провадження»; *Постанови ВРУ* від: 28.01.1992 р. «Про Державний прапор України», 19.02.1992 р. «Про Державний Герб України»; *постанови Пленуму ВСУ* від: 06.11.1992 р. «Про практику розгляду судами трудових спорів», 26.12.2003 р. «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень»; *постанови КМУ* від: 08.02.1995 р. «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати», 04.12.2019 р. «Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження»; *наказ НАДС* від 03.03.2016 р. «Про затвердження Типових правил внутрішнього службового розпорядку державного органу», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід приділити увагу питанням ***дисциплінарної відповідальності*** державного службовця, оскільки вона є найбільш наближено-поширеною серед інших видів його юридичної відповідальності. Підставою для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним ***дисциплінарного проступку***, тобто протиправної винної дії або бездіяльності

чи прийняття рішення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні державним службовцем своїх посадових обов'язків та інших вимог, встановлених Законом «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами, за яке до нього може бути застосовано дисциплінарне стягнення. *Ознаками* дисциплінарного проступку є: а) протиправність; б) винність; в) караність; г) дія або бездіяльність чи прийняття рішення; д) невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, інших вимог, установлених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами. Слід мати на увазі, що *склад* дисциплінарного проступку становлять: 1) об'єкт: загальний, родовий, безпосередній; 2) об'єктивна сторона: а) протиправна поведінка, тобто діяння (дія або бездіяльність) державного службовця; б) шкідливі наслідки; в) причинний зв'язок між поведінкою і наслідками; г) додаткові (факультативні) ознаки об'єктивної сторони, якими є: місце, час, обстановка вчинення дисциплінарного проступку державним службовцем; 3) суб'єкт: державний службовець; 4) суб'єктивна сторона: вина (умисна, необережна), мотив (внутрішні процеси, що відображаються у свідомості державного службовця і спонукають його вчинити проступок) і мета (його уява про бажаний результат, до якого він прагне).

Необхідно звернути увагу на те, що уперше в Законі «Про державну службу» передбачено вичерпний перелік діянь, які визнаються дисциплінарними проступками, тобто ***підставами дисциплінарної відповідальності***: 1) порушення Присяги державного службовця; 2) порушення правил етичної поведінки державних службовців; 3) вияв неповаги до держави, державних символів України, Українського народу; 4) дії, що шкодять авторитету державної служби; 5) невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, актів органів державної влади, наказів (розпоряджень) та доручень керівників, прийнятих у межах їхніх повноважень; 6) недотримання правил внутрішнього службового розпорядку; 7) перевищення службових повноважень, якщо воно не містить складу кримінального або

адміністративного правопорушення; 8) невиконання вимог щодо політичної неупередженості державного службовця; 9) використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб; 10) подання під час вступу на державну службу недостовірної інформації про обставини, що перешкоджають реалізації права на державну службу, а також неподання необхідної інформації про такі обставини, що виникли під час проходження служби; 11) неповідомлення керівникові державної служби про виникнення відносин прямої підпорядкованості між державним службовцем та близькими особами у 15-денний строк з дня їх виникнення; 12) прогул державного службовця (у тому числі відсутність на службі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин; 13) поява державного службовця на службі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння; 14) прийняття державним службовцем необґрунтованого рішення, що спричинило порушення цілісності державного або комунального майна, незаконне їх використання або інше заподіяння шкоди державному чи комунальному майну, якщо такі дії не містять складу кримінального або адміністративного правопорушення; 15) прийняття державним службовцем рішення, що суперечить закону або висновкам щодо застосування відповідної норми права, викладеним у постановах Верховного Суду, щодо якого судом винесено окрему ухвалу.

Однією з особливостей правового регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців є те, що уперше ст. 66 Закону «Про державну службу» визначає: а) систему дисциплінарних стягнень (від найменш суворого до найбільш суворого); б) які стягнення за які дисциплінарні проступки слід призначати. *Дисциплінарне стягнення – це примусовий захід державного дисциплінарного примусу, що застосовується керівником державного органу (керівником персоналу) щодо державного службовця, який вчинив дисциплінарний проступок.* Основними цілями застосування дисциплінарних стягнень є: а) забезпечення службової дисципліни в

державному органі; б) усунення негативних наслідків вчиненого проступку, які мали місце у певному конкретному випадку; в) недопущення дискредитації державного органу, в якому здійснює діяльність державний службовець; г) покарання державного службовця. До державних службовців застосовується один із таких видів дисциплінарного стягнення: а) зауваження; б) догана; в) попередження про неповну службову відповідальність; г) звільнення з посади державної служби.

Важливим є те, що уперше на рівні Закону «Про державну службу» передбачено невичерпний перелік обставин, що **пом'якшують відповідальність** державного службовця, якими є: а) усвідомлення та визнання своєї провини у вчиненні дисциплінарного проступку; б) попередня бездоганна поведінка та відсутність дисциплінарних стягнень; в) високі показники виконання службових завдань; г) вжиття заходів щодо попередження, відвернення або усунення настання тяжких наслідків, які настали або можуть настати в результаті вчинення дисциплінарного проступку, добровільне відшкодування заподіяної шкоди; д) вчинення проступку під впливом погрози, примусу або через службову чи іншу залежність; ж) вчинення проступку внаслідок неправомірних дій керівника. Під час застосування дисциплінарного стягнення можуть враховуватися також інші, не зазначені ст. 67 Закону «Про державну службу», обставини, що пом'якшують відповідальність державного службовця, зокрема ними можуть бути: хвороба члена сім'ї; трагічні події в родині; протиправні дії третіх осіб, що спричинили настання тяжких наслідків; ДТП, пожежа, затоплення, знищення майна тощо.

Закон «Про державну службу» уперше передбачає вичерпний перелік обставин, що **обтяжують відповідальність** державного службовця, якими є: а) вчинення дисциплінарного проступку у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або токсичних засобів; б) вчинення дисциплінарного проступку повторно, до зняття в установленому порядку попереднього стягнення; в) вчинення проступку умисно на ґрунті особистої

неприязні до іншого державного службовця, у т.ч. керівника, чи помсти за дії чи рішення щодо нього; г) вчинення проступку умисно з мотивів неповаги до держави і суспільства, прав і свобод людини, окремих соціальних груп; д) настання тяжких наслідків або заподіяння збитків внаслідок вчинення дисциплінарного проступку.

Слід звернути увагу на те, що Закон «Про державну службу» уперше визначив основоположні засади **дисциплінарного провадження** щодо державного службовця, які знайшли свою деталізацію у Порядку здійснення дисциплінарного провадження. *Рішення* про порушення дисциплінарного провадження приймає: 1) міністр – стосовно державного секретаря відповідного міністерства; 2) суб'єкт призначення – стосовно інших державних службовців: а) КМУ – щодо державних службовців, які займають посади державної служби категорії «А»; б) голова МДА – щодо державних службовців, які займають посади державної служби категорії «Б» та здійснюють повноваження керівників державної служби в державних органах; в) керівник державної служби в державному органі – щодо інших державних службовців, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В».

Члени Комісії, дисциплінарної комісії несуть персональну відповідальність за повноту та об'єктивність висновків дисциплінарного провадження та за розголошення інформації про дисциплінарне провадження. Формою роботи Комісії, дисциплінарної комісії є засідання, які є правоможними, якщо на них є присутніми не менше двох третин її членів.

Важливо звернути увагу на те, що основною метою **дисциплінарної справи** є: а) збір інформації про обставини, які стали підставою для порушення дисциплінарного провадження; б) визначення ступеня вини державного службовця; в) визначення характеру і тяжкості дисциплінарного проступку. Дисциплінарна справа містить такі документи: а) дату і місце її формування; б) підстави для відкриття дисциплінарного провадження; в) характеристику державного службовця, складену його безпосереднім керівником, та інші

відомості, що характеризують державного службовця; г) відомості щодо наявності чи відсутності дисциплінарних стягнень; д) пояснення державного службовця щодо обставин, які стали підставою для порушення дисциплінарного провадження та/або акт про відмову від надання таких пояснень; ж) пояснення безпосереднього керівника державного службовця з приводу обставин, які стали підставою для порушення дисциплінарного провадження; з) пояснення інших осіб, яким є відомими обставини, що стали підставою для порушення дисциплінарного провадження (за наявності); і) належним чином завірені копії документів і матеріалів, що підтверджують та/або спростовують факт вчинення дисциплінарного проступку; к) пропозиції Комісії або подання дисциплінарної комісії у державному органі з висновком про наявність чи відсутність у діях державного службовця дисциплінарного проступку та підстав для його притягнення до дисциплінарної відповідальності; л) опис матеріалів, які містяться в дисциплінарній справі.

Закон «Про державну службу» передбачає підстави, строки та умови відсторонення державного службовця від виконання посадових обов'язків на час здійснення дисциплінарного провадження. ***Відсторонення*** – це тимчасове недопущення суб'єктом призначення державного службовця до виконання посадових обов'язків (а не основних, передбачених ст. 8 Закону) у випадках, передбачених чинним законодавством: у разі виявлення порушень, встановлених ч. 2 ст. 65 Закону: а) п. 1 «порушення Присяги державного службовця»; б) п. 7 «перевищення службових повноважень, якщо воно не містить складу злочину або адміністративного правопорушення»; в) п. 8 «невиконання вимог щодо політичної неупередженості державного службовця»; г) п. 9 «використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб»; д) п. 10 «подання під час вступу на державну службу недостовірної інформації про обставини, що перешкоджають реалізації права на державну службу, а також неподання необхідної інформації про такі обставини, що виникли під час

проходження служби»; ж) п. 14 «прийняття державним службовцем необґрунтованого рішення, що спричинило порушення цілісності державного або комунального майна, незаконне їх використання або інше заподіяння шкоди державному чи комунальному майну, якщо такі дії не містять складу злочину або адміністративного правопорушення»; за які до нього може бути застосовано дисциплінарне стягнення. Тривалість відсторонення державного службовця від виконання посадових обов'язків не може перевищувати тривалості дисциплінарного провадження. Відсторонення не є дисциплінарним стягненням і, тим більше, не є звільненням з державної служби, тобто державно-службові відносини не припиняються.

Важливо уяснити, що Закон «Про державну службу» уперше передбачає підстави, порядок, строки та форму прийняття рішення про **накладення дисциплінарного стягнення** або про **закриття дисциплінарного провадження**. Рішення про накладення на державного службовця дисциплінарного стягнення чи закриття дисциплінарного провадження: 1) приймає суб'єкт призначення; 2) приймає протягом 10 календарних днів з дня отримання пропозицій Комісії, подання дисциплінарної комісії в державному органі; 3) оформляється відповідним актом суб'єкта призначення. *Рішення про накладення дисциплінарного стягнення оформляється тільки у*

формі наказу або розпорядження, в яких зазначаються: а) найменування державного органу; б) дата його прийняття; в) відомості про державного службовця; г) стислий виклад обставин справи; д) вид дисциплінарного проступку та його юридична кваліфікація); ж) вид застосованого дисциплінарного стягнення. Оскільки ст. 77 Закону «Про державну службу» передбачає тільки вимоги щодо форми та змісту наказу (розпорядження) про накладення дисциплінарного стягнення, а ст. 77 цього Закону передбачає й рішення про закриття дисциплінарного провадження, слід вважати, що останнє має відповідати тим самим вимогам, що й попереднє рішення. *Рішення про закриття дисциплінарного провадження приймається у разі, якщо: а) не*

виявлено дисциплінарного проступку; б) відсутня подія дисциплінарного проступку; в) діяння, яке фактично містить ознаки дисциплінарного проступку, було вчинено державним службовцем у стані крайньої потреби (необхідності) або необхідної оборони; г) минуло 6 місяців з дня виявлення дисциплінарного проступку; д) минув 1 рік з дня вчинення дисциплінарного проступку; ж) державний службовець, який вчинив дисциплінарний проступок, на момент прийняття рішення або втратив статус державного службовця, або не працює в тому державному органі, в якому вчинив дисциплінарний проступок; з) мають місце порушення прав державного службовця під час дисциплінарного провадження щодо: надання пояснень щодо обставин справи; ознайомлення з матеріалами дисциплінарної справи; і) державний службовець, який вчинив дисциплінарний проступок, помер, або його визнано безвісно відсутнім чи оголошено померлим; к) набрав чинності закон, яким скасовано дисциплінарну відповідальність за той дисциплінарний проступок, за який щодо державного службовця порушено дисциплінарне провадження.

Пропозиція Комісії, подання дисциплінарної комісії є обов'язковими для розгляду суб'єктами призначення та враховуються ними під час вирішення питань щодо застосування дисциплінарного стягнення чи закриття дисциплінарного провадження. Це положення слід розуміти так, що: пропозиція Комісії, подання дисциплінарної комісії: 1) є обов'язковими тільки для розгляду (ознайомлення з матеріалами дисциплінарної справи) суб'єктами призначення і врахування (аналіз наявних документів та матеріалів, прийняття до відома аргументів, висновків, пропозицій) ними під час вирішення питання про застосування дисциплінарного стягнення; 2) не є обов'язковими для рішення суб'єкта призначення про накладення дисциплінарного стягнення або закриття дисциплінарного провадження. Рішення суб'єкта призначення приймається ним особисто на підставі об'єктивного, всебічного та повного дослідження матеріалів справи, і воно може не співпадати з пропозицією Комісії, поданням дисциплінарної комісії, які мають рекомендаційний

характер. Державному службовцеві видається під розписку завірена належним чином копія наказу (розпорядження) про накладення на нього дисциплінарного стягнення чи закриття дисциплінарного провадження не пізніше наступного робочого дня після прийняття відповідного рішення, тобто видання наказу (розпорядження).

Якщо протягом року після накладення дисциплінарного стягнення до державного службовця не буде застосовано нове дисциплінарне стягнення, він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення. Якщо державний службовець не вчинив нового порушення цього Закону, інших нормативно-правових актів у сфері державної служби і виявив себе сумлінним службовцем, дисциплінарне стягнення стосовно нього може бути знято до закінчення року, протягом якого його було накладено, але не раніше ніж через шість місяців із дня накладення дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарне стягнення, як правове явище, має тимчасовий характер і ст. 79 Закону «Про державну службу» передбачає **зняття дисциплінарного стягнення** шляхом його або «погашення» (ч. 1), або, власне, «зняття» (ч. 2). Так, державний службовець вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення за умови, якщо протягом року після накладення дисциплінарного стягнення його не було піддано новому дисциплінарному стягненню. У цьому разі має місце, так зване, «погашення дисциплінарного стягнення». На відміну від погашення дисциплінарного стягнення, зняття дисциплінарного стягнення потребує певних дій/рішень суб'єкта призначення. Ініціатором зняття дисциплінарного стягнення може бути і суб'єкт призначення, і державний службовець. Рішення про зняття дисциплінарного стягнення обов'язково має бути оформлено відповідним наказом (розпорядженням). Основні умови зняття дисциплінарного стягнення: 1) державний службовець не вчинив нового порушення Закону «Про державну службу», інших нормативно-правових актів у сфері державної служби; 2) державний службовець виявив себе як сумлінний працівник; 3) це станеться не раніше як через 6 місяців з дня притягнення

державного службовця до дисциплінарної відповідальності; 4) право на дострокове зняття дисциплінарного стягнення належить суб'єктові призначення, що його застосував, і воно є його виключним правом, яке він не може делегувати іншій особі.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 370 с.

Тема 13. Особливості матеріальної відповідальності державних службовців

- 1. Нормативно-правове регулювання матеріальної відповідальності державних службовців.*
- 2. Підстави матеріальної відповідальності державних службовців.*
- 3. Добровільне відшкодування матеріальної шкоди.*
- 4. Порядок відшкодування матеріальної шкоди у судовому порядку.*

Правовими засадами регулювання матеріальної відповідальності державного службовця є: *кодекси:* КУпАП, КК України, КЗпП України, КАС України, ЦК України; *закони* від: 18.02.1992 р. «Про оперативно-розшукову діяльність», 01.12.1994 р. «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину неправопосередніми діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про виконавче провадження»; *постанова Пленуму ВСУ* від 31.03.1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди»; *постанова КМУ* від 08.02.1995 р. «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати»; *наказ НАДС* від 03.03.2016 р. «Про затвердження Типових правил

внутрішнього службового розпорядку державного органу», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід звернути увагу на ту обставину, що чинним Законом «Про державну службу» уперше передбачено положення щодо відшкодування майнової та моральної шкоди державними службовцями під час здійснення своїх повноважень. **Умовами** відшкодування шкоди державним службовцем є: а) матеріальна та моральна шкода; б) шкода, заподіяна фізичним та юридичним особам; в) шкода, заподіяна незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю державних службовців під час здійснення ними своїх повноважень; г) заподіяна шкода відшкодовується за рахунок держави. **Майнова шкода** (матеріальна шкода) – *це майнові та/чи грошові збитки, спричинені юридичній або фізичній особі.* Відповідно до ЦК України збитками є: а) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі; б) витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); в) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушено (упущена вигода).

Моральна шкода – *це втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.* Вона полягає у: а) фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; б) душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; в) душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна; г) приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. Моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування визначається судом залежно від: а) характеру проступку; б) глибини фізичних

та душевних страждань; в) погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації; г) ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди; д) інших обставин, які мають істотне значення.

Особливість відшкодування шкоди державним службовцем полягає в тому, що шкода, заподіяна ними фізичним і юридичним особам, відшкодовується державою. Таке правило пояснюється тим, що, по-перше, державний службовець здійснює свою діяльність не від свого імені, а від імені держави; по-друге, відповідні правовідносини виникають між державою в особі державного органу і потерпілим, а не між державним службовцем і потерпілим. Водночас, такий принцип спрямовано на посилення відповідальності державного службовця перед державою, оскільки він не виключає відшкодування державним службовцем збитків, завданих державі в регресному порядку.

Відшкодування заподіяної шкоди, завданої окремими категоріями державних службовців, регулюється Законом «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду». Відповідно до його положень відшкодуванню у повному обсязі незалежно від вини посадових осіб органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду підлягає шкода, завдана громадянину внаслідок: 1) незаконного засудження, незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян; 2) незаконного застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, незаконної конфіскації майна, незаконного накладення штрафу; 3) незаконного проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених Законами «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з

організованою злочинністю» та іншими актами законодавства; 4) постановлення виправдувального вироку суду; 5) встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали суду про призначення нового розгляду) факту незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують чи порушують права та свободи громадян, незаконного проведення оперативно-розшукових заходів; 6) закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати; 7) закриття справи про адміністративне правопорушення.

Держава відшкодовує громадянинові: 1) заробіток та інші грошові доходи, які він втратив внаслідок незаконних дій; 2) майно (у т.ч. гроші, грошові вклади і відсотки по них, цінні папери та відсотки по них, частка у статутному фонді господарського товариства, учасником якого був громадянин, та прибуток, який він не отримав відповідно до цієї частки, інші цінності), конфісковане або звернене в доход держави судом, вилучене органами досудового розслідування, органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також майно, на яке накладено арешт; 3) штрафи, стягнуті на виконання вироку суду, судові витрати та інші витрати, сплачені громадянином; 4) суми, сплачені громадянином у зв'язку з поданням йому юридичної допомоги; 5) моральну шкоду.

Державний службовець зобов'язаний **відшкодувати державі шкоду**, заподіяну внаслідок неналежного виконання ним посадових обов'язків. Розмір відшкодування може бути зменшено у залежності від ряду обставин. Слід звернути увагу на те, що чинний Закон передбачає примірний перелік таких

обставин і, при цьому важливо зазначити, що цей перелік не є вичерпним. Так, під час визначення розміру відшкодування враховуються: 1) майнове становище державного службовця; 2) співвідношення розміру заподіяної шкоди до його заробітної плати; 3) ризик виникнення шкоди; 4) досвід державної служби; 5) надані державному службовцеві накази (розпорядження); 6) інші обставини, у зв'язку з якими повне відшкодування державним службовцем шкоди буде необґрунтованим.

Для відшкодування шкоди: 1) керівник державної служби вносить державному службовцеві письмову пропозицію (тільки письмову пропозицію), в якій зазначаються: а) розмір шкоди; б) порядок і строки відшкодування шкоди; в) обставини, що стали підставою для відшкодування; 2) державний службовець повинен (тобто зобов'язаний) надати відповідь на пропозицію щодо добровільного відшкодування шкоди у письмовій формі. Пропозиція про добровільне відшкодування шкоди може бути внесена керівником державної державному службовцеві: а) протягом 3 місяців з дня, коли керівник державної служби дізнався чи мав дізнатися про обставини, що є підставою для пред'явлення вимоги; б) не пізніше ніж через 3 роки з дня заподіяння шкоди.

Підставами для звернення керівника державної служби з позовом до суду для примусового відшкодування є: 1) ненадання письмової відповіді на пропозицію про добровільне відшкодування шкоди; 2) відмова від відшкодування шкоди; 3) невідшкодування шкоди до зазначеного у письмовій пропозиції строку.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 370 с.

Тема 14. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців за правопорушення, пов'язані з корупцією

- 1. Правові засади адміністративної відповідальності державних службовців за правопорушення, пов'язані з корупцією.*
- 2. Характеристика складів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією:*
 - 2.1) порушення спеціальних обмежень, спрямованих на запобігання корупції;*
 - 2.2) порушення вимог фінансового контролю;*
 - 2.3) невжиття заходів щодо протидії корупції.*
- 3. Види адміністративних санкцій за правопорушення, пов'язані з корупцією.*

Правовими засадами адміністративної відповідальності державного службовця є: *кодекси: КУпАП, КК України, КАС України, ЦК України; закони від: 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про виконавче провадження»; Постанови ВРУ від: 28.01.1992 р. «Про Державний прапор України», 19.02.1992 р. «Про Державний Герб України»; постанова Пленуму ВСУ від 26.12.2003 р. «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень»; постанова КМУ від 08.02.1995 р. «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати»; наказ НАДС від 03.03.2016 р. «Про затвердження Типових правил внутрішнього службового розпорядку державного органу», інші нормативно-правові акти.*

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі що у більшості випадків державні службовці притягуються до адміністративної відповідальності на загальних підставах та у порядку, встановленому КУпАП, тобто як загальні суб'єкти адміністративного проступку, якщо вчинений ними адміністративний проступок не пов'язаний з виконанням службових обов'язків. Водночас, державні службовці, за вчинення ряду адміністративних проступків, притягуються до адміністративної відповідальності як спеціальні суб'єкти,

тобто як особи, що займають державну посаду в державному органі. Поняття «посадова особа» та її правовий статус розглядаються у розділі 5 цього підручника. Відповідно до ст. 14 КпАП посадові особи підлягають адміністративній відповідальності лише за проступки, пов'язані з недодержанням тих правил, які входять до їх службових обов'язків: у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення тощо. До посадових осіб застосовуються такі адміністративні стягнення, як попередження та штраф. При цьому, важливо зазначити, що штрафні санкції, які застосовуються до посадових осіб, встановлюються у більшому розмірі, ніж штрафні санкції щодо громадян. Це зумовлено тим, що на посадових осіб покладається виконання обов'язків, які відзначаються особливим характером і мають публічне значення.

Особливо слід звернути увагу на адміністративну відповідальність державних службовців за правопорушення, передбачені Главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» КУпАП. Ці правопорушення можна розділити, умовно, на три групи:

1) *порушення спеціальних обмежень, спрямованих на запобігання корупції* (ст.ст. 172-4 «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності», 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків», 172-7 «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», 172-8 «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень», 172-8-1 «Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» , 172-9-1 «Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням», 172-9-2 «Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля»);

2) порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю»);

3) невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9 «Невжиття заходів щодо протидії корупції»).

У відповідності до ст. 255 КУпАП протоколи про адміністративні правопорушення за корупційні діяння мають право складати посадові особи: ОВС, органів СБУ, прокурор. При провадженні у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 172-4 – 172-9 КУпАП, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою. Справи про зазначені правопорушення розглядаються судом у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів. Постанова суду оголошується негайно після закінчення розгляду справи.

Щодо *санкцій* за вчинення державним службовцем правопорушень, пов'язаних з корупцією, слід зазначити, такими є (у залежності від конкретного правопорушення): а) штраф; б) штраф з конфіскацією (дарунка, або пожертви, або отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом); в) штраф з конфіскацією і позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю троком на один рік; г) позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю троком на один рік.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 370 с.

Тема 15. Особливості кримінальної відповідальності державних службовців

1. *Правові засади кримінальної відповідальності державних службовців.*
2. *Характеристика підстав кримінальної відповідальності державних службовців:*
 - 2.1) *зловживання владою або службовим становищем;*
 - 2.2) *перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;*
 - 2.3) *перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу;*
 - 2.4) *зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги;*
 - 2.5) *неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»*
 - 2.6) *декларування недостовірної інформації;*
 - 2.7) *прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою;*
 - 2.8) *зловживання впливом.*

Правовими засадами кримінальної відповідальності державного службовця є: *кодекси: КУпАП, КК України, ЦК України; закони від: 18.02.1992 р. «Про оперативно-розшукову діяльність», 30.06.1993 р. «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», 15.02.1995 р. «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про виконавче провадження»; постанова Пленуму ВСУ від 26.12.2003 р. «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень»; постанова КМУ від 08.02.1995 р. «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати», інші нормативно-правові акти.*

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що кримінальна відповідальність державного службовця передбачається розділом XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 364² «Здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість

іншого народного депутата України», ст. 365 «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу», ст. 365² «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги», ст. 365-3 «Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації та проведення азартних ігор, лотерей», ст. 366-3 «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», ст. 366 «Службове підроблення», ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації», ст. 367 «Службова недбалість», ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», ст. 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», ст. 368-5 «Незаконне збагачення», ст. 369 «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі», ст. 369² «Зловживання впливом», ст. 370 «Провокація підкупу») КК України.

У чинному КК України, на відміну від КК України 1960 р., замість поняття «посадова особа» вживається термін «службова особа», як синонім попередньому. Поняття «службова особа», яке застосовується у КК України, не співпадає з поняттям «посадова особа», визначення якого надається в адміністративному праві (ст. 1 Закону «Про державну службу»).

Злочини у сфері службової діяльності посягають на *суспільні відносини*, які визначають і регулюють зміст правильної роботи державного апарату й апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій. А такі злочини, як зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службове підроблення і службова недбалість можуть посягати також і на охоронювані законом блага особи (трудові, політичні та інші права і свободи людини і громадянина).

Об'єктивна сторона злочинів у сфері службової діяльності (крім прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди) характеризується такими спільним рисами, як вчинення діяння: а) з

використанням влади або службового становища; б) всупереч інтересам служби. Важливою складовою об'єктивної сторони таких злочинів, як зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службова недбалість є настання певних суспільно небезпечних наслідків у вигляді істотної шкоди, яка полягає у завданні матеріальних збитків.

Суб'єктом злочинів у сфері службової діяльності є службова особа, до категорії якої належать представники влади, під якими розуміють працівників державних органів і установ, що наділені правом у межах своєї компетенції пред'являти вимоги, а також приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами. До них можна віднести, зокрема, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, суддів, прокурорів, слідчих, оперативний склад СБУ, працівників міліції та ін.

Суб'єктивна сторона злочинів у сфері службової діяльності характеризуються умисною формою вини (за винятком службової недбалості), тобто службова особа усвідомлювала факт використання свого службового становища і той факт, що це суперечить інтересам служби, передбачала, що такі дії завдають шкоди змісту нормальної роботи апарату державних органів або органів місцевого самоврядування і бажала вчиняти такі дії.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 370 с.

Тема 16. Припинення державної служби як інститут службового права

1. *Втрата права на державну службу.*
2. *Закінчення строку призначення на посаду державної служби.*

3. Припинення державної служби за ініціативою державного службовця або угодою сторін.
4. Припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення.
5. Припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що склалися незалежно від волі сторін.
6. Припинення державної служби у разі незгоди державного службовця на проходження державної служби у зв'язку із зміною її істотних умов.
7. Припинення державної служби у разі виходу державного службовця на пенсію або досягнення ним 65-річного віку, якщо інше не передбачено законом.
8. Припинення державної служби у разі застосування заборони, передбаченої Законом України «Про очищення влади».
9. Припинення державної служби з підстав, передбачених контрактом про проходження державної служби (у разі укладення).
10. Передача справ і майна.

Правовими засадами припинення державної служби є: КК України, ЦПК України, КПК України; закони від: 16.04.1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність», 12.12.1991 р. «Про альтернативну (невійськову) службу», 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», 17.11.1992 р. «Про статус народного депутата», 18.01.2001 р. «Про громадянство України», 14.10.14 р. «Про запобігання корупції», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 31.10.2019 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів»; *накази НАДС (спільно з іншими ЦОВВ)* від: 13.05.2002 р. «Про затвердження Переліку психічних захворювань (розладів), які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці і за наявності яких допуск до державної таємниці громадянинові не надається», 18.02.2003 р. «Про проведення щорічного профілактичного медичного огляду державних службовців», 13.04.2016 р. «Про затвердження Порядку надання медичного висновку у зв'язку з

неможливістю виконання державним службовцем службових обов'язків за станом здоров'я», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що припинення державної служби є заключним етапом проходження державної служби. Протягом тривалого часу це питання регулювалося законодавством про державну службу (Законом «Про державну службу» 1993 р.) і трудовим законодавством (КЗпП). Одним із важливих новітніх положень чинного Закону «Про державну службу» є те, що він уперше передбачає вичерпний перелік підстав припинення державної служби (ст. 83 Закону), тобто певних юридичних фактів, з якими пов'язується припинення державно-службових відносин. У цьому Законі імперативно передбачено, що державна служба припиняється тільки на підставах, перелік яких визначено названою статтею.

Підставами для припинення державної служби у зв'язку із ***втратою права на державну службу або його обмеженням*** (ст. 84 Закону) є такі: 1) припинення громадянства України або виїзд на постійне проживання за межі України; 2) встановлення факту наявності у державного службовця громадянства іноземної держави або набуття державним службовцем громадянства іноземної держави під час проходження державної служби; 3) набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення державного службовця до адміністративної відповідальності за пов'язане з корупцією правопорушення, яким на особу накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо державного службовця за вчинення умисного кримінального правопорушення та/або встановлення заборони займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави; Набрання законної сили рішенням суду щодо такого державного службовця про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 ЦПКУ випадках, необґрунтованими

та їх стягнення в дохід держави; 5) Набрання законної сили рішенням суду щодо такого державного службовця про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 ЦПКУ випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави; 6) Наявність відносин прямої підпорядкованості близьких осіб у випадку, передбаченому ст. 32 Закону «Про державну службу»; 7) Наявність у державного службовця реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб.

Закінчення строку призначення на посаду державної служби (ст. 85) має місце у разі припинення строкової державної служби, підстави якої чітко визначено Законом «Про державну службу». Так, строкове призначення на посаду державної служби здійснюється у разі: 1) призначення на посаду державної служби категорії «А»: а) на п'ять років, якщо інше не передбачено законом; б) із правом повторного призначення без обов'язкового проведення конкурсу на ще один строк; або в) із правом переведення на рівнозначну або нижчу посаду до іншого державного органу; 2) заміщення посади державної служби на період відсутності державного службовця, за яким відповідно до Закону «Про державну службу» зберігається посада державної; 3) необхідності забезпечення організації та виконання завдань, що мають тимчасовий характер, з укладанням контракту про проходження державної служби (на посади державної служби категорій «Б» і «В»). Положення ст. 85 Закону «Про державну службу» є імперативним за своїм характером і однозначно передбачає, що державний службовець звільняється з посади в останній день визначеного строку незалежно від того, чи визначено кандидата на цю посаду.

Припинення державної служби за ініціативою державного службовця або за угодою сторін характеризується тим, що державний службовець має право звільнитися зі служби за власним бажанням з дотриманням таких умов: а) попередити про це тільки суб'єкта призначення; б) попередити тільки у письмовій формі; в) попередити не пізніше як за 14 календарних днів до дня

звільнення. Відсутність хоча б однієї із названих умов свідчитиме про порушення встановленого порядку звільнення з вини державного службовця.

Закон «Про державну службу» передбачає вичерпний перелік підстав для **припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення:**

1) скорочення чисельності або штату державних службовців, скорочення посади державної служби внаслідок зміни структури або штатного розпису державного органу без скорочення чисельності або штату державних службовців, реорганізація державного органу; 2) ліквідація державного органу; 3) встановлення невідповідності державного службовця займаній посаді протягом строку випробування; 4) отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності; вчинення державним службовцем дисциплінарного проступку, який передбачає звільнення; нез'явлення державного службовця на службу протягом більш як 120 календарних днів підряд або більше як 150 календарних днів протягом року внаслідок тимчасової непрацездатності.

Підставами **припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що склалися незалежно від волі сторін** є такі: 1) поновлення на посаді державної служби особи, яка раніше її займала; 2) неможливість виконання державним службовцем службових обов'язків за станом здоров'я за наявності медичного висновку, порядок надання якого визначається НАДС і МОЗ; 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання особи недієздатною або про обмеження дієздатності особи; 4) визнання державного службовця безвісно відсутнім чи оголошення його померлим; 5) обрання на виборну посаду до органу державної влади або органу місцевого самоврядування з дня набуття повноважень; 6) смерть державного службовця.

Однією з підстав припинення державної служби є **незгода державного службовця на проходження державної служби у зв'язку із зміною її істотних умов**. Це питання до прийняття чинного Закону «Про державну

службу» регулювалося КЗпП. Питання істотних умов державної служби розглянуто у темі 12 «Проходження державної служби» цього посібника.

Припинення державної служби *у разі виходу державного службовця на пенсію або досягнення ним 65-річного віку, якщо інше не передбачено законом* характеризується тим, що, на теперішній час, відповідно до внесених змін до чинного Закону «Про державну службу», у зв'язку з потребами служби державний службовець за рішенням суб'єкта призначення може бути залишений на державній службі після досягнення 65-річного віку за його згодою. Рішення про продовження строку перебування на державній службі приймається суб'єктом призначення щороку, але не більше як до досягнення державним службовцем 70-річного віку.

Особи, щодо яких Законом «Про очищення влади» встановлено заборони займати відповідні посади, і які займають такі посади, підлягають звільненню із займаних посад на підставі п. 8 ч. 1 ст. 83 Закону «Про державну службу», тобто має місце *припинення державної служби у разі застосування заборони, передбаченої Законом України «Про очищення влади»*. Питання щодо застосування заборон, передбачених Законом «Про очищення влади» розглянуто у темі 6 «Право на державну службу» цього посібника.

Припинення державної служби з підстав, передбачених контрактом про проходження державної служби (у разі укладення) є новітньою підставою для припинення державної служби як і сам інститут контракту у державній службі, оскільки вона є єдиною серед інших підставою припинення державної служби, яка не визначається ані в Законі «Про державну службу», ані іншими нормативно-правовими актами, а вирішується за домовленістю сторін контракту.

При припиненні державної служби державний службовець має обов'язок щодо *передачі справ і майна* уповноважений особі при припиненні державної служби (ст. 89).

За невиконання цього обов'язку передбачено юридичну відповідальність за невиконання обов'язку щодо передач справ і майна. При цьому слід звернути увагу на таке:

юридична відповідальність настає тільки у разі, якщо через невиконання обов'язку щодо передачі справ і майна створено істотну загрозу публічним інтересам (напр., матеріальна шкода державі, державному органу тощо). Відсутність істотної загрози публічним інтересам свідчить про те, що сам факт не передання справ і майна не є підставою для настання юридичної відповідальності;

статтею 89 Закону «Про державну службу» не передбачено, про які саме види юридичної відповідальності йдеться у цьому разі. Видається, що особу може бути притягнуто до цивільно-правової (у разі завдання матеріальної шкоди), дисциплінарної (невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків) та кримінальної (у разі скоєння службових злочинів, зокрема службової недбалості – ст. 367 КК) відповідальності.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А. Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимощука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с.; Стець О.М. Сутнісно-правова характеристика державно-службових відносин: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 370 с.

Тема 17. Особливості проходження державної служби в Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, апараті (секретаріаті) окремих державних колегіальних органів

- 1. Теоретико-правові особливості державної служби в Апараті Верховної Ради України.*
- 2. Теоретико-правові особливості державної служби в Секретаріаті Кабінету Міністрів України.*

3. *Теоретико-правові особливості державної служби у допоміжних органах, утворених Президентом України.*
4. *Теоретико-правові особливості державної служби в Раді національної безпеки і оборони.*
5. *Теоретико-правові особливості державної служби в колегіальних державних органах: Рахунковій палаті, Антимонопольному комітеті України, Центральній виборчій комісії.*

Правовими засадами регулювання державної служби в Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, апараті (секретаріаті) окремих державних колегіальних органів є: Конституція України; ВК України; *закони* від: 26.11.1993 р. «Про Антимонопольний комітет України», 07.07.1996 р. «Про захист від недобросовісної конкуренції», 11.01.2001 р. «Про захист економічної конкуренції», 30.06.2004 р. «Про Центральну виборчу комісію», 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 01.07.2014 р. «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», 02.07.2015 р. «Про Рахункову палату», 10.12.2015 р. «Про державну службу»; *постанова ВРУ* від 20.04.2000 р. «Про структуру Апарату Верховної Ради України»; *розпорядження Голови ВРУ* від: 25.08.2011 р. «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України»; 07.12.2020 р. «Про затвердження Положення про секретаріат депутатської фракції (депутатської групи) у Верховній Раді України», 20.12.2021 р. «Про затвердження Положення про секретаріат комітету Верховної Ради України»; *постанови КМУ* від: 18.07.2007 р. «Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України», 12.08.2009 р. «Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України», 01.10.2014 р. «Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби», 23.08.2016 р. «Про затвердження структури Секретаріату Кабінету Міністрів України»; *розпорядження Керівника Апарату ВРУ* від 05.09.2016 р. «Про затвердження Положення про преміювання державних службовців Апарату Верховної Ради України»; *розпорядження першого заступника Керівника Апарату ВРУ* від 24.05.2018 р.

«Про затвердження Положення про систему підвищення рівня професійної компетентності державних службовців Апарату Верховної Ради України»; рішення *Рахункової палати* від: 10.11.2015 р. «Про затвердження Правил професійної етики посадових осіб Рахункової палати», 25.01.2022 р. «Про затвердження структури апарату Рахункової палати»; *постанови ЦВК* від 26.04.2005 р. «Про затвердження Регламенту Центральної виборчої комісії», 26.05.2007 р. «Про Службу розпорядника Державного реєстру виборців», 01.10.2020 р. «Про Положення про Секретаріат Центральної виборчої комісії», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід, насамперед, звернути увагу на те, що йдеться про державну адміністративну службу та звернутися до теми 2 «Державна служба як вид публічної служби: поняття, особливості, види», зокрема до питання щодо *особливостей адміністративної служби*.

Державна служба в Апараті Верховної Ради України. При з'ясуванні особливостей служби в Апараті ВРУ слід мати на увазі, що Апарат Верховної Ради України (далі – Апарат) є органом, який здійснює правове, наукове, організаційне, документальне, інформаційне, кадрове, фінансово-господарське, матеріально-технічне, соціально-побутове та інше забезпечення діяльності Верховної Ради України, народних депутатів України.

Державна служба в Апараті ВРУ характеризується вимогою щодо здійснення *політично неупередженої діяльності* стосовно практичного виконання завдань і функцій держави в частині забезпечення функціонування єдиного органу законодавчої гілки влади України – ВРУ. При цьому слід акцентувати увагу на тому, що принцип політичної нейтральності державної служби в Апараті набуває особливого значення з огляду на політичний характер самого законодавчого органу – Верховної Ради України.

Керівник Апарату призначається на посаду і звільняється з посади ВРУ за поданням Голови ВРУ. Він має першого заступника та заступників, які

призначаються на посаду і звільняються з посади Головою ВРУ. Керівник Апарату, його перший заступник та заступники здійснюють керівництво на доручених ділянках роботи відповідно до розподілу обов'язків, визначених Головою ВРУ. Керівники структурних підрозділів Апарату, їх заступники, інші працівники Апарату призначаються на посаду і звільняються з посади відповідно до Порядку добору, прийняття на роботу, переведення на іншу посаду, застосування дисциплінарних стягнень та звільнення з роботи в Апараті ВРУ.

Проходження державної служби в Апараті, в основному, регламентується Законом «Про державну службу». Водночас, мають місце окремі *особливості* її проходження, зокрема в оцінюванні результатів службової діяльності державних службовців Апарату:

1) проводиться у відповідності до термінів, яких встановлено розпорядженням Керівника Апарату ВРУ;

2) оцінювання результатів службової діяльності державних службовців секретаріатів комітетів у році початку роботи ВРУ нового скликання проводиться незалежно від часу перебування на займаній посаді у звітному році, якщо визначені завдання і показники відповідають займаній посаді;

3) визначення завдань і показників державним службовцям, результатів виконання завдань та затвердження індивідуальних програм професійного розвитку здійснюється: Головою ВРУ – для Керівника Апарату ВРУ; Керівником Апарату ВРУ – для заступників Керівника Апарату ВРУ; Керівником Апарату ВРУ або першим заступником (заступником) – для керівників структурних підрозділів Апарату ВРУ; Керівником Апарату ВРУ або першим заступником (заступником) та головою відповідного комітету Верховної Ради України (за згодою) – для керівників секретаріатів комітетів Верховної Ради України; безпосереднім керівником та керівником структурного підрозділу – для інших державних службовців Апарату ВРУ, які займають посади державної служби категорії «Б» і «В»;

4) державні службовці, які отримали негативні оцінки за результатами оцінювання, звільняються із служби у п'ятиденний строк з дня видання розпорядження Керівника Апарату ВРУ про затвердження висновку;

5) серед показників ефективності та результативності державного службовця Апарату ВРУ можна виокремити: підготовку висновків, підготовку законопроектів, підготовку аналітичних та супровідних документів, опрацювання пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи, проведення засідань комітету, внесення пропозицій щодо звільнення з посад, присвоєння рангів, заохочень, застосування дисциплінарних стягнень тощо.

Державна служба в Секретаріаті Кабінету Міністрів України. Секретаріат Кабінету Міністрів України (далі – Секретаріат) здійснює організаційне, експертно-аналітичне, правове, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України. Відповідно до чинного законодавства до складу Секретаріату належать: а) керівництво Секретаріату КМУ (є державними службовцями); б) структурні підрозділи Секретаріату КМУ (службовця яких є державними службовцями); в) патронатні служби (службовця яких не є державними службовцями).

Слід мати на увазі, що державними службовцями в Секретаріаті КМУ є його працівники, яких наділено державними функціями і повноваженнями. Міністр КМУ, який очолює Секретарат, є політичним діячем, а його перший заступник та заступники, які призначаються на посаду та звільняються з посади КМУ за поданням Прем'єр-міністра України, є державними службовцями. Припинення повноважень КМУ не є підставою для звільнення з посад державних службовців Секретаріату, окрім державних службовців апарату Прем'єр-міністра України, патронатних служб Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України та міністра, який не очолює міністерство.

Секретаріат очолює Державний Секретар КМУ, якого призначається на посаду відповідно до законодавства про державну службу строком на п'ять років із правом повторного призначення і звільняється з посади КМУ за

поданням Прем'єр-міністра України з підстав, передбачених законодавством про державну службу. Державний секретар КМУ має першого заступника та заступників, яких призначається на посаду та звільняється з посади КМУ відповідно до законодавства про державну службу строком на п'ять років із правом повторного призначення.

Державна служба в Рахунковій палаті. Слід мати на увазі, що Рахункова палата є постійно діючим державним колегіальним органом, який здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету та їх використанням. Вона утворюється Верховною Радою України і підзвітна їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Питання щодо визначення переліку посадових осіб Рахункової палати, які належать до державних службовців, є складним з огляду на окремі колізії, які мають місце у чинному законодавстві. Слід, насамперед, звернути увагу на те, що відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 3 чинного Закону «Про державну службу» дія цього Закону не поширюється на Голову та членів рахункової палати. Таким чином, ці особи не належать до державних службовців. Натомість, п. 1 ст. 17 Закону «Про Рахункову палату» передбачає, що «На члена Рахункової палати поширюється дія Закону України «Про державну службу», крім норм щодо порядку призначення на посаду та звільнення з посади та умов оплати праці члена Рахункової палати, що встановлюються цим Законом (тобто Законом «Про Рахункову палату»). Враховуючи те, що профільним законом щодо державної служби є саме Закон «Про державну службу», слід зазначити, що названі посадові особи не є державними службовцями.

Посадові особи апарату Рахункової палати, включаючи Секретаря Рахункової палати, є державними службовцями, а гарантії їхньої діяльності визначаються Законом «Про державну службу». Секретар Рахункової палати призначається на посаду та звільняється з посади Головою Рахункової палати за його пропозицією відповідно до рішення Рахункової палати. Інші посадові

особи апарату Рахункової палати (крім радників членів Рахункової палати) призначаються на посади та звільняються з посад Секретарем Рахункової палати у порядку, встановленому Законом України «Про державну службу». *Секретар* Рахункової палати за посадою є керівником апарату Рахункової палати.

Державна служба в Антимонопольному комітеті України. Слід мати на увазі, що Антимонопольний комітет України (далі – АКУ) є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Особливості спеціального статусу АКУ обумовлюються його завданнями та повноваженнями, у т.ч. роллю у формуванні конкурентної політики, та визначаються Законом «Про Антимонопольний комітет України», іншими актами законодавства і полягають, зокрема, в особливому порядку призначення та звільнення Голови АКУ, його заступників, державних уповноважених АКУ, голів територіальних відділень АКУ, у спеціальних процесуальних засадах діяльності АКУ, наданні соціальних гарантій, охороні особистих і майнових прав працівників АКУ на рівні з працівниками правоохоронних органів, в умовах оплати праці.

Як свідчить аналіз чинного антимонопольного законодавства проходження державної служби в апараті АКУ, у цілому, регламентується законодавством про державну службу. Одним із проявів особливостей проходження державної служби в апараті АКУ є особливості проведення конкурсу на заміщення посади державної служби, які мають прояв у **кваліфікаційних умовах** щодо претендентів на посаду. Такими є загальні та спеціальні кваліфікаційні умови;

загальні кваліфікаційні умови: ступінь вищої освіти – не нижче магістра; вільне володіння державною мовою; володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи;

спеціальні кваліфікаційні умови: 1) досвід роботи: загальний стаж роботи – не менше 7 років; досвід роботи на посадах державної служби категорії «А» чи «Б» або на посадах не нижче керівників структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування чи досвід роботи на керівних посадах у сфері забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель, здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції – не менше 3 років; 2) управління змінами: вміння формувати план змін; вміння управляти змінами та реакцією на них; вміння оцінювати ефективність змін; 3) прийняття ефективних рішень: здатність своєчасно приймати виважені рішення; вміння аналізувати альтернативи; спроможність на виважений ризик; автономність та ініціативність щодо прийняття пропозицій/рішень; 4) лідерство: вміння мотивувати до ефективної професійної діяльності; сприяння всебічному розвитку особистості; вміння делегувати повноваження та управляти результатами діяльності; здатність до формування ефективної організаційної культури державної служби; 5) комунікація та взаємодія: вміння визначати заінтересовані і впливові сторони та розбудовувати партнерські відносини; здатність ефективно взаємодіяти – дослухатися, сприймати та викладати думку; вміння публічно виступати перед аудиторією; здатність переконувати інших за допомогою аргументів та послідовної комунікації; 6) досягнення результатів: здатність до чіткого бачення результату діяльності; вміння фокусувати зусилля для досягнення результату діяльності; вміння запобігати та ефективно долати перешкоди; 7) стресостійкість: вміння управляти своїми емоціями; здатність до самоконтролю; здатність до конструктивного ставлення до зворотного зв'язку, зокрема критики; 8) управління ефективністю та розвиток людських ресурсів: вміння управляти людськими ресурсами; вміння управляти проектами; вміння організовувати роботу і контролювати її виконання; здатність до мотивування; 9) робота з інформацією: здатність працювати з базами даних законодавства; вміння працювати в умовах електронного

урядування; 10) професійні знання: знання законодавства: Конституції України; Законів України «Про Кабінет Міністрів України»; «Про центральні органи виконавчої влади»; «Про державну службу»; «Про запобігання корупції»; «Про Антимонопольний комітет України»; «Про захист економічної конкуренції»; «Про захист від недобросовісної конкуренції»; «Про публічні закупівлі»; «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»; основ державного управління у сфері забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель, здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; основ бюджетного законодавства; системи державного контролю у сфері публічних фінансів.

Державна служба в Центральній виборчій комісії. Важливо звернути увагу на те, що Центральна виборча комісія (далі – ЦВК) є постійно діючим колегіальним державним органом, наділеним повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради АРК, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, всеукраїнського і місцевих референдумів у порядку та в межах, встановлених законами України. Секретаріат ЦВК (далі – Секретаріат) виконує організаційну, юридичну, експертну, аналітичну, інформаційно-довідкову та матеріально-технічну роботу для забезпечення діяльності ЦВК у здійсненні нею та її членами повноважень, передбачених Законом «Про Центральну виборчу комісію» та іншими законами України. Служба розпорядника Державного реєстру виборців утворюється для забезпечення виконання ЦВК функцій розпорядника Державного реєстру виборців.

Проходження державної служби у секретаріаті ЦВК, у цілому, регламентується законодавством про державну службу. Особливості мають місце щодо окремих питань проходження, наприклад щодо кваліфікаційних вимог до претендентів на посади державної служби у Секретаріаті ЦВК.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія.

Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Панова Н.С. Державна адміністративна служба: теоретико-правова характеристика: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 366 с.

Тема 18. Особливості проходження державної служби в допоміжних органах, утворених Президентом України

- 1. Правова природа допоміжних органів, утворених Президентом України.*
- 2. Види допоміжних органів, утворених Президентом України.*
- 3. Особливості проходження державної служби в Апараті РНБО.*
- 4. Особливості проходження державної служби в Офісі Президента України.*

Правовими засадами регулювання державної служби в допоміжних органах, утворених Президентом України є: Конституція України; закони від: 05.03.1998 р. «Про Раду національної безпеки і оборони України», 10.12.2015 р. «Про державну службу»; укази Президента України від: 27.03.2001 р. «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України»», 14.10.2014 р. «Про Національну раду з питань антикорупційної політики», 25.06.2019 р. «Про Положення про Офіс Президента України», 13.08.2019 р. «Питання Комісії з державних нагород та геральдики», 06.11.2019 р. «Про Раду з питань свободи слова та захисту журналістів», 21.02.2020 р. «Про тимчасову робочу групу з питань реформування системи охорони здоров'я», 12.03.2020 р. «Про Національну інвестиційну раду», 26.02.2021 р. «Питання Апарату Ради національної безпеки та оборони України», 17.06.2021 р. «Питання забезпечення діяльності Президента України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід, насамперед, звернути увагу на правову природу допоміжних органів, утворених Президентом України. Відповідно до ст. 91 чинного Закону України «Про

державну службу» служба у допоміжних органах, утворених Президентом України, є державною службою і на неї поширюється дія названого Закону. У зв'язку із цим законодавчим положенням потребує з'ясування питання щодо поняття *допоміжних органів, утворених Президентом України*. Правомочність Президента України щодо утворення допоміжних органів закріплено на конституційному рівні, тобто Президент України для здійснення своїх повноважень утворює в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби. Для цих органів характерним є те, що їх не наділено владними повноваженнями (тобто не приймають юридично обов'язкові нормативні та індивідуальні акти), а здійснюють вони повноваження допоміжного, консультативного, дорадчого характеру і, таким чином, не належать до жодної гілки влади. Це органи, яких створено для безпосереднього виконання доручень Глави держави. Ці органи в юридичній науці називають «квазі-державні утворення», «припрезидентські органи», «допоміжні органи, утворені Президентом України».

Визначення правового статусу органу, утвореного Президентом України як консультативного, дорадчого та допоміжного, впливає на наявність специфіки правового регулювання проходження державної служби в ньому. Це пов'язано з тим, що Законом «Про державну службу» визначено додаткові особливості правового регулювання проходження державної служби не для будь-якого органу, утвореного Президентом України, а лише для органу, який є *«постійно»* діючим допоміжним органом», тобто на тимчасові консультативні та дорадчі органи означені положення не поширюються. Так, до таких допоміжних органів слід зарахувати: Комісію при Президентові України з питань громадянства, яка є допоміжним органом при Президентові України; Національну інвестиційну раду; Комісію державних нагород та геральдики; Національну раду з питань антикорупційної політики; Раду з питань свободи слова та захисту журналістів тощо. Важливо зазначити, що це пов'язано, окрім

згаданої вище ознаки – постійності, ще й з такою ознакою, яка є похідною від попередньої – *відсутністю* у них *власного апарату чи секретаріату*.

Проходження ж державної служби має місце, насамперед, у конституційно обов'язкових допоміжних органах, утворених Президентом України: РНБО і Представництвом Президента України в АРК. Виключення із цього правила становить Офіс Президента України, який не є конституційним, але є обов'язковим допоміжним органом Президента України.

При вивченні питання щодо цих органів слід мати на увазі, що на теперішній час є відсутньою як офіційна кількість допоміжних органів, так і їхня класифікаційна належність до певної групи, оскільки вони постійно змінюються у залежності від потреб суспільства і наявності вагомих обставин для їх створення або припинення. Допоміжні органи, утворені Президентом України, можна класифікувати на *види* у залежності від:

1) строку дії: а) постійні (Офіс Президента України, РНБО, Комісія при Президентові України з питань громадянства, Національний інститут стратегічних досліджень); б) тимчасові (Тимчасова робоча група з питань реформування системи охорони здоров'я);

2) особливостей правового регулювання: а) конституційні (РНБО, Представник Президента України в АРК); б) законодавчі (РНБО, Представник Президента України в АРК); в) нормативно-правові (усі інші);

3) обсягу повноважень: а) загальні (Офіс Президента України); б) спеціальні (Комісія при Президентові України з питань громадянства, РНБО, Національний інститут стратегічних досліджень, Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка, Комітет з Державної премії України в освіті);

4) організаційної форми: офіс, рада, комісія, комітет, координаційний центр, робоча група, служба, науково-дослідний інститут;

5) від мети їхнього створення: а) координаційні; б) консультативно-дорадчі; в) допоміжні; г) дорадчі; д) без визначення статусу;

б) предметної та функціональної ознак: а) у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України; б) у сфері державного управління і місцевого самоврядування; в) у сфері економічної політики та соціального партнерства; г) у сфері науково-технічної політики; д) у сфері забезпечення законності та правопорядку; ж) у сфері розвитку внутрішньої політики.

Державна служба в Раді національної безпеки і оборони України.

Слід мати на увазі, що РНБО є конституційно визначеним (ст. 107 Конституції України) обов'язковим координаційним органом, утвореним Президентом України. Відповідно до Указу Президента України затверджено таку структуру Апарату РНБО: Секретар РНБО; перші заступники і заступники Секретаря РНБО; Керівник Апарату РНБО; перший заступник та заступники Керівника Апарату РНБО; головний державний аудитор; Служба Секретаря РНБО; Служби з питань: запобігання та виявлення корупції; зовнішньої безпеки; інформаційної безпеки та кібербезпеки; державної та громадської безпеки; воєнної безпеки; мобілізації та територіальної оборони; військово-технічного співробітництва та оборонно-промислового комплексу; економічної безпеки; соціальної та гуманітарної безпеки; безпеки критичної інфраструктури; зовнішньополітичної безпеки та міжнародного співробітництва; фінансового забезпечення виконання заходів у сфері національної безпеки і оборони; інформаційних технологій; Служба Головного ситуаційного центру; Служба організаційного забезпечення; Служба з питань стратегічного планування та аналізу; Служба забезпечення доступу до публічної інформації та зв'язків із засобами масової інформації; Служба з правових питань; Фінансова служба; Служба управління персоналом; Служба режимно-секретної роботи; Служба координаційної та адміністративної роботи.

Апарат РНБО очолює ***Керівник Апарату*** РНБО, який призначається на посаду та звільняється з посади Секретарем РНБО у порядку, визначеному законодавством про державну службу. Керівник Апарату РНБО є державним службовцем і здійснює повноваження з питань державної служби та організації

роботи державних службовців та інших працівників в Апараті РНБО. Керівник Апарату РНБО може мати заступників, у тому числі першого.

Державна служба в Офісі Президента України. Важливо звернути увагу на те, що на теперішній час в Україні функціонує лише один постійно діючий допоміжний орган, утворений Президентом України – Офіс Президента України. Його утворено шляхом реорганізації та скорочення чисельності працівників Адміністрації Президента України як постійно діючого допоміжного органу.

Керівник Апарату Офісу Президента України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України в установленому порядку (абз. 2 п. 9 Положення). Особливість призначення керівника Апарату Офісу Президента України полягає в тому, що конкурс на зайняття цієї посади державної служби не проводиться. Єдиною підставою призначення особи є подання Керівника Офісу Президента України (абз. 3 п. 12 Положення). Аналогічно, спеціальною підставою припинення державної служби для керівника Апарату Офісу Президента України є подання Керівника Офісу Президента України. Щодо особливостей проходження державної служби в Апараті Офісу Президента України слід зазначити, що державні службовці призначаються на посади і звільняються з посад Керівником Апарату Офісу Президента України.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Панова Н.С. Державна адміністративна служба: теоретико-правова характеристика: монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 366 с.

Тема 19. Особливості проходження державної служби в органах системи правосуддя

1. *Понятійно-правова характеристика органів системи правосуддя.*
2. *Особливості державної служби у Вищій раді правосуддя.*

3. *Особливості державної служби у Вищій кваліфікаційній комісії суддів.*
4. *Особливості державної служби у Державній судовій адміністрації України.*
5. *Особливості державної служби у Службі судової охорони.*

Правовими засадами регулювання статусу державного службовця є: Конституція України; закони від: 12.02.2015 р. «Про забезпечення права на справедливий суд», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 02.06.2016 р. «Про судоустрій і статус суддів», 21.12.2016 р. «Про Вищу раду правосуддя»; рішення ВККС України: від 12.03.2012 р. «Про затвердження Статуту Національної школи суддів України», 25.11.2016 р. «Про затвердження Положення про секретаріат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України»; рішення ВРП від: 18.05.2017 р. «Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя», 05.09.2017 р. «Про затвердження Положення про проведення конкурсів для призначення на посади державної служби у судах, органах та установах системи правосуддя», 04.04.2019 р. «Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Вивчення цієї теми слід розпочати з з'ясування сутності поняття «*органи системи правосуддя*». Відповідно до Закону «Про судоустрій та статус суддів» (ст.ст. 92, 104, 151, 161) органами системи правосуддя є: 1) Вища кваліфікаційна комісія суддів; 2) Державна судова адміністрація; 3) Служба судової охорони. До цієї системи слід віднести також Вищу раду правосуддя, статус якої визначається Законом «Про Вищу раду правосуддя».

Важливо зазначити, що п. 2 ст. 91 Закону «Про державну службу» передбачає, окрім поняття «*органи правосуддя*», яких названо вище, і «*установи правосуддя*», до яких належить Національна школа суддів України, яка є державною установою із спеціальним статусом у системі правосуддя, і на

яку покладено завдання щодо забезпечення підготовки висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя та здійснює свою діяльність у відповідності до Закону «Про судоустрій і статус суддів», та на яку не поширюється законодавство про освіту. Відповідно до її Регламенту працівники Національної школи суддів України не є державними службовцями, а тому прийняття на посади не потребує конкурсного добору, крім тих посад, які визначаються наказом ректора. Конкурсний добір регулюється Порядком проведення конкурсу на заміщення вакантних посад працівників Національної школи суддів України. Отже, хоча Національна школа суддів України належить до установ системи правосуддя, її працівники не є державними службовцями, у т.ч. й керівник апарату Національної школи суддів України. З огляду на зазначене, положення ст. 91 чинного Закону «Про державну службу» не поширюються на проходження державної служби в Національній школі суддів України.

Для проходження державної служби в органах та установах системи правосуддя характерним є те, що:

а) секретаріат створюється тільки у Вищій раді правосуддя та Вищій кваліфікаційній комісії суддів, а в Державній судовій адміністрації України, Службі судової охорони, Національній школі суддів України апарат (секретаріат) не створюється;

б) конкурс на зайняття посади керівника апарату здійснюється на підставі Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя і Положення про проведення конкурсів для призначення на посади державних службовців у судах, органах та установах системи правосуддя, які, за своїм змістом принципово не відрізняються від Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби і Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби;

в) вимоги до претендента на посаду керівника секретаріату ВККС, його просування по службі, оцінювання результатів його службової діяльності,

звільнення з посади ні Закон «Про судоустрій і статус суддів», ні Положення про секретаріат Вищій кваліфікаційній комісії суддів не передбачено, і всі ці етапи відбуваються у відповідності до положень Закону «Про державну службу»;

г) працівники Національної школи суддів України не є державними службовцями, тому їх діяльність регламентується виключно трудовим законодавством, а положення ст. 91 Закону «Про державну службу» не поширюються на Національну школу суддів України, хоча вона і є, на теперішній час, єдиною «установою системи правосуддя.

Відповідно до п. 3 ст. 27 Закону «Про Вищу раду правосуддя» *керівник секретаріату Вищої ради правосуддя* призначається на посади та звільняється з посад Вищою радою правосуддя у порядку, встановленому законодавством про державну службу, з урахуванням особливостей, визначених названим Законом. Із приводу цього законодавчого положення слід звернути увагу на такі моменти: а) Закон «Про Вищу раду правосуддя» не передбачає жодних особливостей як для керівника секретаріату Вищої ради правосуддя, так і для державних службовців Вищої ради правосуддя; б) Закон «Про державну службу» визначає загальні положення вступу на державну службу для посад державної служби категорії «А» (ст. 6). Таким чином, щодо вступу на державну службу керівника секретаріату Вищої ради правосуддя слід зазначити, що ці питання визначаються чинним Законом «Про державну службу» без визначення особливостей Законом «Про Вищу раду правосуддя».

Відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів» на *Вищу кваліфікаційну комісію суддів* покладаються завдання кадрового забезпечення судів професійними суддями шляхом: ведення обліку даних про кількість посад суддів у судах, у тому числі вакантних; здійснення добору кандидатів для призначення на посаду судді, у тому числі організації проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та прийняття кваліфікаційного іспиту; внесення до Вищої ради правосуддя рекомендацій щодо призначення

кандидата на посаду судді; проведення кваліфікаційного оцінювання тощо. *Секретаріат* Вищої кваліфікаційної комісії суддів очолює керівник, який має заступників, і які призначаються на посаду та звільняються з посади Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів у порядку, визначеному Законом «Про державну службу». У своїй діяльності керівник секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів є підконтрольним Голові Вищої кваліфікаційної комісії суддів та підзвітним Вищій кваліфікаційній комісії суддів.

Державна судова адміністрація України є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом. Керівником державної служби в *Державній судовій адміністрації* є Голова Державної судової адміністрації, який призначається на посаду (на конкурсній основі) та звільняється з посади Вищою радою правосуддя. Керівник Державної судової адміністрації є одночасно і керівником державної служби в Державній судовій адміністрації, про що свідчать його окремі повноваження, і керівником апарату Державної судової адміністрації (умовно, апарату) про що свідчать його окремі функції. Підтвердженням цьому є те, що в Державній судовій адміністрації не створено апарату (секретаріату) Державної судової адміністрації.

Служба судової охорони є державним органом у системі правосуддя, якого створено для підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також для охорони приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу.

Працівники Служби судової охорони мають різний правовий статус, тому їх слід поділити на групи у залежності від особливостей статусу. Важливо зазначити, що до працівників Служби судової охорони належать такі:

1) *співробітники*, тобто особи, яким присвоєно спеціальні звання Служби судової охорони. Порядок проходження ними служби регулюється Законом «Про судоустрій і статус суддів» та Положенням про проходження служби співробітниками Служби судової охорони. Більш детально цей вид служби розглянуто у темі 25 «Державна служба у Службі судової охорони, Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту» цього посібника;

2) *державні службовці*, на яких поширюється дія чинного Закону «Про державну службу». Посади державних службовців Служби судової охорони належать до відповідних категорій посад державної служби у порядку, встановленому законодавством;

3) особи, які уклали трудовий договір із Службою судової охорони і на яких поширюється дія трудового законодавства.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 20. Особливості проходження дипломатичної служби

1. *Поняття та сутність дипломатичної служби.*
2. *Завдання та принципи дипломатичної служби*
3. *Особливості нормативно-правового регулювання дипломатичної служби.*
4. *Дипломатична посада: поняття і види.*
5. *Проходження дипломатичної служби.*
6. *Управління дипломатичною службою.*
7. *Режим дипломатичної служби*
8. *Припинення дипломатичної служби.*

Правовими засадами регулювання дипломатичної служби є: закони від: 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», 08.07.2010 р. «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове

державне соціальне страхування», 17.03.2011 р. «Про центральні органи виконавчої влади», 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 07.06.2018 р. «Про дипломатичну службу»; *укази Президента України* від: 02.04.2004 р. «Про Консульський статут України», 12.05.2015 р. «Про дипломатичний та службовий паспорти України», 15.03.2021 р. «Про Положення про закордонні дипломатичні установи України»; *постанови КМУ* від: 25.07.2002 р. «Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України», 30.03.2016 р. «Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ», 21.12.2020 р. «Про затвердження Порядку формування і здійснення компенсаційних виплат в іноземній валюті та оплати інших витрат працівникам дипломатичної служби, направленим у довготермінове відрядження»; *накази МЗС України* від: 11.01.2019 р. «Про затвердження Положення про працівників, які виконують функції з обслуговування в органах дипломатичної служби», 18.10.2018 р. «Про затвердження Порядку ротації посадових осіб дипломатичної служби в органах дипломатичної служби», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід мати на увазі, що *дипломатична служба* – це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

Основними завданнями дипломатичної служби є: забезпечення захисту національних інтересів України; реалізація зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, культурних, гуманітарних, наукових, інших зв'язків з іноземними державами та міжнародними організаціями; захист прав та інтересів громадян і юридичних

осіб України за кордоном; сприяння утвердженню міжнародного авторитету України, піднесенню у світі її іміджу як надійного і передбачуваного партнера; забезпечення дипломатичними засобами і методами захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів; координація діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу України; вивчення та аналіз політичного та економічного становища у світі, зовнішньої та внутрішньої політики іноземних держав, діяльності міжнародних організацій; забезпечення державних органів інформацією, необхідною для здійснення ефективної зовнішньої та внутрішньої політики України; інші завдання відповідно до законодавства України.

Дипломатична служба характеризується такими основними **принципами**: патріотизм; відстоювання національних інтересів України; пріоритет прав та свобод людини і громадянина; демократизм і законність; гуманізм і соціальна справедливість; професіоналізм, компетентність, ініціативність; об'єктивність, чесність, порядність; належне виконання службових обов'язків і додержання трудової дисципліни; інші принципи, визначені Законом «Про державну службу».

Систему органів дипломатичної служби становлять: 1) МЗС України (ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин і координує діяльність державних органів у сфері зовнішніх зносин); 2) представництва МЗС України на території України (органи дипломатичної служби, які утворюються в регіонах, де діють іноземні консульські установи чи представництва міжнародних організацій); 3) закордонні дипломатичні установи України [постійно діючі органами дипломатичної служби, основними завданнями яких є представництво України в державах перебування або при міжнародних організаціях та підтримання з ними офіційних відносин, відстоювання національних інтересів України,

виконання консульських функцій, у тому числі захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

Важливо зазначити, що виокремлюють три види працівників дипломатичних органів:

1) *дипломатичний службовець*: громадянин України, який займає дипломатичну посаду в органі дипломатичної служби, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням дипломатичних або консульських функцій, а також дотримується принципів дипломатичної служби. Його діяльність регулюється Законом «Про дипломатичну службу»;

2) *адміністративний службовець*: громадянин України, який займає посаду державної служби в органі дипломатичної служби, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та виконує встановлені для цієї посади функції з адміністративно-технічного забезпечення діяльності органів дипломатичної служби, а також дотримується принципів державної служби. Його діяльність регулюється Законом «Про державну службу»;

3) *працівник, який виконує функції з обслуговування*: працівник органів дипломатичної служби, на якого покладено функції з обслуговування таких органів. Його діяльність регулюється нормами трудового законодавства.

Вступ на дипломатичну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду дипломатичної служби за результатами конкурсу, крім визначених цим Законом випадків, коли призначення на дипломатичні посади здійснює Президент України. **Вимогами** до осіб, які претендують на вступ на дипломатичну службу, є вимоги до їхньої професійної компетентності, які складаються із:

1) *загальних вимог*, тобто претендент має відповідати загальним вимогам, встановленим Законом «Про державну службу»;

2) *спеціальних вимог*, якими є: а) наявність вищої освіти із ступенем не нижче магістра – для дипломатичних службовців; б) володіння відповідним

рівнем професійної компетентності згідно з вимогами, визначеними МЗС України; в) володіння іноземними мовами в обсязі, необхідному для виконання посадових обов'язків; г) стан здоров'я, який дозволяє бути направленим у довготермінове відрядження, підтверджений документом, виданим у встановленому законодавством порядку; д) відсутність обставин, що можуть перешкоджати виконанню посадових обов'язків під час роботи в системі органів дипломатичної служби.

Слід звернути увагу на те, що дипломатичним службовцям, на відміну від адміністративних службовців, присвоюється **дипломатичний ранг**, тобто спеціальне звання: Надзвичайний і Повноважний Посол; Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу; Надзвичайний і Повноважний Посланник другого класу; радник першого класу; радник другого класу; перший секретар; другий секретар; третій секретар; аташе.

Граничний вік перебування на дипломатичній службі становить 65 років. Після досягнення 65-річного віку особи, яким присвоєно дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посла, можуть перебувати на дипломатичних посадах, призначення на які здійснює Президент України.

Важливо зазначити, що підстави **припинення дипломатичної служби** визначаються: 1) Законом «Про державну службу» (див. тему 16 «Припинення державної служби»); або 2) Законом «Про дипломатичну службу»: а) закінчення строку контракту про проходження дипломатичної служби або порушення його умов; 2) відмова без поважних причин посадової особи дипломатичної служби, яка займає посаду категорії «Б», від третьої поспіль пропозиції про участь у ротації; б) відмова без поважних причин посадової особи дипломатичної служби, яка займає посаду категорії «В», від другої поспіль пропозиції про участь у ротації; г) відмова посадової особи дипломатичної служби, яка зарахована в розпорядження МЗС України, від третьої поспіль пропозиції про переведення в системі органів дипломатичної служби; д) відставка дипломатичного службовця; ж) одноразове грубе

порушення посадових обов'язків посадовою особою дипломатичної служби, що завдало шкоди іміджу України за кордоном або розвитку відносин з відповідною державою чи міжнародною організацією, встановлене за результатами дисциплінарного провадження, проведеного дисциплінарною комісією МЗС України відповідно до законодавства про державну службу.

Підставами для **відставки** є: 1) принципова незгода з рішенням відповідного державного органу або посадової особи; 2) примушування дипломатичного службовця до виконання рішення державного органу або посадової особи, яке суперечить законодавству України або може завдати значної шкоди державі, підприємствам, установам, організаціям, окремим громадянам; 3) стан здоров'я, що перешкоджає виконанню посадових повноважень (за наявності медичного висновку).

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Дипломатична служба. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 300-303; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 21. Правові засади публічної служби у правоохоронній сфері

- 1. Поняття та ознаки публічної служби у правоохоронній сфері.*
- 2. Завдання публічної служби у правоохоронній сфері.*
- 3. Функції публічної служби у правоохоронній сфері.*
- 4. Система принципів публічної служби у правоохоронній сфері.*

Правовими засадами права на публічну службу в правоохоронній сфері є: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; МК України, КУпАП, КПК України, ЦК України; закони від: 23.12.1993 р. «Про державний захист працівників суду

і правоохоронних органів», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 14.10.2014 р. «Про Національне антикорупційне бюро», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідувань», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної», 28.01.2021 р. «Про Бюро економічної безпеки України»; *накази Генпрокурора* від: 03.10.2019 р. «Про затвердження Порядку проходження прокурорами атестації», 16.06.2020 р. «Про затвердження Порядку складення Присяги прокурора», 12.11.2021 р. «Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки прокуратури України»; *накази МВС України* від: 17.11.2015 р. «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських», 17.12.2015 р. «Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції», 25.12.2015 р. «Про затвердження Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади», 16.02.2016 р. «Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції», 12.03.2016 р. «Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань та позбавлення спеціальних звань», 12.05.2016 р. «Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських», 23.11.2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції», 03.02.2017 р. «Про затвердження Порядку укладення контракту про проходження служби в поліції», 19.08.2017 р. «Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських», інші нормативно-правові акти.

У законодавстві відсутнє визначення поняття «публічна служба в правоохоронній сфері» чи синонімів цього терміну (наприклад, «державна правоохоронна служба», «публічна правоохоронна служба», «правоохоронна

служба» тощо. Публічна служба в правоохоронній сфері безпосередньо пов'язана зі забезпеченням публічної безпеки та порядку та має пріоритетне значення в системі завдань, що стоять перед державними органами нашої держави.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід мати на увазі, що *публічна служба в правоохоронній сфері України* – це адміністративно-правовий інститут підгалузі публічної служби, який у практичній дійсності об'єктивується в особливій та безперервній, неупередженій професійній діяльності громадян України, наділених належним рівнем службової правосуб'єктності, на посадах у правоохоронних органах України з приводу реалізації в інтересах держави та суспільства посадових завдань щодо належного підтримання функціонування цих державних органів та виконання функцій цих органів на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Основними ознаками публічної служби в правоохоронній сфері України є особливі риси цієї діяльності, що поділяються на дві групи ознак.

1. Загальні ознаки публічної служби в правоохоронній сфері. Різним видам публічної служби певною мірою притаманний комплекс спільних ознак, що характеризують публічну службу як єдине ціле. Публічній службі в правоохоронній сфері властиві певні ознаки, які притаманні також й іншим підвидам публічної служби. До цих ознак можна зарахувати такі:

1) публічна служба в правоохоронній сфері є підзаконною. Вказана риса означає, що ця служба ґрунтується на законі та здійснює свої повноваження виключно в межах, порядку та в спосіб, встановлений у чинному законодавстві України та конкретизований у посадових інструкціях;

2) публічна служба в правоохоронній сфері виконує свої повноваження відповідно до комплексу правових принципів. Проте, на відміну від інших підвидів публічної служби, публічна служба в правоохоронній сфері

ґрунтується у своїй діяльності на комплексі загально-правових, галузевих адміністративно- і трудо- правових, а також спеціальних правових принципів;

3) публічна служба в правоохоронній сфері є професійною діяльністю. Професійна діяльність – це вид трудової діяльності професіоналів, які володіють комплексом спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, набутих у результаті спеціальної підготовки й досвіду роботи, мають високу ділову репутацію та володіють професійною етикою, зміст якої складається з доцільної зміни та перетворення навколишнього середовища шляхом виконання покладених на них особливих професійних обов’язків і здійснюючи надані ним для цього права, та діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам;

4) публічна служба в правоохоронній сфері як частина організаційної діяльності держави є особливою компетентною діяльністю в певних суб’єктах публічної адміністрації (та в їх апараті);

5) публічна служба в правоохоронній сфері має владний характер;

6) публічна служба в правоохоронній сфері пов’язана з комплексом обмежень прав і свобод публічних службовців, що є гарантією належного виконання цими службовцями завдань та функцій;

7) публічна служба в правоохоронній сфері ґрунтується на засадах добровільності;

8) публічна служба в правоохоронній сфері фінансується за рахунок коштів державного бюджету.

2. *Спеціальні інституційні ознаки публічної служби в правоохоронній сфері.* До вказаних ознак слід віднести такі:

1) публічна служба в правоохоронній сфері безпосередньо стосується правоохоронних органів – здійснюється в органах, що уповноважуються законом на провадження правоохоронної діяльності;

2) публічна служба в правоохоронній сфері спрямована на реалізацію особливої комплексної (безпосередньої та похідної) правоохоронної мети;

3) публічна служба в правоохоронній сфері є переважно правозастосовною діяльністю;

4) публічна служба в правоохоронній сфері реалізує специфічні функції, виконувати які можуть лише відповідні публічні службовці;

5) публічна служба в правоохоронній сфері здійснюється в межах особливого режиму та умов перебігу службових відносин;

6) публічна служба в правоохоронній сфері має власну нормативно-правову базу, положеннями якої врегульовується організація та проходження служби, адміністративно-правове та соціально-правове становище службовців;

7) публічна служба в правоохоронній сфері є організаційною підсистемою держави, яка має внутрішню структуру, а також сувору ієрархічну побудову її складових;

8) публічна служба в правоохоронній сфері має власну систему спеціальних звань і зовнішньої атрибутики;

9) публічна служба в правоохоронній сфері передбачає підвищені вимоги до службовців як під час прийому, так і під час проходження служби, а також більш суворі, порівняно з публічними службами в інших сферах, дисциплінарні вимоги до виконання службових обов'язків і відповідальність за порушення цих обов'язків.

Завдання публічної служби в правоохоронній сфері – це похідний від мети діяльності цієї публічної служби обсяг роботи в правоохоронній сфері, що визначає шляхи досягнення окресленої мети. Вказані завдання поділяються на три групи.

1. Загальні завдання публічної служби в правоохоронній сфері України. публічна служба в правоохоронній сфері України виконує загальні завдання державної служби нашої держави, які конкретизовані в п. 1–7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну службу».

2. Спеціальні завдання публічної служби в правоохоронній сфері України. До цієї групи завдань розглядуваного виду служби належать завдання, що

впливають безпосередньо із сутності діяльності держави у сфері правоохорони, тобто ті функції, які стосуються виключно правоохоронних органів та відповідної публічної служби. Серед цих завдань можна навести такі:

- 1) виявлення загроз існуючому правопорядку;
- 2) попередження (профілактика) та припинення порушень правопорядку;
- 3) зменшення латентності злочинності;
- 4) застосування заходів юридичної відповідальності до порушників правопорядку.

3. Особливі (конкретні) завдання публічної служби в правоохоронній сфері України. Ці завдання стосуються не всієї публічної служби в правоохоронній сфері, а виключно тієї служби (у цій сфері), котра відповідає за певний напрям (чи напрями) досягнення мети створення та функціонування публічної служби в означеній сфері. Особливі (конкретні) завдання публічної служби зазвичай закріплюються в законодавчих актах, якими нормативно регламентується діяльність певного правоохоронного органу (отже, публічної служби цього органу).

Функції публічної служби є похідними від завдань цієї служби. Функціями публічної служби в правоохоронній сфері слід вважати наперед визначену (урегульовану законодавством), спрямовану на виконання комплексу завдань відповідного правоохоронного органу діяльність публічних службовців, яка впливає на функціонування цього органу влади та на суспільні відносини у сфері правоохорони.

Функції публічної служби в правоохоронній сфері доцільно поділяти залежно від їх загальності (характеризує те, якою мірою та чи інша функція публічної служби притаманна публічній службі в правоохоронній сфері як такої) на дві групи.

1. *Універсальні функції публічної служби в правоохоронній сфері.* До них відносяться: функція контролю; функція нагляду; ресоціалізаційна функція; публічна захисна функція; дозвільна функція; нормотворча функція;

правороз'яснювальна функція; аналітична функція; інформаційна функція; інформаційно-комунікаційна функція; координаційна функція; методична функція.

2. *Спеціальні функції публічної служби в правоохоронній сфері.* До них відносяться: профілактична функція; охоронна функція; оперативно-розшукова функція; функція розслідування та розкриття кримінальних й адміністративних; виконавча функція.

Публічна служба в правоохоронній сфері України, виконуючи спеціальні та особливі завдання, обумовлені метою їх створення та діяльності, здійснює як особливі функції (ті, які може здійснювати лише відповідна публічна служба), так і загальні функції (тобто ті, що можуть виконуватись публічною службою в неправоохоронній сфері).

Принципи публічної служби в правоохоронній сфері України – це конституційні принципи публічної служби, якими в теорії права вважаються наявні в конституційному акті засади, яким мають відповідати більш конкретні норми, складові масиву правового регулювання державної служби та які описують соціальну сутність державної служби, а також головні завдання, що покладаються на неї.

Систему принципів публічної служби в правоохоронній сфері становлять такі групи принципів.

1. *Загальноправові принципи публічної служби в правоохоронній сфері.*

1) принцип верховенства права передбачає забезпечення пріоритету прав і свобод людини та громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст і спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань та функцій держави;

2) принцип законності передбачає, що публічна служба в правоохоронних органах у своїй діяльності має ґрунтуватися виключно на положеннях чинного законодавства України, зокрема, охороняючи правовий порядок, права і свободи, законні інтереси фізичних і юридичних осіб, не

використовувати механізми попередження та протидії злочинності у незаконний спосіб, а також не допускати здійснення інших дій, що спрямовані на зловживання власними повноваженнями;

3) принцип гуманізму означає, що службовці правоохоронних органів не повинні надмірно застосовувати примусові заходи (наприклад, для психологічного впливу на свідка, підозрюваного, обвинуваченого тощо), використовуючи власні повноваження для запобігання порушенню правового порядку, прав людини та громадянина, законних інтересів суспільства й держави, тобто для досягнення загального блага, котрим охоплено забезпечення ідеї розуміння людини як найвищої соціальної цінності;

4) принцип справедливості – це базисний принцип, який діалектично доповнює та розвиває інші загальноправові, міжгалузеві та галузеві принципи, обґрунтовує функціональну необхідність їх існування, визначає межі дії інших принципів адміністративного права;

5) принцип правової рівності означає, що публічна служба в правоохоронній сфері однаково ставиться у своїй діяльності, з одного боку, до всіх людей, котрі охоплюються сферою її діяльності, а з іншого – різне ставлення є допустимим лише тоді, коли є для цього нормативні та фактичні підстави (в окремих випадках також і процесуальні підстави), а також умови для неоднакового ставлення.

2. Спеціальні принципи публічної служби в правоохоронній сфері. Спеціальними принципами публічної служби в правоохоронній сфері України є правові принципи, що поширюються на всю публічну службу нашої держави (на службу в державних органах та в органах місцевого самоврядування), маючи зазвичай особливий вияв в організації та діяльності публічної служби у сфері правоохорони.

До базових принципів публічної служби в правоохоронній сфері України належать такі принципи:

1) принцип забезпечення рівного доступу до публічної служби в правоохоронній сфері. Принцип забезпечення рівного доступу до публічної служби в правоохоронній сфері конкретизований принципом недискримінації;

2) принцип прозорості (гласності й відкритості) публічної служби – це принцип, який на підставі п. 9 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну службу» визначають як «відкритість інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України». Принцип прозорості полягає в обов'язку публічної служби в правоохоронній сфері (та публічної служби загалом) інформувати органи влади й управління, місцевого самоврядування, громадські організації, населення, засоби масової інформації про свою діяльність;

3) принцип професійності публічної служби – це принцип, що виявляється в обов'язковості формування публічної служби за професійною ознакою, тобто в наявності в публічних службовців у правоохоронній сфері України високого рівня професійних знань, навичок і досвіду (у здійсненні посадових завдань і функцій, які на них покладаються), що забезпечували б найбільш можливе ефективне здійснення завдань і функцій публічної служби у відповідній сфері;

4) принцип ефективності публічної служби. Цей принцип відображається в результативності процесу діяльності публічної служби в правоохоронній сфері, у співвіднесенні результату цієї діяльності (передусім діяльності певного кола публічних службовців) за певний період часу до витрат на одержання вказаного результату;

5) принцип доброчесності публічної служби – це принцип, котрий, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну службу», передбачає спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів і відмови державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень».

б) принцип політичної неупередженості (нейтральності) публічної служби – це принцип, який, згідно з п. 8 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну службу», полягає в недопущенні впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утриманні від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов’язків.

Загальнослужбові принципи поширюються на всіх публічних службовців (державних службовців, службовців в органах місцевого самоврядування) й мають відповідний універсальний (для цих службовців) ефект, у контексті діяльності публічних службовців у сфері правоохорони вони мають певні особливості. Ці особливості обумовлені метою, завданнями та функціями органів публічної служби в правоохоронній сфері.

Принципи публічної служби в правоохоронній сфері України є цілісною системою основоположних ідей (засад) здійснення завдань і реалізації функцій публічною службою, що на законних підставах впливає на правоохоронну сферу держави, з приводу належної охорони правопорядку та прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства й держави.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар’єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888>; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект: монографія. Дніпропетровськ: Ліра, 2015. 372 с.; Грищук А.Б. Державна служба в Україні: адміністративно-правовий вимір: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 232 с.; Комірчий П. О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика: монографія. Київ : Маслаков, 2020. 476 с. Подкопаєв С.В. Організація та діяльність прокуратури в Україні: монографія. Харків: Право, 2020. 364 с.

Тема 22. Сучасні проблеми організації публічної служби у правоохоронній сфері

1. Правове забезпечення організації публічної служби у правоохоронній сфері: сучасний стан та проблеми

2. Напрями здійснення реформи публічної служби в правоохоронній сфері.

Правовими засадами права на публічну службу в правоохоронній сфері є: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; МК України, КУпАП, КПК України, ЦК України; закони від: 23.12.1993 р. «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 14.10.2014 р. «Про Національне антикорупційне бюро», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідувань», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної», 28.01.2021 р. «Про Бюро економічної безпеки України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що правове регулювання публічної служби в правоохоронній сфері України виявляється в комплексі нормативно-правових актів, положення яких тією чи іншою мірою впливають на процеси організації та діяльності відповідної публічної служби. Система правового регулювання публічної служби в правоохоронній сфері має яскраво виражену адміністративно-правову природу та займає в системі галузі адміністративного права цілком певне положення, а саме положення адміністративно-правового інституту. Місце адміністративного законодавства України в системі правового регулювання публічної служби в правоохоронній сфері є ключовим.

Система правового регулювання публічної служби в правоохоронній сфері України складається з таких груп нормативно-правових актів:

- 1) Конституція України;
- 2) міжнародно-правові документи, що врегульовують діяльність публічної служби в правоохоронній сфері України, а саме: а) міжнародно-

правові документи, якими врегульовується діяльність публічної служби в правоохоронній сфері України, та які створюються та укладаються в межах міжнародних урядових організацій (фундаментальні універсальні й регіональні акти у сфері прав людини та основоположних свобод; універсальні та регіональні акти, положення яких спрямовані на протидію порушенням правового порядку); б) міжнародні угоди між КМУ та урядами інших держав про допомогу, співробітництво, взаємодію в правоохоронній сфері; в) міжнародні договори, укладені правоохоронними органами, щодо співробітництва в охороні правопорядку, прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб;

3) закони України, які стосуються публічної служби в правоохоронній сфері, а саме: а) загальні законодавчі акти України, спрямовані на врегулювання діяльності публічної служби; б) загальні законодавчі акти України, які передбачають урегулювання охорону правового порядку (кримінально-правові та адміністративно-правові законодавчі акти матеріального й процесуального характеру); в) спеціальні законодавчі акти України, спрямовані на врегулювання діяльності публічної служби правоохоронних органів;

4) підзаконні нормативно-правові акти, положення яких регулюють публічну службу в правоохоронній сфері, головним чином: а) уставні підзаконні акти України, спрямовані на врегулювання діяльності публічної служби в правоохоронній сфері; б) підзаконні акти України, спрямовані на забезпечення діяльності правоохоронного органу, тобто акти, які безпосередньо регулюють діяльність публічної служби в правоохоронній сфері з приводу виконання завдань і функцій відповідного правоохоронного органу, підтримання функціонування цього державного органу; в) загальні підзаконні акти України, спрямовані на врегулювання діяльності публічної служби правоохоронних органів з приводу організаційних і технічних питань функціонування правоохоронного органу.

Діяльність публічної служби в правоохоронній сфері врегульовується положеннями конституційного, міжнародно-правового, кримінально-правового та адміністративного законодавства. Проте саме положеннями адміністративного законодавства організація і діяльність цієї публічної служби врегульовується безпосередньо й найбільш повно, уможливаючи досягнення нею своєї мети, виконання покладених на неї завдань. Це обумовлено тим, що адміністративне законодавство України повною мірою врегульовує адміністративно-процесуальні, адміністративно-процедурні (добір службовців, зайняття ними посади, переміщення та переведення, звільнення службовців; об'єктивне функціонування правоохоронного органу – здійснення ним власних завдань), технічні аспекти (використання технічного устаткування правоохоронного органу) організації та діяльності публічної служби в правоохоронній сфері.

Основними напрямками здійснення реформи публічної служби в правоохоронній сфері України є: 1) підвищення авторитету публічної служби в правоохоронній сфері та мінімізація толерантності корупції в правоохоронних органах; 2) системне вдосконалення організаційних засад публічної служби в правоохоронній сфері; 3) системна оптимізація механізмів управління публічною службою та її координації в правоохоронній сфері; 4) системна оптимізація механізму контролю публічної служби в правоохоронній сфері.

Ці та інші напрями подальшого здійснення реформи публічної служби в правоохоронній сфері можливо реалізувати в межах таких напрямів удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує публічну службу в правоохоронній сфері: створення та затвердження Концепції оптимізації функціонування публічної служби в правоохоронній сфері України на найближчі роки, а також Концепції кадрової політики та кадрового забезпечення у правоохоронній сфері України з відповідною програмою дій; Концепції морально-психологічного клімату в публічній службі в правоохоронній сфері України з відповідною програмою

дій; нової редакції положення про Національне агентство державної служби, яке доцільно перетворити на Національне агентство України з питань публічної служби, передбачивши в його складі структурний підрозділ, який впливатиме на модернізацію органів публічної служби в правоохоронній сфері як цілісної структури; окремого законодавчого акту, що врегульовує діяльність публічної служби в правоохоронній сфері України, а саме Закону України «Про публічну службу в правоохоронній сфері України».

У процесі вдосконалення національного адміністративного законодавства, що регламентує публічну службу в правоохоронній сфері України, необхідно звернути основну увагу на модернізацію регулювання правового статусу публічних службовців, публічної служби, а також дисципліни цих службовців. Це пояснюється п.п. 12, 18, 20 і 21 «Європейського кодексу поліцейської етики», а також тим фактом, що найбільш шкідливі феномени (адміністративно-правового та кримінально-правового характеру), що шкодять належному функціонуванню органів публічної служби в правоохоронній сфері, обумовлюються не функціонуванням відповідного суб'єкта публічної адміністрації як такого, а за рахунок неналежної діяльності публічних службовців. Зокрема, корупція виникає та підтримується не у результаті корумпованості того чи іншого органу публічної влади, а, насамперед у результаті відсутності належного рівня дисципліни публічних службовців цього органу, що безпосередньо корумпують організацію цього органу та викривляють мету, завдання і функцій. Тобто, особливим питанням організації належного, ефективного функціонування публічної служби в правоохоронній сфері є створення умов для того, щоб на службу в ці органи вступали добросовісні та професіональні, патріотичні кадри, які в процесі виконання своїх службових обов'язків будуть самовіддано служити людині і громадянину, суспільству та державі, не допускаючи поведінки, яка би ганьбила відповідний орган публічної служби та державу. Між тим, неналежна службова діяльність публічних службовців у сфері правоохорони, що

унеможливиює нормальне функціонування органу публічної служби у відповідній сфері, а також знижує імідж публічної служби та принижує авторитет держави, не є лише наслідком зазначеного, але й неналежного рівня організації та управління в системі відповідних органів.

Комплексне удосконалення управлінських, організаційних засад публічної служби у правоохоронній сфері нашої держави повинно стосуватись не лише питань оптимізації форм кадрового забезпечення органів публічної служби у відповідній сфері, але й низки інших засадничих питань, вирішення яких обумовить належне функціонування публічної служби у вказаній сфері.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888>; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект: монографія. Дніпропетровськ: Ліра, 2015. 372 с.; Грищук А.Б. Державна служба в Україні: адміністративно-правовий вимір: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 232 с.; Клименко І. В. Сучасні моделі компетенцій державних службовців: монографія / І. В. Клименко, О. О. Акімов, Е. А. Афонін. К.: Центр учбової літератури, 2016. 176 с.; Комірчий П. О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика: монографія. Київ : Маслаков, 2020. 476 с. Подкопаєв С.В. Організація та діяльність прокуратури в Україні: монографія. Харків: Право, 2020. 364 с.; Поліцейська (адміністративна) діяльність: навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

Тема 23. Організаційно-правові засади реалізації функцій кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері

- 1. Нормативні вимоги до кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері.*
- 2. Форми та процедури кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері.*
- 3. Правове регулювання просування по службі персоналу правоохоронних органів.*

Правовими засадами реалізації функцій кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері є: Конституція України, міжнародні

договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; закони: 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 01.06.2010 р. «Про захист персональних даних», «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 14.10.2014 р. «Про Національне антикорупційне бюро», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідувань», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 15.03.2018 р. «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної», 28.01.2021 р. «Про Бюро економічної безпеки України»; *накази Генпрокурора* від: 10.02.2022 р. № 25 «Про затвердження Положення про організацію кадрової роботи в органах прокуратури України», 22.02.2022 №35 «Про затвердження Регламенту Офісу Генерального прокурора», *накази МВС* від: 17.11.2015 р. «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських», 17.12.2015 р. «Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції», 25.12.2015 р. «Про затвердження Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади», 16.02.2016 р. «Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції», 12.03.2016 р. «Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань та позбавлення спеціальних звань», 12.05.2016 р. «Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських», 23.11.2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що *кадрове забезпечення публічної служби в правоохоронній сфері України* постає комплексним поняттям, яким позначають:

1) галузь кадрової політики, що має системний характер, власну структуру, принципи та функції, безпосередньо спрямовані на діяльність і процес з належним чином здійснюваного укомплектування органів публічної служби у сфері правоохорони професійно підготовленими, кваліфікованими кадрами з урахуванням особливостей проходження служби у відповідних органах;

2) нормативно врегульована, особлива та цілеспрямована управлінська діяльність уповноважених осіб у структурі органів публічної служби у сфері правоохорони та процес і сукупність відносин, у межах яких реалізовується комплекс форм, методів, процедур і заходів уможливлення належного функціонування органів публічної служби в правоохоронній сфері шляхом вчасного та оптимального укомплектування цих органів якісними кадрами.

Нормативність кадрового забезпечення публічної служби у сфері правоохорони – це якість відповідного кадрового забезпечення, що вказує на відповідність встановленим нормам впорядкування суспільних відносин і процесів з приводу укомплектування відповідної публічної служби кадрами та впливу на ці кадри.

Нормативні вимоги до кадрового забезпечення публічної служби у сфері правоохорони України розуміють як положення чинного адміністративного законодавства, доктринальні норми теорії права, адміністративного права та теорії публічного адміністрування, котрі в сукупності, з одного боку, обумовлюють нормативне розуміння кадрового забезпечення публічної служби в правоохоронній сфері, а з іншого – безпосередньо впорядковують правові відносини та процеси, обумовлені цими відносинами щодо укомплектування публічної служби у сфері правоохорони кадрами та легального впливу на ці кадри повноважних суб'єктів кадрового забезпечення.

Нормативні вимоги до кадрового забезпечення публічної служби в правоохоронній сфері України в межах змістовного контексту нормативності

відповідного забезпечення – це комплекс норм, спрямованих на врегулювання феномену відповідного забезпечення, що стосуються різних питань (форм, методів, процесів) об'єктивації кадрового забезпечення, головним чином: 1) засадничі нормативні вимоги (вимоги, що: корегують мету кадрового забезпечення; визначають завдання цього забезпечення; формують принципи кадрового забезпечення); 2) організаційні нормативні вимоги (вимоги, що стосуються: форми та призначення служби управління персоналом; змісту функціонування та меж правомочності здійснення службою управління персоналом компетентної діяльності); 3) кадрово-статусні нормативні вимоги (вимоги до рівня правосуб'єктності: осіб, що можуть вступити на публічну службу у сфері правоохорони; публічних службовців, що можуть просуватись по службі в правоохоронній сфері; публічних службовців, до котрих може застосовуватись заохочення; публічних службовців, що можуть притягуватись до дисциплінарної та матеріальної відповідальності); 4) процесуальні нормативні вимоги (виявляються в сукупності різних порядків здійснення процедур кадрового забезпечення в правоохоронній сфері).

Форми кадрового забезпечення публічної служби в правоохоронній сфері України – це об'єктивні конструктивні вияви взаємоузгодженого функціонування складових елементів механізму кадрового забезпечення публічної служби у відповідній сфері, що відображають сутність, цілі, завдання, зміст та особливості належного функціонування цих органів, а також спрямовані на перетворення закріплених у нормативно-правових актах вимог щодо здійснення кадрового забезпечення в практичну дійсність.

До основних форм кадрового забезпечення публічної служби в правоохоронній сфері України можна віднести:

1) групу форм стратегічної організаційно-штатної роботи, яка складається з: а) обліку кадрового складу; б) планування кадрового складу (потреби в кадрах) публічної служби в правоохоронній сфері України; в) розподілу штатної чисельності між органами й підрозділами;

г) стимулювання належної службової активності кадрів, укріплення службової дисципліни, законності та поваги прав людини й людської гідності, а також посилення позитивної відповідальності в діяльності публічної служби. У межах групи форм стратегічної організаційно-штатної роботи з кадрового забезпечення реалізується низка кадрових процедур, зокрема із: а) процедури розрахунку кадрової чисельності публічної служби у сфері правоохорони; б) процедури позитивного стимулювання публічної служби у сфері правоохорони;

2) групу навчально-підготовчих форм кадрового забезпечення, яка складається з: а) відбору кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання; б) перебігу процесу навчання; в) завершення процесу навчання, позитивні результати якого передбачають подальший розподіл випускника до держоргану. Основними кадровими процедурами, що здійснюються в межах цієї групи форм кадрового забезпечення є, зокрема, добір кандидатів на навчання у відомчому вищому навчальному закладі, а також направлення та зарахування цих кандидатів, подальше навчання та екзаменування студентів (курсантів, слухачів) тощо;

3) групу форм добору та відбору публічних службовців, що складається з відповідних форм кадрового забезпечення, у яких здійснюються різні кадрові процедури, основними з яких є процедури конкурсного відбору персоналу;

4) групу форм призначення на вакантну посаду та заміщення цієї посади, розстановки кадрів, яка охоплена відповідними формами кадрового забезпечення, у межах яких здійснюються різні кадрові процедури, основними з яких є: а) процедура приведення до присяги та складання присяги; б) процедура прийняття розпорядчого документа про призначення на посаду;

5) групу форм, що стосуються процесу проходження служби, а саме: а) оцінювання ефективності роботи публічних службовців та контролю за виконанням ними службових обов'язків (основною кадровою процедурою є атестація публічних службовців); б) підвищення кваліфікації, професіоналізму

та перепідготовки кадрів, яка складається з таких основних підформ кадрового забезпечення: забезпечення післядипломної освіти публічних службовців (кадрові процедури пов'язані з реалізацією спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування службовців); обмін співробітниками та експертами в правоохоронній сфері;

б) групу форм кадрового забезпечення у вигляді припинення службових відносин з публічними службовцями у сфері правоохорони (припинення публічної служби).

Просування по службі є частиною структури службової кар'єри, а також пов'язане зі зайняттям службовцем вищої посади за результатами конкурсу, просування по службі в правоохоронних органах України доцільно розглядати у двох аспектах, а саме: 1) у динамічному контексті – як урегульовану на рівні законодавчих і підзаконних актів компетентну діяльність та процес здійснення цієї діяльності, у межах якої відбуваються обґрунтовані якісні зміни публічного статусу держслужбовця шляхом зайняття ним вищої вакантної посади за результатами конкурсу в правоохоронному органі України; 2) у статичному контексті – як результат професійної самореалізації службовця та якісної оптимізації структури персоналу правоохоронного органу України внаслідок здійснення компетентної діяльності стосовно зміни становища службовця у відповідному правоохоронному органі на підставі та за умов, визначених чинним законодавством.

Право на просування по службі публічних службовців у сфері правоохорони загалом ґрунтується на можливості зміни публічно-правового стану в межах публічних правовідносин за участю публічного службовця за об'єктивної наявності в практичній дійсності комплексу критеріїв (підстав та умов) для зміни відповідного стану. Просування по службі здійснюється за наявності нормативних (акти, у яких встановлюється режим просування по службі) і фактичних (проведення конкурсної процедури кадрового

забезпечення за наявності позитивних для службовця результатів цього конкурсу; прийняття компетентним органом розпорядчого акту про призначення) підстав для заміщення службовцем вищої вакантної посади, а також за наявності таких основних умов для цього: 1) відсутність у держслужбовця особистих професійних та особистих непрофесійних рис, які б обмежували можливість реалізації ним права на просування по службі; 2) наявність у держслужбовця належного рівня професійної компетентності та добросовісності.

Професійна підготовка персоналу правоохоронних органів є нормативно врегульованою, організованою, цілеспрямованою діяльністю та процесом, що здійснюється з метою опанування працівником правоохоронного органу знань, спеціальних умінь та навичок, яких він потребує для успішного виконання службових завдань, передусім у результаті просування по службі. Причому відповідна підготовка персоналу правоохоронних органів у контексті просування по службі виявляється в двох основних формах професійної підготовки: 1) спеціалізація; 2) підвищення кваліфікації.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888>; Боняк В.О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект: монографія. Дніпропетровськ: Ліра, 2015. 372 с.; Грищук А.Б. Державна служба в Україні: адміністративно-правовий вимір: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 232 с.; Євдокимов П.В. Адміністративно-правове регулювання реалізації кадрового забезпечення в органах публічної адміністрації в Україні : дис.... кан-та юрид. наук : 12.00.07 / Запор. нац. ун-т, Запоріжжя, 2020. 237 с.; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні: підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Клименко І. В. Сучасні моделі компетенцій державних службовців: монографія / І. В. Клименко, О. О. Акімов, Е. А. Афонін. К.: Центр учбової літератури, 2016. 176 с.; Комірчий П. О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика: монографія. Київ : Маслаков, 2020. 476 с. Подкопаєв С.В. Організація та діяльність прокуратури в Україні: монографія. Харків: Право, 2020. 364 с.; Поліцейська (адміністративна) діяльність: навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

Тема 24. Зарубіжний досвід регулювання публічної служби у правоохоронній сфері

1. *Системи та моделі публічної служби в зарубіжних країнах.*
2. *Правове регулювання публічної служби в зарубіжних країнах.*
3. *Особливості проходження публічної служби у правоохоронній сфері у зарубіжних країнах.*

Теоретико-методичні рекомендації. Важливо знати, що в історично-географічному аспекті у літературі виокремлюють три типи моделей публічної служби: східну та два західних типи – континентальний (континентальна європейська) та англо-американський. Згідно іншого підходу вирізняють чотири моделі: раціональну централізовану закриту модель, реалізовану в унітарній державі (французька модель); раціональну, відносно децентралізовану закриту модель, реалізовану у федеративній державі (німецька модель); відносно децентралізовану відкриту модель, реалізовану в унітарній державі (Великобританія); децентралізовану відкриту модель, реалізовану у федеративній державі (США).

У науковій літературі деякі автори виділяють п'ять моделей публічної служби: традиційну, «ринкову», «яка бере участь», «гнучку» і «дерегульовану».

Під моделлю *«ринкової публічної служби»* мають на увазі публічну службу США. Держава, як «сервісний центр», що надає відповідні послуги, визначає вичерпні зобов'язання, диференційовані за сферами і рівнями державного управління. Ця модель забезпечує підготовку громадян з відповідною кваліфікацією і доступ до розробки механізмів внутрішньодержавного і цивільного контролю і оцінки якості виконання державних послуг. На думку цих авторів, модель публічної служби «яка бере участь» реалізована деякою мірою в Великобританії, ФРН, Франції. Це модель реалізації публічного інституту служби на основі неформальних механізмів, що впливають на ефективність діяльності осіб, які заміщають державні посади і займають посади публічної служби.

Модель «гнучкої публічної служби» – це система призначення на посаду на основі заслуг для всіх посад, а також організація добору і відбору персоналу на основі заслуг, яка дозволяє досягати критерій «універсальності відбору». «Гнучкість» в даному випадку полягає в тому, що кожен кандидат може претендувати на заняття будь-якої посади публічної служби.

Модель «дерегульованої публічної служби» – залучення кадрів на цивільну службу – характеризується певним ступенем відкритості. Це означає, що критерії відбору нових кадрів ґрунтуються на наявному у кандидатів досвіді управлінської роботи і відкритості конкурсу на заміщення вакантних посад особами, що не перебувають на публічній службі.

Ці ж моделі за організаційно-правовою структурою класифікують, як романо-германську (кар'єрну) і англосаксонську (позиційну) моделі публічної служби. Виділяють також шаріатську (ісламські країни), східно-азіатську або елітну (країни Азіатсько-тихоокеанського регіону) моделі. Остання орієнтована на високу матеріальну мотивацію державних службовців та постійний контроль з боку суспільства. У КНР і Кубі державна служба ґрунтується на принципах партійності, номенклатури, адміністративної ієрархії і централізму. Більш поширений підхід, якого зокрема дотримуються відомі дослідники публічної служби в країнах ЄС Д. Боссарт і К. Демке, передбачає виділення трьох основних моделей організації публічної служби: кар'єрна, посадова та змішана, що поєднує елементи кар'єрної та посадової моделей.

У західноєвропейській науковій літературі кар'єрну систему часто називають «закритою», оскільки вона значною мірою обмежує можливість вільного переміщення персоналу між приватним та державним секторами. Посадова ж модель вважається «відкритою» саме тому, що будь-яка посада може заміщатися кандидатами з приватного сектору.

До основних елементів кар'єрної (закритої) моделі публічної служби можна віднести: контракти на основі державного законодавства та призначення державного службовця тільки на начальні посади; спеціальні статутні вимоги

щодо освіти, необхідної для кар'єри, які передбачають широку загальну підготовку в нечисленних елітних навчальних закладах; обмеження щодо визнання професійного досвіду роботи у приватному секторі; прийняття на публічну службу за конкурсом через суворі вступні іспити; систему оплати праці, регульовану законом, з урахуванням трудового стажу; субординаційну організацію публічної служби, детальну нормативну регламентацію компетенції кожного рівня публічної служби; вузьку спеціалізацію й обмежені повноваження державних службовців; політичну нейтральність та соціальну захищеність державних службовців, спеціальні пенсійні системи; низьку мобільність переміщень державних службовців; – гарантовану (довічну) зайнятість упродовж життя державних службовців; кодекс поведінки та моральних норм державних службовців (включно з спеціальним дисциплінарним правом); базування процесу роботи більше на нормах, ніж на цілях.

Типовими прикладами кар'єрної моделі є системи публічної служби Франції, ФРН, Іспанії, Данії, Японії. Серед нових членів ЄС та країн-кандидатів на членство в ЄС кар'єрну модель обрали Болгарія, Кіпр, Румунія, Словаччина, Словенія, Туреччина.

До кар'єрної моделі належить і комунітарна публічна служба Європейського Союзу. Хоча, внаслідок реформування публічної служби наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. не існує моделі національної публічної служби, котру можна було б розглядати як класичну кар'єрну модель.

Протилежною до кар'єрної системи є посадова (відкрита) модель публічної служби, в основу якої покладені наявність конкретних вузькофахових знань для відповідної посади.

Посадова модель публічної служби діє у Нідерландах, США, Фінляндії, Швеції. Серед нових членів ЄС її обрала Естонія.

Для посадової моделі публічної служби характерні: відносини на основі контракту, що частково регулюється приватним правом; відсутність соціальних

обмежень для вступу на публічну службу, призначення на всі можливі посади; визнання освіти, здобутої в широкому колі навчальних закладів, наявність конкретних знань для певної посади; визнання професійного досвіду, набутого під час роботи у приватному секторі; надання широких повноважень державним службовцям, угоди, що базуються на управлінні якістю та досягненні кінцевого результату; висока мобільність переміщень державних службовців, відсутність принципу роботи упродовж життя; відсутність формальної системи просування по службі, підвищення як наслідок досягнення конкретних результатів та заслуг; оплата, незалежна від трудового стажу, відсутність спеціальної пенсійної системи.

Посадова модель повністю організовується виходячи з короткострокових потреб у персоналі. Набір проводиться на конкретну посаду, а не до номенклатурної групи, професії чи будь-якої іншої групи, яка дає можливість бути призначеним для здійснення певної кількості посад. Робота на державний орган прирівнюється до праці за будь-якою іншою професією. Службовець не здійснює свою професійну кар'єру в рамках публічної служби, він може вільно переміщатися між приватним і державним секторами. Але це не означає, що він не має можливості зробити кар'єру в системі посадової служби.

Особливості розвитку законодавства про публічну службу різних країн визначаються низкою чинників, серед яких варто виділити:

1. Специфіку історичного розвитку цих країн. У Європі інститут професійного чиновництва, так само як і його нормативно-правове регулювання, з'явився раніше всього у Франції. У Великобританії й США до другої половини XIX ст. не існувало інституту постійної професійної державної служби в її сучасному розумінні, тому закони (статути, акти) про державну службу й статус державних службовців з'явилися в цих країнах тільки наприкінці XIX ст.

2. Специфіку правової системи (англосаксонська чи романо-германська правові системи). Для країн англосаксонської правової системи

(Великобританія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія й ін.) характерні відсутність уніфікованої системи законодавства з питань публічної служби і наявність великої кількості розрізнених нормативно-правових актів.

У Канаді, наприклад, немає єдиного законодавчого акту, який би визначав систему і принципи державної служби. Перший закон про цивільну службу (Civil Service Act) був прийнятий у 1907 р. Новим Законом про прийняття на державну службу 1967 р. цивільна служба була перейменована в публічну службу. Він набрав чинності одночасно із започаткуванням практики колективних переговорів про умови наймання на роботу. У 2003 р. до нього були внесені суттєві поправки і він був уведений у дію як частина Закону про модернізацію державної служби (Public Service Modernization Act), прийнятого у 2003 р. Іншими ключовими законами, на яких базується публічна служба Канади, є: Закон про зайнятість на публічній службі (Public Service Employment Act), Закон про управління фінансами (Financial Administration Act), Закон про трудові відносини на публічній службі (Public Service Labour Relations Act), а також Закон про використання офіційних мов Канади та Закон про застосування принципу справедливості при прийнятті на роботу і просуванні по службі.

У країнах романо-германської правової системи основними регуляторами публічної служби, як правило, є Конституція й комплексні закони. Так, у Німеччині і Франції, Конституція містить посилення на загальні принципи організації державного управління, що стосуються державних службовців. У Конституціях цих країн підкреслюються формальні і матеріальні принципи, що є фундаментально важливими для публічної служби.

У Конституції Франції (ст. 34, параграф III) викладені різні основні гарантії в сфері публічної служби. Рівнем нижче конституційного рівня правове становище державних службовців (крім військовослужбовців, працівників судів та парламенту, для яких діють особливі правила) регламентовано так званім Загальним статутом службовців держави і місцевих колективів. Він складається

з 4 законів, прийнятих у 1983-1986 рр. (закон від 13 липня 1983 р. про права і обов'язки службовців, закон від 11 січня 1984 р., який містить положення статуту про публічну службу держави, закон від 26 січня 1984 р. про територіальну публічну службу і закон від 9 січня 1986 р. про публічну лікарняну службу). У них визначені відповідно права та обов'язки державних службовців, правовий статус державних службовців на рівні центрального уряду, державних службовців місцевих органів управління і службовців сфери охорони здоров'я. Згодом статут доповнювався і уточнювався в ряді нових законів.

Існують ще й особливі статuti, що стосуються окремих відомств і категорій державних службовців: поліції, пожежної охорони, працівників системи повітряних перевезень та ін.

Державна служба Німеччини регулюється багатьма законами, основним серед яких є Конституція ФРН від 23 травня 1949 р. Іншими основними діючими федеральними законодавчими актами, що регулюють питання державної служби, є закони: про федеральних урядовців (від 14 липня 1953 р.), Рамковий закон про право урядовців (від 1 липня 1957 р.), про оклади федеральних службовців (від 27 липня 1957 р.), Положення про проходження державної служби у Федерації (від 15 листопаду 1978 р.), Федеральний дисциплінарний статут (від 20 липня 1967 р.) з наступними змінами і доповненнями

3. Специфіку державного устрою. У країнах з федеративним устроєм (США, Канада, ФРН) існують два рівні законодавства про публічну службу та про статус публічних службовців – федеральні та суб'єктів федерації. Федеральна влада має право видавати основні приписи з питань, пов'язаних з публічною службою, у зв'язку із чим законодавство суб'єктів федерації базується на єдиних загальних принципах і збігається в найбільш важливих положеннях.

Так, у США кожен із 50 штатів має власну публічну службу, діяльність якої регулюється законом відповідного штату про публічну службу, який враховує особливості свого штату, але ґрунтується на принципах федерального законодавства. У ФРН на території федеративних земель діють свої закони про чиновників. Для уніфікації правового положення земельних чиновників у 1957 р. був прийнятий Федеральний закон про уніфікацію права, який регулює статус земельного чиновника.

У країнах з унітарним устроєм, де сильні тенденції «регіоналізації», на загальнодержавному рівні також установлюються тільки загальні питання публічної служби.

Так, в Італії загальні принципи організації публічної служби витримуються в законі, прийнятому парламентом, – Закон-рамка про публічну службу від 29 березня 1983 р. На основі даного Закону області видають норми законодавчого характеру, спрямовані на організацію роботи відомств й адміністративних установ, підлеглих цим регіонам.

У багатьох країнах світу на рівні конституції або спеціальних законів закріплено механізми, спрямовані на запобігання виникненню конфлікту інтересів. До безумовних переваг нормативно-правового забезпечення державної служби Канади слід віднести нормативне закріплення етичних норм поведінки у двох варіантах етичних кодексів: «Кодекс з урегулювання конфлікту інтересів і працевлаштування після звільнення зі служби осіб, які заміщують державні посади» для рівня керівників відомств і «Кодекс цінностей і етики державної служби» – для службовців більш низьких рівнів. Крім того, прийнято Кодекс конфлікту інтересів для членів парламенту. Створена відповідна етична інфраструктура, яка включає організації і посадових осіб, до обов'язків яких входить забезпечення дотримання норм етичних Кодексів. У ряді європейських державах ухвалено спеціальні закони про конфлікт інтересів. Серед таких країн – Сербія та Чехія (закони про конфлікт інтересів), Хорватія (закон про запобігання конфлікту інтересів під час здійснення публічно-

владних повноважень), Латвія (закон про публічні та приватні інтереси у публічній службі). У деяких країнах проблема конфлікту інтересів урегульовується законом про державну службу (наприклад у Польщі (закони про обмеження участі у підприємницькій діяльності осіб, що виконують публічні функції, та про цивільну службу), Австрії та Греції (кодекси публічної служби), Ісландії (закон про публічну адміністрацію).

Запозичуючи зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання органів публічної служби в правоохоронній сфері та правового статусу цієї служби, особливостей діяльності публічних службовців у правоохоронній сфері, необхідно не лише орієнтуватись на показники ефективності цього регулювання та на наявну інформацію про ефективність діяльності публічної служби у відповідній сфері зарубіжних держав, а й ураховувати:

1) *розбіжності усталених систем органів публічної служби в правоохоронній сфері України та відповідної зарубіжної держави, зокрема розбіжності, обумовлені культурним аспектом (юридичним культурним аспектом), історичним контекстом, розбіжності сучасних умов існування держав. Дослідження системи публічної служби Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії, Фінляндії, Швеції показують, що публічна служба – це важливий компонент організації управління суспільними справами, а правоохоронні органи і публічна (державна) служба на посадах у цих органах, з одного боку, організовані на загальних принципах організації державної служби, з іншого – враховують специфіку і характер правоохоронної діяльності. У цьому контексті досвід іноземних держав демонструє різні підходи у визначенні статусу державних службовців правоохоронних органів.*

2) *дійсну необхідність здійснення запозичення в контексті змісту всього «пакету» запозичення, а також готовність нашої правової системи та суспільства до впровадження запозиченого досвіду в повному обсязі. Досвід правового регулювання не завжди може бути адаптований до українських реалій організації та функціонування системи органів публічної служби в*

правоохоронній сфері, адже може привносити дисгармонію до цієї системи.

3) *обсяг фінансових витрат на впровадження запозиченого досвіду та подальшу реалізацію цього досвіду.* Вказана обставина є надзвичайно важливою для нашої держави з огляду як на численні кризові економічні явища в сучасній Україні, так і нагальну необхідність спрямування належного фінансування на оборонну сферу держави.

На рівні Європейського Союзу по сьогодні не створено «європейської моделі публічної служби в правоохоронній сфері», адже в кожній державі-члені Союзу: 1) існує власна модель цієї служби, заснована на усталених традиціях і юридичній культурі; 2) розроблено власну концептуальну модель правового статусу публічної служби в правоохоронній сфері та персоналу відповідних органів публічної служби; 3) сформульоване власне тлумачення феномена «публічна служба» (воно окреслюється різними термінами, від стандартизації яких вже відмовилась Європейська Комісія).

Поряд із тим, існує умовна «загальна європейська модель» зазначеної публічної служби, яка відображає певну адміністративно-правову абстракцію – «ідеальний» орган публічної служби в правоохоронній сфері, що організований та функціонує на певних засадничих ідеях, спільних для публічної служби у сфері правоохорони всіх держав-членів ЄС. Утім, в практичній дійсності (зокрема, зважаючи на приклад Болгарії) публічні служби в правоохоронній сфері не всіх держав об'єктивно відповідають цим стандартам, становлячи таким чином загрозу, як для національної безпеки, так і для безпеки всього ЄС.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888>; Євдокимов П.В. Адміністративно-правове регулювання реалізації кадрового забезпечення в органах публічної адміністрації в Україні : дис.... кан-та юрид. наук : 12.00.07 / Запор. нац. ун-т, Запоріжжя, 2020. 237 с.; Клименко І. В. Сучасні моделі компетенцій державних службовців: монографія / І. В. Клименко, О. О. Акімов, Е. А. Афонін. К.: Центр учбової літератури, 2016. 176 с.; Комірчий П. О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика: монографія. Київ : Маслаков, 2020. 476 с.; Подкопаєв С.В. Організація та діяльність прокуратури в Україні: монографія. Харків: Право, 2020. 364 с.; Публічна служба: навч.

Тема 25. Суддівська служба: сутність, особливості і правове регулювання

- 1. Поняття та ознаки публічної служби в органах судової влади України.*
- 2. Професійна діяльність суддів як публічна служба.*
- 3. Проблеми організаційного забезпечення діяльності судів.*

Правовими засадами суддівської служби є: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; КПК України, ЦПК України, ГПК України, КАС України; *закони* від: 23.12.1993 р. «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 02.06.2016 р. «Про судоустрій та статус суддів», 21.12.2016 р. «Про Вищу раду правосуддя», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що сьогодні в Україні на шляху до європейської інтеграції відбувається інтенсивне реформування вітчизняного законодавства з урахуванням європейських стандартів. Серед реформаційних перетворень багатогранної системи вітчизняного законодавства важливе місце займає реформування правового регулювання публічної служби як одного з основоположних державних інститутів. Це стосується й публічної служби в органах судової влади.

Законами України «Про судоустрій і статус судів» та «Про Вищу раду правосуддя» врегульовано порядок призначення на посади в органи судової влади. Так, залучення на публічну службу відбувається шляхом прийняттям адміністративно-правового акту (наприклад видання указу Президента України про призначення на посаду судді у разі внесення Вищою радою

правосуддя подання про призначення судді на посаду) або в результаті виборів (наприклад формування Вищої ради правосуддя).

Публічною службою в органах судової влади є політично-нейтральна, професійна служба на посаді судді та судах, в інших органах суддівського врядування, інших державних органах та установах системи правосуддя задля організації та забезпечення діяльності судів та суддів.

Ознаками публічної служби в органах судової влади є призначення на посаду, шляхом видання адміністративного акту або виборів, зайняття посади судді або в органі судової влади, постійність та професійна основа виконання функцій та завдань судді або органу судової влади, спрямованість на задоволення публічних інтересів.

Професійна діяльність суддів як публічна служба стосується тільки однієї категорії – професійних суддів при здійсненні ними правосуддя і характеризується: а) зайняттям суддею державної посади у державному органі (суді) і неналежністю до категорії як політичних, так і державних службовців; б) особливим порядком призначення на посаду судді і проходження суддівської служби; в) незалежністю суддів і підпорядкуванням тільки закону; г) оплатою праці за рахунок державного бюджету.

У ч. 2 ст. 2 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» визначено, що судді є посадовими особами судової влади. Зважаючи на час прийняття цього Закону з урахуванням наступних змін, що сталися в суспільно-політичному житті країни, вбачається нагальна необхідність у законодавчому закріпленні суддівської служби як окремого, відмінного від державної, муніципальної та політичної публічної служби.

Судді не виконують політичні функції, вони вирішують питання права. Їх функція – здійснення правосуддя. У своїй діяльності суддя незалежний, підкоряється тільки Конституції України, керується тільки законом і власною правосвідомістю.

Суддя, обіймаючи державну посаду, не має і не може мати статусу державного службовця. Визнання безпосереднього здійснення правосуддя державною службою вступило б у непримиренну суперечність із засадничими ідеями, основними загально визнаними принципами організації незалежного суду. Правосуддя, згідно з його лексичним тлумаченням, не може бути підпорядковане кому-небудь або чому-небудь, окрім завдання захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, суворого дотримання закону. Проте суддя є публічним службовцем. Служіння громадському обов'язку, чесність, принциповість, відповідальність за свої дії і слова – ці та інші моральні якості мають вирішальне значення для публічних службовців у судових органах, є провідним критерієм в оцінці їх професійної придатності до роботи в системі здійснення правосуддя, оскільки діяльність судової влади за визначенням має бути максимально наближена до ідеальної.

Організаційне забезпечення органів судової влади – це сукупність адміністративних, фінансових, інформаційних, організаційних та матеріально-технічних заходів, що реалізуються Державною судовою адміністрацією, мають позапроцесуальний характер впливу і спрямовані на створення та підтримання належних умов для ефективного функціонування органів судової влади.

Зростання ефективності організаційного забезпечення судової діяльності безпосередньо залежить від кадрового забезпечення апарату суду та врегулювання питань оптимізації його структурної побудови й організаційних аспектів діяльності.

Кадрове забезпечення апарату суду є важливою складовою, позаяк від професійної компетентності працівників апарату суду, їх моральності, бажання до самовдосконалення і службового росту значною мірою залежить не тільки швидкість і якість виконання їх службових обов'язків та поставлених перед ними задач, а й результати роботи суду. Судді та працівники апарату суду (значну кількість з яких становлять секретарі суду, секретарі судового засідання, консультанти суду, головні, та в судах, в яких передбачено штатним

розписом, провідні спеціалісти й помічники судді) разом працюють на один результат, а саме законний, справедливий, своєчасний розгляд справи.

Професійна підготовка працівників апарату суду – це процес навчання професійним знанням, умінням і навичкам, необхідним для належного виконання посадових функцій і повноважень посади, що заміщається в апараті суду. При цьому під професійними знаннями слід розуміти цілісну й систематизовану сукупність інформації про діяльність під час реалізації повноважень у рамках виконання посадових обов'язків. Уміння – це похідна категорія, яка включає професійні знання, втілені під час вирішення конкретних службових проблем, що постають під час зайняття конкретної посади. Навички – це вміння працівника апарату суду, що здійснюються ним автоматично в режимі реального часу.

Конкретними завданнями системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації працівників апарату суду є: їх навчання відповідно до затверджених нормативно-правових вимог до рівня освіти й кваліфікації службовців даного виду; інформаційно-аналітичне забезпечення цих службовців; забезпечення науково-методичною літературою; здійснення консультаційних послуг з питань специфіки роботи в апараті суду.

Спеціальна література: Бакаянова Н. М., Кубаєнко А.В., Кісліцина І.О. Сучасна концепція реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів: навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2021. 157 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16140>; Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888>; Булкат М. С. Теоретико-правові засади розвитку та функціонування судової влади: монографія. К.: Вид-во «Юридична думка», 2018. 504 с.; Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади. Монографія. Херсон: Грінь Д. С. 2015. 443 с.; Іноземцева, К. О. Організаційно-правові засади кадрового забезпечення судової системи України : дис. ... д-ра філософії: 081. Суми, 2021. 248 с.; Судоустрій України: підручник / В.О. Гринюк, О.В. Задоянко та інш.; за ред. М.А. Погорецького, О.Г. Яновського. К.: Юрінком Інтер, 2016. 344 с.

Тема 26. Особливості проходження державної служби в системі органів прокуратури

1. *Поняття та зміст проходження служби в органах прокуратури.*
2. *Особливості проходження служби в органах прокуратури.*
3. *Організація роботи і управління в органах прокуратури.*
4. *Механізм кадрового забезпечення органів прокуратури.*

Правовими засадами проходження державної служби в системі органів прокуратури є: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; КПК України, ЦПК України; закони від: 23.12.1993 р. «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про прокуратуру», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; *накази Генпрокурора* від: 03.10.2019 р. «Про затвердження Порядку проходження прокурорами атестації», 16.06.2020 р. «Про затвердження Порядку складення Присяги прокурора», 12.11.2021 р. «Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки прокуратури України»; 08.02.2021 р. № 28 «Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності», 10.02.2022 р. № 25 «Про затвердження Положення про організацію кадрової роботи в органах прокуратури України», 22.02.2022 №35 «Про затвердження Регламенту Офісу Генерального прокурора», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що проходження служби в органах прокуратури розуміється як: 1) сукупність взаємопов'язаних процедур добору на службу, прийняття на службу, реалізації службової кар'єри та припинення служби. Виділені процедури охоплюються відповідними стадіями та етапами процесу проходження служби в органах прокуратури; 2) службові відносини, що зачіпають істотні сторони діяльності прокуратури як багатофункціонального органу в системі правоохоронних органів.

Служба в органах прокуратури охоплює діяльність посадової особи щодо практичного і професійного виконання завдань та функцій держави саме органами прокуратури, створеними державою для практичного виконання специфічних державних правоохоронних функцій, при тому, що, на відміну від інших гілок державної влади, Конституція України не віднесла прокуратуру до жодної з них.

Особливості проходження служби в органах прокуратури, що визначає її віднесення до спеціалізованої служби, виражається, перш за все, її діяльністю спрямованою на всебічне утвердження верховенства права та закону, зміцнення правопорядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань: закріплених Конституцією України незалежності держави, суспільного та державного ладу, політичної та економічної системи, прав національних груп та територіальних утворень; гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними правовими актами соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод людини та громадянина; основ демократичного устрою державної влади, правового статусу місцевих рад та органів самоорганізації населення. Такий виключний статус прокуратури зумовлює те, що служба в її органах має свої виключні особливості. Що, у свою чергу, обумовлює *специфічні вимоги* до прокурорських кадрів.

1. Віковий критерій – підвищений рівень прийняття на службу, у порівнянні з іншими видами трудових відносин. Закон України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14.10.2014 істотно змінює правове регулювання вікового цензу, надаючи йому непряму форму – через обчислення стажу роботи. Віковий критерій застосовується і для припинення повноважень прокурорів – досягнення ними за віком з наступного дня після досягнення ним шістдесяти п'яти років.

2. Критерій стажу професійної зайнятості: а) у галузі права не менше двох років – для осіб, що вперше призначаються на посади прокурорів

окружної прокуратури; б) у галузі права не менше п'яти років – для особи, що призначається на посаду Генерального прокурора; в) в органах прокуратури не менше трьох років – для прокурорів, що призначаються на посади обласної прокуратури; г) в органах прокуратури не менше п'яти років – для прокурорів, що призначаються на посади Офісу Генерального прокурора.

3. Критерій відсутності членства в будь-яких політичних партіях чи рухах. Зазначений критерій установлений з метою забезпечення засад політичної нейтральності прокуратури та незалежності прокурорів від незаконного політичного впливу, що обумовлений п. 6 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р.

4. Критерій наявності юридичної освіти (фаховий критерій), що обумовлено правоохоронною сутністю виконання завдань прокуратури.

Специфікою проходження служби в органах прокуратури є також відповідне правове регулювання дисципліни праці, як окремо регульованої процедури притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності – спеціальної, відмінної від інших видів дисциплінарної відповідальності, встановлених КЗпП України та Законом України «Про державну службу».

Проходження служби в органах прокуратури є підінститутом публічної служби, що характеризується тривалим організаційно-правовий процесом, забезпечує реалізацію правового статусу службовця прокуратури, починається з прийняття його на службу в прокуратуру, виконання ним посадових правоохоронних обов'язків, управлінських та інших функцій, виникненням публічно-службових відносин у системі органів та установ прокуратури, подальшого переміщення по службі й закінчується припиненням служби в прокуратурі.

Удосконалення організації прокуратури передбачає системний підхід у єдності двох аспектів: зовнішнього та внутрішнього. *Зовнішній аспект* організації полягає передусім (але не виключно) у розробці та затвердженні правової основи функціонування прокуратури, тобто об'єктивізації інституту

прокуратури на конституційному та законодавчому рівні; формуванні належної кадрової політики щодо прокуратури, а також ресурсному забезпеченні відповідно до її реальних потреб. *Внутрішній (внутрішньо системний) аспект*, що включає організацію безпосередньої роботи та управління в органах прокуратури полягає, зокрема, в оптимізації структури органів прокуратури та впровадженні сучасних управлінських процедур і робочих процесів в практику роботи.

Кадрове забезпечення прокуратури можна розуміти як процес, спрямований на укомплектування чи то безпосередньо з укомплектування органів прокуратури професійно підготовленими, кваліфікованими кадрами, здатними виконувати службові обов'язки відповідно до чинного законодавства і на рівні сучасних вимог ефективно вирішувати завдання прокуратури для досягнення мети її діяльності.

Цей процес реалізується завдяки механізму, який, у свою чергу, являє собою систему (сукупність) конкретних заходів (дій, засобів, процедур тощо), що реалізуються уповноваженими на те суб'єктами.

Виходячи зі змісту Законів України «Про прокуратуру» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» до суб'єктів кадрового забезпечення діяльності прокуратури можна віднести: а) Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів (відповідний орган, що здійснює дисциплінарне провадження); б) Раду прокурорів України; в) кадрові комісії (тимчасові суб'єкти); г) керівників відповідних органів прокуратури; д) Тренінговий центр прокурорів України (раніше – Національну академію прокуратури України).

Керівники органів прокуратури відіграють важливу роль у кадровому забезпеченні прокуратури, незважаючи на існуючу загальну тенденцію до посилення незалежності прокурорів. При цьому компетенція керівників прокуратур щодо призначення та звільнення виглядає заплутаною й

нелогічною, що потребує належного законодавчого корегування. Так, Законом України «Про прокуратуру» передбачено (ч. 4 ст. 39), що призначення на посади керівника, заступника керівника підрозділу обласної прокуратури здійснюється керівником обласної прокуратури, водночас звільнення з цих посад з незрозумілих причин закріплено саме за Генеральним прокурором. Так само керівник окружної прокуратури призначає на адміністративні посади керівника та заступника керівника підрозділу окружної прокуратури, а звільняти їх має право керівник обласної прокуратури (ч. 1 ст. 41).

Зміст професійної підготовки прокурорів в Україні визначають:

- 1) зорієнтованість навчального процесу на реальні потреби прокуратури, його адаптивність до повсякденної практики роботи;
- 2) максимальна готовність кандидатів на посаду прокурора та їх фактична здатність до самостійного виконання у повному обсязі службових обов'язків за посадою;
- 3) усвідомлення кандидатами на посади прокурорів деонтологічних особливостей і ролі своєї професії.

Спеціальна література: Банах С.В. Адміністративно-правове забезпечення функціонування органів прокуратури України: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 372 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888>; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.; Грищук А.Б. Державна служба в Україні: адміністративно-правовий вимір: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 232 с.; Комірчий П.О. Публічна служба в правоохоронній сфері України: теорія та практика: монографія. Київ : Маслаков, 2020. 476 с.; Подкопаєв С.В. Організація та діяльність прокуратури в Україні: монографія. Харків: Право, 2020. 364 с.; Прокурорське право: навч. посібник / за заг. ред. В.В. Луцка. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 640 с.; Рубан А. Г. Адміністративно-правові засади здійснення прокуратурою правоохоронної функції держави: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 236 с.

Тема 27. Особливості проходження державної служби в Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту

1. *Нормативно-правове регулювання державної служби в Державній кримінально-виконавчій службі.*
2. *Проходження державної служби в Державній кримінально-виконавчій службі.*
3. *Нормативно-правове регулювання державної служби в Державній службі цивільного захисту.*
4. *Проходження державної служби в Державній службі цивільного захисту.*

Правовими засадами регулювання державної служби в: Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту є: Конституція України; кодекси: КВК України, КЦЗ України; закони від: 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 02.10.1992 р. «Про інформацію», 24.03.1998 р. «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», 23.06.2005 р. «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», 05.03.2009 р. «Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції»; 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 15.03.2018 р. «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», 21.06.2018 р. «Про основи національної безпеки України», 16.03.2020 р. «Про правовий режим надзвичайного стану»; *постанови КМУ* від: 29.11.1999 р. «Про Комплексну програму забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, службових осіб митних органів та членів їх сімей», 07.02.2001 р. «Про порядок і норми грошового та матеріального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, осіб начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної кримінально-виконавчої служби, відряджених до органів виконавчої влади та інших цивільних установ»,

11.07.2013 р. «Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», 09.01.2014 р. «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», 11.03.2015 р. «Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистем єдиної державної системи цивільного захисту»; *наказ МВС* від 10.09.2014 р. «Про затвердження Порядку проведення атестування осіб рядового і начальницького складу в органах і підрозділах цивільного захисту»; *накази ДКВС* від: 11.01.2005 р. «Про Порядок надання службових жилих приміщень і користування ними особами рядового і начальницького складу та працівниками Державної кримінально-виконавчої служби України», 10.04.2013 р. «Про затвердження Переліку посад та порядку встановлення пільгового заліку вислуги років для призначення пенсій особам рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Державна кримінально-виконавча служба (далі – ДКВС). Слід мати на увазі, що на ДКВС покладається завдання щодо здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. ДКВС відповідно до закону здійснює правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань ДКВС.

Органом виконавчої влади з питань виконання покарань є Департамент з питань виконання покарань (далі – Департамент), який є міжрегіональним територіальним органом Міністерства юстиції з питань виконання

кримінальних покарань. Його діяльність спрямовується та координується заступником Міністерства юстиції України відповідно до розподілу обов'язків. Департамент є органом Державної кримінально-виконавчої служби України і реалізує повноваження Мін'юсту в сфері виконання кримінальних покарань.

До *персоналу* ДКВС належать:

1) особи рядового і начальницького складу – державні спеціалізовані службовці;

2) спеціалісти, які не мають спеціальних звань – державні адміністративні службовці, діяльність яких регулюється Законом «Про державну службу»;

3) інші працівники, які працюють за трудовими договорами в ДКВС, які не є державними службовцями і діяльність яких регулюється трудовим законодавством.

На службу до ДКВС *приймаються* на конкурсній, добровільній або на контрактній основі: а) громадяни України; б) які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Кваліфікаційні вимоги до професійної придатності визначаються нормативно-правовими актами Міністерства юстиції. При прийнятті на службу може бути встановлений строк випробування до шести місяців. Не може бути прийнята на службу особа, яка має не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину, крім реабілітованої, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Особам рядового і начальницького складу ДКВС встановлюються такі *спеціальні звання*: 1) рядовий склад: рядовий внутрішньої служби; 2) молодший начальницький склад: молодший сержант внутрішньої служби; сержант внутрішньої служби; старший сержант внутрішньої служби; старшина внутрішньої служби; прапорщик внутрішньої служби; старший

прапорщик внутрішньої служби; 3) середній начальницький склад: молодший лейтенант внутрішньої служби; лейтенант внутрішньої служби; старший лейтенант внутрішньої служби; капітан внутрішньої служби; 4) старший начальницький склад: майор внутрішньої служби; підполковник внутрішньої служби; полковник внутрішньої служби; 5) вищий начальницький склад: генерал-майор внутрішньої служби; генерал-лейтенант внутрішньої служби; генерал-полковник внутрішньої служби.

Чинне законодавство передбачає **вимоги** до персоналу ДКВС: а) неухильно виконувати закони України, додержуватися норм професійної етики, гуманно ставитися до засуджених і осіб, узятих під варту; б) за проявлене жорстоке ставлення до засуджених і осіб, узятих під варту, або вчинили дії, що принижують їхню людську гідність, притягуються до відповідальності згідно із законом.

Особи рядового і начальницького складу ДКВС під час виконання завдань з виконання кримінальних покарань у межах повноважень, визначених Законом «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», мають право в порядку і випадках, передбачених КВК України, Законом «Про Національну поліцію» та іншими законами України, застосовувати фізичну силу, використовувати службових собак, а також зберігати, носити спеціальні засоби і зброю, використовувати і застосовувати їх самостійно або у складі підрозділів.

Важливо зазначити, що в інтересах забезпечення особистої безпеки осіб рядового і начальницького складу ДКВС та членів їхніх сімей не допускається розголошення в засобах масової інформації відомостей про місце проживання цих осіб. Відомості про проходження служби особами рядового і начальницького складу ДКВС надаються з дозволу начальників органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів. Департамент забезпечує осіб рядового і начальницького складу ДКВС зброєю і

спеціальними засобами індивідуального захисту для постійного носіння і зберігання в порядку, що встановлюється КМУ.

Державна служба цивільного захисту (далі – ДСЦЗ). При вивченні цього питання слід звернути увагу на те, що **цивільний захист** – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період. Цей захист здійснюється суб'єктами, уповноваженими захищати населення, території, навколишнє природне середовище і майно, згідно з вимогами КЦЗ України – у мирний час, а також в особливий період – у межах реалізації заходів держави щодо оборони України. Відповідно до чинного законодавства до системи органів цивільного захисту належать: 1) ДСНС; 2) територіальні органи ДСНС; 3) Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту.

На службу цивільного захисту **приймаються** на конкурсній та контрактній основі громадяни України з повною загальною середньою освітою, які відповідають кваліфікаційним вимогам і здатні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати свій службовий обов'язок. Кваліфікаційні вимоги до осіб, які приймаються на службу цивільного захисту, визначаються ДСНС.

Важливо зазначити, що про проходження служби цивільного захисту може бути укладено: 1) контракт про проходження служби цивільного захисту – з особою, яка призначається на посаду рядового або начальницького складу служби цивільного захисту на строк трьох до десяти років; 2) контракт про навчання (проходження служби цивільного захисту) – з особою, зарахованою до навчального закладу цивільного захисту на строк навчання; 3) контракт про перебування у резерві служби цивільного захисту – з особою, зарахованою до резерву служби цивільного захисту в порядку, передбаченому КЦЗ України на п'ять років.

Особам, які проходять службу цивільного захисту, присвоюються такі **спеціальні звання**: 1) рядовий склад – рядовий служби цивільного захисту; 2) молодший начальницький склад – молодший сержант служби цивільного захисту, сержант служби цивільного захисту, старший сержант служби цивільного захисту, старшина служби цивільного захисту, прапорщик служби цивільного захисту, старший прапорщик служби цивільного захисту; 3) середній начальницький склад – молодший лейтенант служби цивільного захисту, лейтенант служби цивільного захисту, старший лейтенант служби цивільного захисту, капітан служби цивільного захисту; 4) старший начальницький склад – майор служби цивільного захисту, підполковник служби цивільного захисту, полковник служби цивільного захисту; 5) вищий начальницький склад – генерал-майор служби цивільного захисту, генерал-лейтенант служби цивільного захисту, генерал-полковник служби цивільного захисту, генерал служби цивільного захисту.

Граничний вік перебування на службі цивільного захисту встановлюється: 1) для осіб рядового, молодшого і середнього начальницького складу – до 50 років; 2) для осіб старшого начальницького складу – до 55 років; 3) для осіб вищого начальницького складу – до 60 років.

Атестування проводиться з метою визначення рівня професійної підготовки, ділових та моральних якостей, відповідності займаним посадам осіб рядового і начальницького складу. Процедура атестування визначається Порядком проведення атестування осіб рядового і начальницького складу в органах і підрозділах цивільного захисту.

Контракт **припиняється** (розривається), а особи рядового і начальницького складу **звільняються** із служби цивільного захисту: 1) у зв'язку із закінченням строку контракту; 2) за віком (у разі досягнення граничного віку перебування на службі); 3) за станом здоров'я (на підставі висновку (постанови) центральної лікарсько-експертної комісії центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну

політику у сфері цивільного захисту, про непридатність або обмежену придатність до служби; 4) у зв'язку із скороченням штатів (у разі неможливості використання на службі у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів); 5) відповідно до заяви особи, яка звільняється у зв'язку із сімейними обставинами або з інших поважних причин, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України; 6) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту особою рядового чи начальницького складу; 7) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту керівництвом органу управління, формування чи підрозділу, навчального закладу, наукової установи, іншої організації центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, а також центрального органу виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки; 8) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду; 9) у зв'язку з призовом на строкову військову службу на підставі рішення районної (міської) призовної комісії; 10) у разі неможливості переведення на іншу посаду у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі; 10¹) у разі наявності реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований іншим способом; 11) у зв'язку з набуттям громадянства іншої держави; 12) в інших випадках, передбачених законом.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 28. Особливості проходження державної служби в Національному антикорупційному бюро України

1. Правове регулювання державної служби в Національному антикорупційному бюро України.

2. *Вступ на державну службу в Національне антикорупційне бюро України*
3. *Проходження державної служби в Національному антикорупційному бюро України.*
4. *Дисциплінарна відповідальність працівників Національного антикорупційного бюро України.*
5. *Припинення державної служби в Національному антикорупційному бюро України.*

Правовими засадами регулювання служби в Національному антикорупційному бюро України є: Конституція України; закони: 09.07.2003 р. «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування», 17.03.2011 р. «Про центральні органи виконавчої влади», 27.02.2014 р. «Про Кабінет Міністрів України», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції»; 14.10.2014 р. «Про Національне антикорупційне бюро України», 10.12.2015 р. «Про державну службу»; *постанова КМУ* від: 16.02.2022 р. «Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід, насамперед, з’ясувати, що Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) – це ЦОВВ із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Його **завданням** є протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції.

Систему НАБУ становлять: 1) Центральне управління НАБУ; 2) територіальні управління. Для забезпечення виконання завдань НАБУ Директор утворює своїм рішенням не більше семи територіальних управлінь

НАБУ, юрисдикція яких охоплює визначені в рішенні області України, АРК, міста Київ та Севастополь. У випадку обґрунтованої необхідності можуть утворюватися додаткові територіальні управління НАБУ у межах області чи АРК. До *структури* управлінь НАБУ можуть входити підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні підрозділи, підрозділи, що здійснюють виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації, підрозділи швидкого реагування, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників, представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах, експертні, фінансові, кадрові та інші підрозділи.

Служба в НАБУ є державною службою особливого характеру, що полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України. На службу до НАБУ **приймаються** на конкурсній, добровільній, контрактній основі громадяни України, які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Кваліфікаційні вимоги до професійної придатності визначаються Директором НАБУ. Призначення на посади у НАБУ здійснюється виключно за результатами відкритого (крім випадку, коли призначення на посади негласних штатних працівників НАБУ проводиться за результатами конкурсу, що проводиться окремо з урахуванням вимог Закону «Про державну таємницю») конкурсу, що проводиться в порядку, визначеному Директором НАБУ, крім призначення на посади першого заступника та заступників Директора НАБУ, призначення на які здійснюється Директором НАБУ без обов'язкового проведення відкритого конкурсу.

Працівники НАБУ мають різний правовий статус, тому їх слід поділити на три **види** службовців у залежності від особливостей їхнього статусу:

1) державні службовців, діяльність яких регулюється Законами «Про Національне антикорупційне бюро України» і «Про державну службу» і які є державними адміністративними службовцями;

2) особи начальницького складу, діяльність яких регулюється Законом «Про Національне антикорупційне бюро України» і які належать до державних спеціалізованих службовців;

3) працівники, діяльність яких регулюється нормами трудового законодавства.

Керівництво діяльністю НАБУ здійснює його Директор, який призначається на посаду та звільняється з посади КМУ в порядку, визначеному Законом «Про Національне антикорупційне бюро України». Директором НАБУ може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше десяти років, досвід роботи на керівних посадах в державних органах, установах, організаціях, у тому числі за кордоном, або в міжнародних організаціях не менше п'яти років, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки. Він призначається строком на сім років. Одна і та ж особа не може обіймати цю посаду два строки підряд.

Директор НАБУ **звільняється** з посади в разі: 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням; 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою; 3) досягнення шістдесяти п'яти років; 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; 5) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим; 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього; 7) припинення

його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України; 8) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченими Законом «Про запобігання корупції», встановленим рішенням суду, що набрало законної сили; 9) невчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 10) набуття громадянства іншої держави; 11) наявності висновку Комісії з проведення зовнішньої незалежної оцінки (аудиту) ефективності діяльності НАБУ, передбаченої ст. Закону «Про Національне антикорупційне бюро України», про неефективність діяльності НАБУ та неналежне виконання обов'язків його Директором; 12) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання; 13) набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 ЦПК України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

До *працівників* НАБУ належать особи, які є гласними і негласними штатними працівниками, з числа осіб начальницького складу НАБУ. Негласними штатними працівниками НАБУ можуть бути детективи, старші детективи та працівники інших підрозділів НАБУ. Особами начальницького складу є працівники підрозділів швидкого реагування, захисту учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників відповідно до Закону «Про Національне антикорупційне бюро України», оперативно-технічних підрозділів та підрозділів детективів НАБУ. На осіб начальницького складу НАБУ поширюється Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ та Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України.

Особам начальницького складу НАБУ встановлюються такі *спеціальні звання*: 1) середній начальницький склад: лейтенант НАБУ; старший лейтенант

НАБУ; капітан НАБУ; 2) старший начальницький склад: майор НАБУ; підполковник НАБУ; полковник НАБУ.

Працівники НАБУ під час виконання покладених на них обов'язків є представниками влади, діють від імені держави і перебувають під її захистом. Ніхто, за винятком уповноважених посадових осіб державних органів у передбачених законами випадках, не має права втручатися в їхню законну діяльність. В інтересах забезпечення особистої безпеки працівників НАБУ та членів їхніх сімей не допускається розголошення в засобах масової інформації відомостей про місце проживання цих осіб.

Слід мати на увазі, що підставами для притягнення працівника НАБУ до **дисциплінарної відповідальності** є: 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; 2) незаконне розголошення інформації з обмеженим доступом, яка стала відомою працівнику у зв'язку з виконанням його повноважень; 3) порушення встановленого законом порядку і строків подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 4) публічне висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості; 5) негативні результати перевірки на доброчесність або моніторингу способу життя працівника; 6) інші підстави, передбачені Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ України для працівників НАБУ, які є особами начальницького складу.

При призначенні на посаду у НАБУ особа повідомляється про можливість проведення щодо неї **перевірки** на доброчесність та **моніторингу** способу життя, який здійснюють підрозділи внутрішнього з метою встановлення відповідності рівня життя працівника майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подається ним відповідно до закону. Порядок здійснення моніторингу способу життя працівників Національного бюро визначається Директором НАБУ. Моніторинг здійснюється із дотриманням законодавства про захист персональних даних та

не повинен передбачати надмірного втручання у право на недоторканність особистого і сімейного життя особи. Встановлення невідповідності рівня життя працівника Національного бюро майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї є підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 29. Особливості проходження державної служби в Державному бюро розслідувань

- 1. Державне бюро розслідувань як правоохоронний орган.*
- 2. Правове регулювання державної служби в Державному бюро розслідувань.*
- 3. Вступ на державну службу в Державному бюро розслідувань.*
- 4. Особливості призначення Директора Державного бюро розслідувань*
- 5. Проходження державної служби в Державному бюро розслідувань.*

Правовими засадами регулювання проходження державної служби в Державному бюро розслідувань є: ЦПК України, КПК України; закони від: 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 01.07.2014 р. «Про вищу освіту», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції»; 12.11.2015 р. «Про Державне бюро розслідувань», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 15.03.2018 р. «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; *постанова КМУ* від 27.05.2020 р. «Питання присвоєння спеціальних звань рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань та їх співвідношення з іншими спеціальними, а також військовими званнями і класними чинами», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід, насамперед, уяснити, що Державне бюро розслідувань (далі – ДБР) – це державний правоохоронний орган, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції. Систему ДБР складають центральний апарат, територіальні управління, спеціальні підрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи. У складі ДБР діють слідчі, оперативні підрозділи, підрозділи внутрішнього контролю та інші підрозділи. Для забезпечення виконання завдань ДБР утворюються його територіальні управління, які діють на підставі положень, що затверджуються Директором ДБР.

ДБР вирішує **завдання** із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування: 1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до першої – третьої категорій посад державної служби, судьями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів НАБУ; 2) злочинів, вчинених службовими особами НАБУ, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБУ; 3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених ст. 422 КК України.

Працівники ДБР мають різний правовий статус, тому їх слід поділити на три **види** у залежності від особливостей їхнього статусу:

1) державні службовців, діяльність яких регулюється Законами «Про Державне бюро розслідувань» і «Про державну службу», і які є державними адміністративними службовцями;

2) службовці, діяльність яких регулюється Законом «Про Державне бюро розслідувань» і Дисциплінарним статутом Національної поліції України (з урахуванням особливостей, визначених Законом «Про Державне бюро розслідувань»), і які належать до державних спеціалізованих службовців;

3) працівники, діяльність яких регулюється нормами трудового законодавства.

Служба в ДБР є державною службою особливого характеру, що полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України. Час проходження служби в ДБР зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби відповідно до закону. На службу до ДБР *приймаються* на конкурсній основі в добровільному порядку (за контрактом) громадяни України, які спроможні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Прийняття громадян України на службу до ДБР без проведення конкурсу забороняється, крім випадків, передбачених чинним Законом. Кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності для зайняття посад у підрозділах ДБР затверджуються Директором ДБР.

Керівництво діяльністю ДБР здійснює його *Директор*, який має першого заступника та двох заступників. Директором ДБР і його заступниками може бути громадянин України, не молодший 35 років, який: 1) має вищу юридичну освіту; 2) має стаж роботи в галузі права не менше десяти років (після здобуття вищої юридичної освіти); 3) має досвід роботи на керівних посадах не менше п'яти років; 4) володіє державною мовою; 5) не є членом жодної політичної партії; 6) не є і не був членом організації, забороненої законом або судом; 7) має високі моральні якості та бездоганну репутацію; 8) за станом здоров'я спроможний виконувати відповідні службові обов'язки.

Директор ДБР і його заступники призначаються строком на п'ять років. Одна і та сама особа не може обіймати одну і ту саму посаду або іншу із

зазначених більше двох строків підряд. *Не може бути призначена* на посаду Директора ДБР і його заступників особа, яка: 1) підпадає під обмеження, встановлені ст. 15 Закону «Про державну бюро розслідувань»; 2) має заборгованість із сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців із дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Директор ДБР ***призначається*** на посаду Президентом України за поданням комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора ДБР (далі – Конкурсна комісія). До складу Конкурсної комісії входять: 1) три особи, визначені Президентом України; 2) три особи, визначені Верховною Радою України за поданням комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать організація та діяльність органів досудового розслідування; 3) три особи, визначені Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій міжнародних організацій, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання і протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України. Рішення Конкурсної комісії можуть бути оскаржені до суду лише з питань додержання встановленого Законом «Про Державне бюро розслідувань» порядку організації та проведення конкурсу на зайняття посади Директора ДБР.

Слід мати на увазі, що повноваження Директора ДБР і його заступників ***припиняються*** у зв'язку із закінченням строку повноважень або у разі: 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням; 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою; 3) досягнення 65 років; 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що утворюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; 5) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або про обмеження його цивільної дієздатності, про визнання його безвісно відсутнім чи про оголошення його померлим; 6) набрання законної сили обвинувальним вироком

суду щодо нього у зв'язку із вчиненням злочину чи кримінального проступку (крім необережного кримінального проступку) або притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, а так само набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 ЦПК України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави; 7) припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України; 8) смерті; 10) набуття громадянства (підданства) іншої держави; 11) наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Директори територіальних управлінь ДБР та їхні заступники, керівники підрозділів центрального апарату ДБР та їхні заступники призначаються на посаду та звільняються з посади Директором ДБР за поданням конкурсних комісій, що проводять конкурс на зайняття посад працівників ДБР у порядку, передбаченому Законом «Про Державне бюро розслідувань».

Керівником самостійного структурного підрозділу центрального апарату ДБР може бути громадянин України, який: а) має вищу освіту відповідно до напряму діяльності підрозділу; б) має стаж роботи у відповідній сфері не менше семи років; в) має досвід роботи на керівних посадах не менше трьох років; г) вільно володіє державною мовою.

Установлено такі *спеціальні звання* співробітників ДБР: 1) спеціальне звання рядового складу – рядовий ДБР; 2) спеціальні звання молодшого начальницького складу: капрал ДБР; сержант ДБР; старший сержант ДБР; 3) спеціальні звання середнього начальницького складу: молодший лейтенант ДБР; лейтенант ДБР; старший лейтенант ДБР; капітан ДБР; 4) спеціальні звання старшого начальницького складу: майор ДБР; підполковник ДБР;

полковник ДБР; 5) спеціальне звання вищого начальницького складу – генерал-майор ДБР.

Для забезпечення безпеки працівників ДБР, їх захисту від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням ними службових обов'язків, у складі ДБР діє спеціальний підрозділ фізичного захисту, працівникам якого надається право зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених Законом «Про Національну поліцію».

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 30. Особливості проходження державної служби в Бюро економічної безпеки

- 1. Бюро економічної безпеки як центральний орган виконавчої влади щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.*
- 2. Правове регулювання державної служби в Бюро економічної безпеки.*
- 3. Вступ на державну службу в Бюро економічної безпеки.*
- 4. Особливості призначення Директора Бюро економічної безпеки.*
- 5. Проходження державної служби в Бюро економічної безпеки.*
- 6. Припинення служби в Бюро економічної безпеки.*

Правовими засадами регулювання державної служби в Бюро економічної безпеки є: *кодекси:* ЦПК України, КПК України; *закони:* 18.02.1992 р. «Про оперативно-розшукову діяльність», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 21.01.1994 р. «Про державну таємницю», 07.12.2000 р. «Про банки і банківську діяльність», 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», 01.07.2010 р. «Про захист персональних даних», 17.03.2011 р. «Про центральні органи виконавчої влади», 01.07.2014 р. «Про вищу освіту»,

16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції»; 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 15.03.2018 р. «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», 25.04.2019 р. «Про забезпечення функціонування української мови як державної», 28.01.2021 р. «Про Бюро економічної безпеки України»; *постанова КМУ* від: 06.10.2021 р. «Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ) – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань БЕБ виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції а його діяльність спрямовується та координується КМУ.

Основними **завданнями** БЕБ є: виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних; оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення; надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки; забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави; збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому; планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності; виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги; складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності

прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки.

Систему БЕБ становлять: 1) Центральний апарат БЕБ; 2) територіальні управління. Територіальні управління БЕБ утворюються, реорганізуються та ліквідовуються КМУ. Структуру центрального апарату та територіальних управлінь БЕБ, положення про структурні підрозділи центрального апарату та територіальних управлінь, посадові інструкції працівників БЕБ затверджує Директор БЕБ.

Працівники БЕБ мають різний правовий статус, тому їх слід поділити на три *види* у залежності від особливостей їхнього статусу:

1) державні службовців, діяльність яких регулюється Законом «Про державну службу» і які належать до державних адміністративних службовців;

2) службовці, діяльність яких регулюється Законами «Про Бюро економічної безпеки України» і «Про Національну поліцію» і які належать до державних спеціалізованих службовців;

3) працівники, діяльність яких регулюється нормами трудового законодавства.

На службу до БЕБ *приймаються* на конкурсній основі в добровільному порядку громадяни України, які здатні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім і професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Прийняття громадян України на службу до БЕБ без проведення конкурсу забороняється. Кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності для зайняття посад у підрозділах Бюро економічної безпеки України, Положення про конкурсні комісії та регламент їхньої роботи визначаються БЕБ.

БЕБ очолює Директор, який *призначається* на посаду КМУ за поданням Прем'єр-міністра України за пропозицією комісії з проведення конкурсу (далі – конкурсна комісія) та звільнюється з посади КМУ за поданням Прем'єр-міністра України підстав, визначених ст. 16 Закону «Про Бюро економічної

безпеки». Він призначається строком на п'ять років. Одна і та сама особа не може обіймати цю посаду більше ніж два строки поспіль.

Організацію та проведення **конкурсу** здійснює конкурсна комісія відповідно до Закону «Про Бюро економічної безпеки». До складу конкурсної комісії входять: три особи, визначені Радою національної безпеки і оборони України; дві особи, визначені Верховною Радою України за поданням комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання системи оподаткування; одна особа, визначена Верховною Радою України за поданням комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання організації та діяльності правоохоронних органів, оперативно-розшукової діяльності; три особи, визначені КМУ. Рішення конкурсної комісії можуть бути оскаржені до суду лише з питань додержання встановленого Законом «Про Бюро економічної безпеки» порядку організації та проведення конкурсу на зайняття посади Директора БЕБ.

Директором БЕБ може бути громадянин України, не молодший 35 років, який має вищу юридичну та/або економічну освіту за ступенем не нижче спеціаліста (магістра), стаж роботи за спеціальністю не менше 10 років, досвід роботи на керівних посадах в органах державної влади, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності не менше п'яти років, вільно володіє державною мовою і здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки.

Директор БЕБ **звільняється** з посади у разі: 1) закінчення строку його повноважень; 2) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням; 3) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою; 4) досягнення 65-річного віку; 5) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що утворюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони

здоров'я; 6) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або про обмеження його цивільної дієздатності, або про визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим; 7) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього у зв'язку з вчиненням злочину чи кримінального проступку або притягнення його до адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією; 8) припинення громадянства України, набуття громадянства (підданства) іншої держави або виїзду на постійне проживання за межі України; 9) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченим Законом «Про запобігання корупції», встановленої рішенням суду, що набрало законної сили; 10) визнання КМУ роботи БЕБ незадовільною за результатами звіту Директора БЕБ із зазначенням причин та підстав такого рішення; 11) наявності заборгованості із сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання; 12) набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 ЦПК України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

Кандидати на посади в БЕБ, що передбачають спеціальні звання БЕБ, за їхньою згодою проходять *психофізіологічне опитування* із застосуванням поліграфа. Психофізіологічне опитування із застосуванням поліграфа полягає у проведенні нешкідливого для життя і здоров'я людини опитування з використанням поліграфа – багатоканального пристрою, призначеного для реєстрації та запису в реальному часі показників емоційного напруження особи, що виникає як реакція на інформацію у вигляді слів, зображень тощо. Результати психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа: а) не є підставою для прийняття рішення про відмову особі у зайнятті посади, а використовуються під час проведення співбесіди з нею виключно як

інформація ймовірного характеру, що сприяє формуванню характеристики працівника; б) 3 не можуть бути підставою для ініціювання кримінального провадження, дисциплінарного провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Серед працівників БЕБ слід виокремити *аналітика*. Аналітик БЕБ – особа, яка має спеціальне звання БЕБ, основним завданням якої є здійснення кримінального аналізу з метою виконання завдань БЕБ. Для виконання службових обов'язків аналітик має володіти спеціальними знаннями та навичками у сфері економіки та кримінального аналізу. Він створює аналітичні продукти, передбачені Законом «Про Бюро економічної безпеки».

Установлено такі *спеціальні звання* співробітників БЕБ: 1) спеціальні звання середнього начальницького складу: лейтенант БЕБ; старший лейтенант БЕБ; капітан БЕБ; 2) спеціальні звання старшого начальницького складу: майор БЕБ; підполковник БЕБ; полковник БЕБ; 3) спеціальні звання вищого начальницького складу: генерал-майор БЕБ; генерал-лейтенант БЕБ; генерал-полковник БЕБ.

Працівники БЕБ під час виконання покладених на них повноважень є представниками влади, діють від імені держави і перебувають під її захистом. Держава забезпечує соціальний захист працівників БЕБ відповідно до Конституції України, Закону «Про Бюро економічної безпеки» та інших актів законодавства. Особи, які мають спеціальні звання БЕБ, користуються соціальними гарантіями відповідно до Закону «Про Національну поліцію» та інших законів України з урахуванням положень, встановлених цим Законом.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 31. Особливості проходження служби у Збройних Силах України (військова служба)

1. *Теоретико-правові особливості державної мілітаризованої служби.*
2. *Поняття особливості та види військової служби.*
3. *Правове регулювання військової служби.*
4. *Вступ на військову службу.*
5. *Проходження військової служби громадянами України.*
6. *Проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства.*
7. *Військовий контракт.*
8. *Правовий статус військовослужбовця.*
9. *Дисциплінарна відповідальність військовослужбовця.*
10. *Режим військової служби.*

Правовими засадами регулювання служби в Збройних Силах України (далі – ЗСУ), тобто військової служби є: Конституція України, кодекси: КК України, СК України, КУПАП, КЦЗ України, закони: 06.12.1991 р. «Про оборону України», 06.12.1991 р. «Про Збройні Сили України», 12.12.1991 р. «Про альтернативну (невійськову) службу», 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 21.10.1993 р. «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», 21.01.1994 р. «Про державну таємницю», 24.03.1999 р. «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», 24.03.1999 р. «Про Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України», 24.03.1999 р. «Про Дисциплінарних статут Збройних Сил України», 24.03.1999 р. «Про Стройовий статут Збройних Сил України», 15.06.2004 р. «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 27.09.2017 р. «Про освіту»; *укази Президента України* від: 10.06.2016 р. «Про Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства», 03.05.2017 р. «Про Перелік посад, що заміщуються військовослужбовцями Збройних Сил

України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення у державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, а також державних та комунальних навчальних закладах, та граничних військових звань за цими посадами»; *постанови КМУ* від: 29.11.1999 р. «Про Комплексну програму забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, службових осіб митних органів та членів їх сімей», 23.11.2006 р. «Про Порядок і норми грошового забезпечення та заохочення військовозобов'язаних та резервістів, грошової виплати резервістам», 30.11.2000 р. «Про затвердження Положення про допризовну підготовку і Положення про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей», 01.02.2012 р. «Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід звернути увагу на те, що *військова служба* є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній з обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Їй притаманні такі ж ознаки, як і державній службі. Водночас, вона має свої власні *особливості*, які дають підстави для виокремлення її як вид державної служби – мілітаризовану службу: а) основним завданням військової служби є оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності; б) як правило, суб'єктами військової служби є військовослужбовці та військовозобов'язані; в) проходження військової служби пов'язано з присвоєнням військових звань; г) військову службу чітко і детально регламентовано чинним законодавством; д) для військової служби є характерним надзвичайно високий рівень субординації; ж) військова служба пов'язана з носінням зброї.

Військова служба поділяється на *види* у залежності від особливостей вступу на неї, строку, проходження, правового статусу військовослужбовців:

- 1) строкова військова служба;
- 2) військова служба за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу;
- 3) військова служба (навчання) курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки;
- 4) військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;
- 5) військова служба за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

Важливо звернути увагу на те, що Відповідно до Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України. **Військовий обов'язок** установлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом ЗСУ, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, посади в яких комплектуються військовослужбовцями. Змістовно військовий обов'язок містить: а) підготовку громадян до військової служби; б) приписку до призовних дільниць; в) прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу; г) проходження військової служби; д) виконання військового обов'язку в запасі; ж) проходження служби у військовому резерві; з) дотримання правил військового обліку.

Щодо військового обов'язку громадяни України поділяються на такі *категорії*: а) допризовники, тобто особи, які підлягають приписці до призовних дільниць; б) призовники, тобто особи, приписані до призовних дільниць; в) військовослужбовці, тобто особи, які проходять військову службу; г) військовозобов'язані, тобто особи, які перебувають у запасі для

комплектування ЗСУ та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави; д) резервісти, тобто особи, які проходять службу у військовому резерві ЗСУ, інших військових формувань і призначені для їх комплектування за мирного часу та в особливий період.

Прийняття на військову службу та її проходження безпосередньо пов'язано з віком. Чинне законодавство про військову службу передбачає два види **віку** щодо військової служби: 1) *призовний вік* – це вік, після досягнення якого на особу покладається військовий обов'язок, або ж вона може вступити на військову службу: призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 27-річного віку; 2) *граничний вік на військовій службі*, із досягненням якого пов'язано припинення військової служби.

Слід мати на увазі, що однією з важливих соціально-правових гарантій у військовій службі є законодавче визначення **відстрочки від призову** на строкову службу у випадках, передбачених Законом «Про військовий обов'язок і військову службу». Окрім відстрочки від призову на строкову військову службу чинне законодавство передбачає **звільнення від призову** на строкову військову службу у випадках, передбачених Законом «Про військовий обов'язок і військову службу».

Військові посади – це штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями. Ці посади і відповідні їм військові звання передбачаються у штатних розписах військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів. Перелік посад, що: а) підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України; б) інших військовослужбовців – Міноборони України, СБУ та Службою зовнішньої розвідки України;

в) які не можуть бути заміщені іноземцями чи особами без громадянства – Генеральним штабом ЗСУ.

Однією з особливостей військової служби є те, що особам, які її проходять, присвоюються **військові звання**.

Атестування військовослужбовців проводиться для забезпечення правильного добору, розстановки, виховання й удосконалення підготовки військових кадрів шляхом об'єктивного оцінювання професійного рівня, ділових та моральних якостей кожного військовослужбовця, відповідності їх посади, визначення перспективи службового використання, створення резерву кандидатів для просування по службі. Процес атестування військовослужбовців передбачає проведення комплексного та періодичного оцінювання. Порядок та строки проведення атестування військовослужбовців визначаються Міноборони України.

Чинне законодавство передбачає **звільнення** з військової служби у:

- 1) запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі і за станом здоров'я придатні до військової служби;
- 2) відставку, якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування в запасі або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з виключенням з військового обліку.

Законом «Про військовий обов'язок і військову службу» і Положенням про проходження військової служби у Збройних Силах України **іноземцями та особами без громадянства** передбачено можливість проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства. Так, іноземці та особи без громадянства можуть бути **прийнятими** на військову службу до ЗСУ тільки за контрактом на посади тільки рядового, сержантського і старшинського складу. Жінок із числа іноземців може бути прийнято на військову службу за контрактом за наявності вакантних військових посад, які можуть бути заміщені військовослужбовцями-жінками. При цьому, перелік посад, які не можуть бути заміщені іноземцями, визначається наказом Генерального штабу ЗСУ. Для

прийнятих на військову службу за контрактом іноземців та осіб без громадянства встановлюється випробувальний строк два місяці. Отримання іноземцями та особами без громадянства офіцерських військових звань ЗСУ є можливим лише після отримання громадянства України в установленому законом порядку. Контракт *припиняється* (розривається) у день: а) закінчення строку контракту; б) набрання чинності новим контрактом – у разі зміни військовослужбовцем одного виду військової служби на інший; в) зазначений у наказі командира (начальника) військової частини по стройовій частині щодо виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (у разі дострокового розірвання контракту, звільнення з військової служби); г) що настає після дня смерті (загибелі) військовослужбовця або дня визнання його судом безвісно відсутнім чи оголошення померлим; д) що настає після дня завершення випробувального строку у разі непроходження військовослужбовцем 2-місячного випробувального строку.

Чинне законодавство про військову службу забезпечує реалізацію військовослужбовцями своїх *прав*, тобто передбачених чинним законодавством можливостей і свобод щодо своєї професійної діяльності. Перелік цих прав і свобод є досить значним, а самі права і свободи стосуються різних сторін життя і діяльності військовослужбовця: 1) громадянські права і свободи; 2) основні права, пов'язані з проходженням військової служби; 3) соціально-економічні права і свободи.

Важливо звернути увагу на те, що відповідно до чинного законодавства про військову службу виокремлюють такі *обмеження та заборони* щодо військовослужбовців, зокрема: 1) вони не можуть бути членами будь-яких політичних партій або організацій чи рухів, профспілкових організацій; 2) вони не можуть організовувати страйки і брати участь у їх проведенні; 3) не допускається призначення осіб офіцерського складу, які перебувають у родинних стосунках (батьки, подружжя, брати, сестри, сини, дочки, а також брати, сестри, батьки і діти іншого з подружжя), на посади в одну військову

частину, одне з'єднання, об'єднання до оперативного командування включно у разі, якщо проходження ними військової служби пов'язано з безпосередньою підпорядкованістю або підконтрольністю одного з них іншому; 4) заборонено призначення на посади осіб офіцерського складу у порядку службового сумісництва, крім посад, пов'язаних з науково-педагогічною та науковою діяльністю; 5) встановлено обмеження у свободі їхнього пересування, вільного вибору місця проживання та праві вільно залишати територію України, праві на збирання, використання і поширення інформації відповідно до закону.

Проходження військової служби безпосередньо пов'язано із **військовою дисципліною**, тобто бездоганим і неухильним додержанням усіма військовослужбовцями порядку і правил, установлених статутами ЗСУ та іншим законодавством України. Військова дисципліна ґрунтується на усвідомленні військовослужбовцями свого військового обов'язку, відповідальності за захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, на їх вірності Військовій присязі. Чинне законодавство визначає два основних методи забезпечення військової дисципліни: заохочення і дисциплінарні стягнення.

Заохочення є важливим засобом виховання військовослужбовців і зміцнення військової дисципліни. До військовослужбовців застосовуються такі заохочення: а) схвалення; б) подяка; б⁻¹) дострокове зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення; в) додаткове звільнення з розташування військової частини або корабля на берег поза чергою (для військовослужбовців строкової військової служби та курсантів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти); г) повідомлення батькам або колективу за місцем роботи чи навчання військовослужбовця до призову (вступу) на військову службу про зразкове виконання ним військового обов'язку та отримані заохочення; г) додаткова відпустка строком до 5 діб (для військовослужбовців строкової військової служби); д) грамота; е) цінний подарунок; є) грошова премія; ж)

занесення прізвища військовослужбовця до Книги пошани військової частини (корабля); з) дострокове присвоєння чергового військового звання; и) почесні нагрудні знаки; і) відомчі заохочувальні відзнаки.

Слід мати на увазі, що **дисциплінарне стягнення** – вид дисциплінарного примусу, яке застосовується щодо військовослужбовця у разі невиконання (неналежного виконання) ним своїх службових обов’язків, порушення військової дисципліни або громадського порядку. У разі невиконання (неналежного виконання) військовослужбовцем своїх службових обов’язків порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку командир повинен нагадати йому про обов’язки служби, а за необхідності – накладити дисциплінарне стягнення. На військовослужбовців може бути накладено такі дисциплінарні стягнення: а) зауваження; б) догана; в) сувора догана; г) позбавлення чергового звільнення з розташування військової частини чи з корабля на берег (стосовно військовослужбовців строкової військової служби та курсантів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти); г) попередження про неповну службову відповідність (крім осіб рядового складу строкової військової служби); д) пониження в посаді; е) пониження у військовому званні на один ступінь [стосовно осіб сержантського (старшинського) та офіцерського складу]; є) пониження у військовому званні з переведенням на нижчу посаду (стосовно військовослужбовців сержантського (старшинського) складу); ж) звільнення з військової служби через службову невідповідність (крім осіб, які проходять строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, а також військовозобов’язаних під час проходження навчальних (перевірочних) і спеціальних зборів та резервістів під час проходження підготовки та зборів).

Режим військової служби становлять: а) соціально-економічний захист; б) грошове забезпечення; в) службовий час; г) відпустки; ґ) медичне забезпечення; д) житло; ж) пільги; з) допомога; і) пенсійне забезпечення.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 32. Особливості проходження служби у Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України

- 1. Правове регулювання служби у Військовій службі правопорядку.*
- 2. Вступ на службу у Військовій службі правопорядку.*
- 3. Проходження служби у Військовій службі правопорядку.*
- 4. Особливості правового статусу військовослужбовців Військової служби правопорядку.*

Правовими засадами регулювання служби у Військовій службі правопорядку ЗСУ є: Конституція України, кодекси: КК України, СК України, КУпАП, КЦЗ України, закони: 06.12.1991 р. «Про оборону України», 06.12.1991 р. «Про Збройні Сили України», 12.12.1991 р. «Про альтернативну (невійськову) службу», 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 21.10.1993 р. «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», 21.01.1994 р. «Про державну таємницю», 24.03.1999 р. «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», 24.03.1999 р. «Про Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України», 24.03.1999 р. «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України», 24.03.1999 р. «Про Стройовий статут Збройних Сил України», 07.03.2002 р. «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», 15.06.2004 р. «Про державні гарантії соціального захисту

військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 27.09.2017 р. «Про освіту»; *укази Президента України* від: 10.06.2016 р. «Про Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства», 03.05.2017 р. «Про Перелік посад, що заміщуються військовослужбовцями Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення у державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, а також державних та комунальних навчальних закладах, та граничних військових звань за цими посадами»; *постанови КМУ* від: 29.11.1999 р. «Про Комплексну програму забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, службових осіб митних органів та членів їх сімей», 18.01.2003 р. «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків», 23.11.2006 р. «Про Порядок і норми грошового забезпечення та заохочення військовозобов'язаних та резервістів, грошової виплати резервістам», 30.11.2000 р. «Про затвердження Положення про допризовну підготовку і Положення про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей», 01.02.2012 р. «Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. При вивченні цієї теми слід звернути увагу на те, що Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку) – це спеціальне правоохоронне формування у складі ЗСУ, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців ЗСУ у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях

(далі – військові частини), військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у ЗСУ, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників ЗСУ, а також для захисту майна ЗСУ від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

Відповідно до чинного законодавства Служба правопорядку складається з: 1) органів управління: Головного управління Служби правопорядку; Центрального управління Служби правопорядку по м. Києву і Київській області та територіальних управлінь Служби правопорядку; зональних відділів (відділень) Служби правопорядку; 2) підрозділів Служби правопорядку: охорони військових об'єктів; патрульно-постової служби; безпеки дорожнього руху; спеціального призначення; 3) Навчального центру Служби правопорядку.

Порядок і строки проходження військової служби військовослужбовцями Служби правопорядку, присвоєння їм військових звань та звільнення їх з військової служби визначаються відповідно до Закону «Про військовий обов'язок і військову службу», відповідних положень про проходження військової служби.

Безпосереднє керівництво Службою правопорядку здійснює Головне управління Служби правопорядку. Зони діяльності органів управління та підрозділів Служби правопорядку визначає Міністр оборони України. Начальник Головного управління Служби правопорядку та його заступники, начальники Центрального та територіальних управлінь Служби правопорядку та їх заступники призначаються на посади Міністром оборони України за поданням начальника Генерального штабу Головнокомандувача ЗСУ. Начальники управлінь Головного управління Служби правопорядку та начальники відділів Центрального та територіальних управлінь, начальники зональних відділів (відділень) Служби правопорядку, їх

заступники, командир дисциплінарного батальйону, керівники підрозділів охорони військових об'єктів, патрульно-постової служби, безпеки дорожнього руху, спеціального призначення, начальник Навчального центру Служби правопорядку призначаються на посади начальником Генерального штабу – Головнокомандувачем ЗСУ за поданням начальника Головного управління Служби правопорядку.

Військовослужбовці Служби правопорядку мають право застосовувати такі заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю.

Соціальний і правовий захист військовослужбовців Служби правопорядку та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», інших нормативно-правових актів.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 33. Особливості проходження служби у Державній прикордонній службі України

- 1. Правове регулювання служби у Державній прикордонній службі України.*
- 2. Вступ на службу у Державній прикордонній службі України.*
- 3. Проходження служби у Державній прикордонній службі України.*
- 4. Особливості правового статусу військовослужбовців Державної прикордонної служби України.*

Правовими засадами регулювання служби в Державній прикордонній службі України є: Конституція України; *кодекси:* КК України, ЦПК України, КПК України; *закони* від: 04.11.1991 р. «Про державний кордон України», 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», 18.02.1992 р. «Про оперативно-розшукову діяльність», 25.03.1992 р.

«Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 16.05.1995 р. «Про виключну (морську) економічну зону України», 04.03.1998 р. «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», 18.01.2001 р. «Про громадянство України», 22.03.2001 р. «Про розвідувальні органи України», 03.04.2003 р. «Про Державну прикордонну службу України», 05.11.2009 р. «Про прикордонний контроль», 08.07.2011 р. «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 16.03.2017 р. «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів»; *указ Президента України* від: 29.12.2009 р. «Про Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України»; *наказ МВС* від 30.11.2018 р. «Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України»; *наказ Адміністрації Держприкордонслужби* від 22.05.2012 р. «Про затвердження Положення про застосування оглядових груп Морської охорони Державної прикордонної служби України під час проведення огляду українських та іноземних невійськових суден», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що на Державну прикордонну службу України (далі – Держприкордонслужба) покладаються *завдання* щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні. Держприкордонслужба є правоохоронним органом спеціального призначення і має таку загальну *структуру*: 1) Адміністрація Держприкордонслужби; 2) територіальні органи Адміністрації Держприкордонслужби; 3) Морська охорона, яка складається із загонів морської охорони; 4) органи охорони державного кордону – прикордонні загони, окремі контрольно-пропускні пункти, авіаційні частини;

5) розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону. У системі Держприкордонслужби є також навчальні заклади, науково-дослідні установи, підрозділи спеціального призначення та органи забезпечення.

Керівництво Держприкордонслужбою та діяльністю Адміністрації Держприкордонслужби здійснює Голова Держприкордонслужби, який несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на неї. Голову Держприкордонслужби призначає на посаду Президент України за поданням Прем'єр-міністра України та припиняє його повноваження на цій посаді. Голова Держприкордонслужби має заступників, які призначаються Президентом України за поданням Голови Держприкордонслужби.

Кадровий потенціал Держприкордонслужби становить її особовий склад, який включає в себе:

- 1) військовослужбовців, військова служба яких здійснюється на підставі Закону «Про військовий обов'язок і військову службу;
- 2) працівників – державних службовців. Їхні відносини регулюються Законом «Про державну службу» і вони належать до державних адміністративних службовців;
- 3) працівників – недержавних службовців, діяльність яких регулюється законодавством про працю.

Слід звернути увагу на окремі особливості правового статусу військовослужбовців Держприкордонслужби. Так, з метою попередження корупції військовослужбовцям Держприкордонслужби під час здійснення прикордонного контролю **забороняється**:

- 1) приймати будь-які предмети (речі) від будь-яких осіб та передавати предмети (речі) будь-кому, якщо інше не встановлено законодавством України;
- 2) надавати будь-кому інформацію про осіб, транспортні засоби, вантажі, що переміщуються через державний кордон або через контрольні пункти в'їзду – виїзду, якщо інше не передбачено законом;

3) надавати переваги в перетинанні державного кордону або в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї особам, транспортним засобам та вантажам, крім випадків, установлених законами;

4) мати будь-які особисті засоби зв'язку, що не належать Держприкордонслужбі та не входять до предметів екіпірування прикордонного наряду;

5) мати при собі грошові кошти понад розмір, встановлений Адміністрацією Держприкордонслужби. Зазначені особи зобов'язані на вимогу своїх прямих начальників або посадових чи службових осіб підрозділів внутрішньої безпеки надати можливість перевірити дотримання ними зазначених обмежень.

Атестування військовослужбовців проводиться для забезпечення правильного добору, розстановки, виховання і вдосконалення підготовки військових кадрів шляхом об'єктивного оцінювання професійного рівня, ділових і моральних якостей кожного військовослужбовця, відповідності їх займаній посаді, визначення перспективи дальшого проходження військової служби, зокрема, формування кадрового резерву для призначення на керівні посади, направлення на навчання, а також для присвоєння первинного офіцерського звання військовослужбовцям. Порядок та строки проведення атестування військовослужбовців визначаються наказом МВС України.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 34. Особливості проходження служби у Національній гвардії України

1. Правове регулювання служби у Національній гвардії України.
2. Вступ на службу у Національну гвардію України.
3. Проходження служби у Національній гвардії України.

4. Особливості правового статусу військовослужбовців Національної гвардії України.

Правовими засадами регулювання служби в Державній прикордонній службі України є: Конституція України; закони від: 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»; військові статuti (див. тему 30 «Служба в Збройних Силах України»); 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 24.03.1998 р. «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», 13.03.2014 р. «Про Національну гвардію України», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 16.03.2017 р. «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів»; *укази Президента України* від: 10.07.2012 р. «Положення про проходження громадянами України військової служби у військовому резерві Національної гвардії України», 28.03.2014 р. «Питання головного органу військового управління Національної гвардії України»; *постанова КМУ* від 20.08.2021 р. «Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з припинення масових заворушень»; *наказ МВС* від 16.07.2014 р. «Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що Національна гвардія України (далі – Нацгвардія) є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи МВС України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших

протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. Нацгвардія є основним суб'єктом з припинення масових заворушень. При здійсненні заходів щодо припинення масових заворушень Нацгвардія координує діяльність сил та засобів правоохоронних органів, залучених до припинення зазначених протиправних дій. Організація діяльності Нацгвардії з припинення масових заворушень, а також порядок її взаємодії під час виконання зазначеної функції з правоохоронними органами, іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування визначається КМУ. Нацгвардія бере участь відповідно до Закону «Про Національну гвардію України» у взаємодії зі ЗСУ у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

До складу Нацгвардії входять: 1) Головне управління Нацгвардії; 2) оперативно-територіальні об'єднання Нацгвардії; 3) з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, навчальні військові частини (центри), бази, заклади охорони здоров'я та установи, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Нацгвардії. Безпосереднє військове керівництво Нацгвардії здійснює командувач Нацгвардії, який призначається на посаду Президентом України за поданням Міністра внутрішніх справ України та звільняється з посади Президентом України. На посаду командувача Нацгвардії призначається військовослужбовець. Командувач Нацгвардії має першого заступника і чотирьох заступників, які належать до вищого командування Нацгвардії і які призначаються на посади за поданням командувача Нацгвардії та звільняються з посад Президентом України.

Особовий склад Нацгвардії складається з військовослужбовців та працівників. Комплектування Нацгвардії військовослужбовцями та проходження ними військової служби здійснюються відповідно до Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» та Положення про проходження військової служби громадянами України в Національній гвардії України. У випадках, передбачених Законом «Про військовий обов'язок і військову службу», іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть у добровільному порядку (за контрактом) проходити військову службу в Нацгвардії.

Слід звернути увагу на окремі **особливості** правового статусу військовослужбовців Нацгвардії. Так, військовослужбовці Нацгвардії мають право застосовувати заходи фізичного впливу, а за виключної необхідності і спеціальні засоби, вогнепальну зброю, озброєння та бойову техніку в порядку та у випадках, передбачених Законом «Про Національну гвардію України», а під час несення внутрішньої та вартової служб – відповідно Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України та Статутом гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України. Військовослужбовець Нацгвардії під час виконання покладених на нього службових обов'язків є представником влади і перебуває під захистом держави. Законні вимоги та розпорядження посадових і службових осіб Нацгвардії під час виконання ними службових обов'язків є обов'язковими до виконання фізичними та юридичними особами. У разі невиконання законних вимог особового складу Нацгвардії, вчинення інших дій, що перешкоджають виконанню ними службових обов'язків, винні особи несуть відповідальність згідно із законом.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 35. Особливості проходження служби у Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб

- 1. Правове регулювання служби у Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб.*
- 2. Вступ на службу у Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб.*
- 3. Проходження служби у Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб.*
- 4. Особливості правового статусу військовослужбовців Державної охорони органів державної влади України та посадових осіб.*

Правовими засадами регулювання служби у Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб є: Конституція України; міжнародні договори України, КУпАП, КПК України, *Закони* від: 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»; військові статuti, 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 24.03.1998 р. «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», 04.03.1998 р. «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 10.12.2015 р. «Про державну службу», Статuti Збройних Сил України; *укази Президента України; постанови КМУ*, інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід звернути увагу на те, що Державна охорона органів державної влади України та посадових осіб (далі – Державна охорона) – це система організаційно-правових, режимних, оперативно-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими державними органами з метою забезпечення нормального функціонування органів державної влади України,

безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених Законом «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб».

Державна охорона **здійснюється** щодо: 1) органів державної влади України: Верховної Ради України; КМУ; Конституційного Суду України; Верховного Суду України; 2) Президента України; 3) посадових осіб (у місцях постійного і тимчасового перебування): Голови Верховної Ради України; Прем'єр-міністра України; Голови Конституційного Суду України; Голови Верховного Суду України; Першого заступника Голови Верховної Ради України; Першого віце-прем'єр-міністра України; Міністра закордонних справ України; Генерального прокурора; 4) глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їхніх сімей, міністрів закордонних справ, керівників міжнародних організацій (інших посадових осіб міжнародних організацій), які прибувають в Україну чи перебувають на її території у складі офіційних делегацій або відвідують Україну на запрошення органів державної влади. Перелік посадових осіб міжнародних організацій, стосовно яких здійснюється державна охорона, визначає Президент України.

Державна охорона у разі наявності загрози життю чи здоров'ю **може здійснюватися** щодо народних депутатів України, членів КМУ, керівників ЦОВВ, які не є членами КМУ, суддів Конституційного Суду України та Верховного Суду, Голови Національного банку України, Голови Верховної Ради АРК, Голови Ради міністрів АРК.

Важливо акцентувати увагу на тому, що Державна охорона здійснюється Управлінням державної охорони України. Національна поліція, Адміністрація Державної прикордонної служби України, інші ЦОВВ, СБУ в межах своєї компетенції та у взаємодії з Управлінням державної охорони України беруть участь у здійсненні державної охорони. Управління державної охорони України (далі – Управління держохорони) є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України. Керівництво діяльністю Управління

держохорони здійснює Начальник Управління держохорони, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України. Він має заступників, які за його поданням призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України. Інші посадові особи Управління держохорони призначаються на посаду та звільняються з посади Начальником Управління держохорони.

Відповідно до чинного законодавства **кадри** Управління держохорони становлять:

- 1) військовослужбовці, прийняті на військову службу за контрактом, тобто державні мілітаризовані службовці;
- 2) військовослужбовці строкової служби, тобто державні мілітаризовані службовці;
- 3) працівники, які уклали трудовий договір та які не належать до категорії держаних службовців.

Слід зазначити, що на службу в Управління держохорони **приймаються** на договірній основі громадяни України, здатні за своїми діловими і моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я ефективно виконувати службові обов'язки. Вони проходять обов'язковий медичний огляд у порядку, що затверджується Управлінням держохорони за погодженням із МОЗ України, а також професійно-психологічний відбір та перевірку рівня фізичної підготовки. Не може бути прийнятий на службу в Управління держохорони громадянин, який має не погашену або не зняту судимість за вчинення кримінального правопорушення, крім реабілітованого, або на якого протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, або якому відповідно до вимог законодавства не може бути надано допуск до державної таємниці.

Звільнення військовослужбовців з військової служби за контрактом в Управлінні держохорони здійснюється: 1) якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі і за станом здоров'я придатні до

військової служби: а) у запас СБУ – осіб офіцерського складу (за винятком звільнених за службовою невідповідністю чи у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили); б) у запас у загальному порядку – осіб рядового складу, сержантського і старшинського складу, а також осіб офіцерського складу, звільнених за службовою невідповідністю чи у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили; 2) якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування в запасі та у військовому резерві або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з виключенням з військового обліку – у відставку.

Військовослужбовці звільняються з військової служби через **службову невідповідність**: 1) у разі застосування до військовослужбовця такого дисциплінарного стягнення, як звільнення з військової служби через службову невідповідність, – на підставі наказу про застосування стягнення; 2) якщо за висновком атестування прийнято рішення про невідповідність займаній посаді та доцільність звільнення з військової служби через службову невідповідність (здійснюється не пізніше місяця після ознайомлення військовослужбовця з таким висновком); 3) якщо військовослужбовцю скасовано раніше наданий допуск до державної таємниці або відмовлено у наданні допуску до державної таємниці – за відсутності рівнозначної посади, не пов'язаної з державною таємницею, та в разі відмови військовослужбовця від призначення на нижчу посаду, не пов'язану з державною таємницею, якщо така посада є в наявності, та неможливості звільнення з військової служби на інших підставах, передбачених законодавством; 4) якщо військовослужбовець, який уклав перший контракт про проходження військової служби в Управлінні держохорони на посадах рядового складу, сержантського і старшинського складу та направлений на навчання за курсом первинної професійної підготовки, не виконав навчального плану та не засвоїв програму професійної підготовки.

Режим служби у Державній охороні. Соціальний і правовий захист військовослужбовців державної охорони. На військовослужбовців Управління держохорони поширюються соціальні гарантії, передбачені законодавством України для військовослужбовців Збройних Сил України. Надання військовослужбовцям відпусток, відкликання з них, виплата грошової компенсації за невикористані дні відпусток здійснюється відповідно до Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та оформлюється наказом по особовому складу. Пенсійне забезпечення військовослужбовців Управління держохорони здійснюється відповідно до Закону «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 36. Особливості проходження державної служби у Службі безпеки України

- 1. Правове регулювання служби у Службі безпеки України.*
- 2. Вступ на службу у Службу безпеки України.*
- 3. Проходження служби у Службі безпеки України.*
- 4. Особливості правового статусу військовослужбовців Служби безпеки України.*

Правовими засадами регулювання служби у Службі безпеки України є: Конституція України; *Закони* від: 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»; військові статuti, 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 25.03.1992 р. «Про Службу безпеки України», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 21.01.1994 р. «Про державну таємницю», 24.03.1998 р. «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів

внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 10.12.2015 р. «Про державну службу», 05.09.2017 р. «Про освіту», 07.12.2000 р. «Про банки і банківську діяльність», Статути Збройних Сил України; *укази Президента України; постанови КМУ*, інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід мати на увазі, що Служба безпеки України (далі – СБУ) – це державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. На СБУ покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До **завдань** СБУ також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Систему СБУ становлять: а) Центральне управління Служби безпеки України; б) регіональні органи; в) органи військової контррозвідки; г) військові формування; д) навчальні, науково-дослідні та інші заклади СБУ. Для організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, при СБУ функціонує Антитерористичний центр, Положення про який затверджується Президентом України за поданням КМУ. Організаційна структура СБУ визначається Президентом України.

Важливо звернути увагу на те, що **кадри** СБУ становлять:

- 1) співробітники-військовослужбовці;
- 2) працівники, які уклали трудовий договір із СБУ;

3) військовослужбовці строкової служби. Із названих категорій працівників СБУ, до державних службовців відносяться: співробітники-військовослужбовці і військовослужбовці строкової служби.

Керівництво всією діяльністю СБУ, її Центральним управлінням здійснює Голова СБУ, який несе персональну відповідальність за виконання завдань, покладених на СБУ. Він призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України. Голова СБУ має заступників, які призначаються на посади за його поданням та звільняються з посад Президентом України.

Умови і порядок виконання своїх обов'язків співробітниками-військовослужбовцями СБУ визначаються укладеним договором (контрактом). На них, а також на військовослужбовців строкової служби поширюється порядок проходження військової служби у Збройних Силах України, визначений законодавством. Військовослужбовці СБУ приймають Військову присягу на вірність народу України. Вони мають право на носіння військової форми одягу із знаками розрізнення, зразки яких затверджуються відповідно до Закону «Про військовий обов'язок і військову службу». Військовослужбовцям СБУ видається службове посвідчення, зразок якого затверджується Головою СБУ.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 37. Особливості проходження служби у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації

- 1. Правове регулювання служби у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації.*
- 2. Вступ на службу у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації.*
- 3. Проходження служби у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації.*

4. Особливості правового статусу військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації.

Правовими засадами регулювання служби у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації є: Конституція України; міжнародні договори України, *Закони* від: 06.12.1991 р. «Про оборону України», 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»; військові статuti, 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 24.03.1998 р. «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», 23.02.2006 р. «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію», 10.12.2015 р. «Про державну службу», Статuti Збройних Сил України, Статuti Збройних Сил України; *указ Президента України* від 31.07.2015 р. «Про Положення про проходження військової служби (навчання) військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»; *постанова КМУ* від 03.09.2014 р. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»; *накази Адміністрації Держспецзв'язку* від: 01.09.2014 р. «Про затвердження Положення про територіальний орган Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України», 16.09.2014 р. «Про затвердження Положення про порядок і строки підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід звернути увагу на те, що Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – Держспецзв'язку) створено для забезпечення функціонування і розвитку

державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку. Держспецзв'язок є державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону.

Служба спецзв'язку має таку загальну структуру: 1) Адміністрація Держспецзв'язку; 2) територіальні органи Держспецзв'язку; 3) територіальні підрозділи; 4) Головне управління та підрозділи урядового фельд'єгерського зв'язку; 5) навчальні, охорони здоров'я, санаторно-курортні та інші заклади, науково-дослідні, науково-виробничі та інші установи і організації.

Важливо зазначити, що до *особового складу* Держспецзв'язку належать:

- 1) військовослужбовці (державні мілітаризовані службовці);
- 2) державні службовці (тобто державні адміністративні службовці, на яких поширюється дія Закону «Про державну службу»);
- 3) працівники, діяльність яких регулюється трудовим законодавством.

Керівництво Держспецзв'язком здійснює Голова Держспецзв'язку, який очолює Адміністрацію Держспецзв'язку, і несе особисту відповідальність за виконання покладених на Держспецзв'язок завдань. Він *призначається* на посаду та звільняється з посади КМУ за поданням Прем'єр-міністра України. Заступники Голови Держспецзв'язку призначаються на посади та звільняються з посад КМУ за поданням Голови Держспецзв'язку. На посади Голови Держспецзв'язку і його заступників можуть призначатися військовослужбовці Держспецзв'язку. Порядок їх призначення на посади та присвоєння військових звань здійснюється у порядку, визначеному Положенням про проходження

військової служби (навчання) військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Голова Держспецзв'язку користується щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою Міністра оборони України у визначеному Дисциплінарним статутом Збройних Сил України обсязі.

З громадянином, який вступає на військову службу, укладається **контракт**, тобто письмова угода між громадянином і державою, від імені якої виступає Держспецзв'язку, що встановлює правові відносини між зазначеними сторонами. Днем припинення (розірвання) контракту є: 1) день закінчення строку дії контракту; 2) день, зазначений у наказі Голови Держспецзв'язку, начальника підрозділу Держспецзв'язку про виключення військовослужбовця зі списків особового складу Держспецзв'язку, – у разі дострокового припинення (розірвання) контракту; 3) день, що передує дню набрання чинності контрактом про навчання, – у разі вступу військовослужбовця до закладу освіти Держспецзв'язку; 4) день, що настає після дня смерті (загибелі) військовослужбовця або визнання його судом безвісно відсутнім чи оголошення померлим; 5) день, зазначений у наказі начальника закладу освіти Держспецзв'язку про звільнення курсанта; 6) день закінчення навчання курсантом у закладі освіти Держспецзв'язку, що передує дню продовження ним військової служби на посадах офіцерського складу чи продовження ним військової служби (навчання) за іншим освітнім ступенем вищої освіти.

Режим служби у Держспецзв'язку. Військовослужбовці Держспецзв'язку можуть бути направлені у *службові відрядження* самостійно або у складі підрозділу (команди). *Атестування* військовослужбовців проводиться для забезпечення правильного добору, розстановки, виховання і вдосконалення підготовки військових кадрів шляхом об'єктивного оцінювання професійного рівня, ділових та моральних якостей кожного військовослужбовця, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання, створення резерву кандидатів для просування по

службі. *Соціальний та правовий захист* військовослужбовців Держспецзв'язку та членів їхніх сімей здійснюється відповідно до Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». На військовослужбовців Держспецзв'язку поширюються *права і соціальні гарантії*, передбачені Законом «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальних захист» та іншими актами законодавства. *Пенсійне забезпечення* військовослужбовців Держспецзв'язку здійснюється відповідно до Закону «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

Тема 38. Особливості проходження служби у Державній спеціальній службі транспорту

1. *Правове регулювання служби у Державній спеціальній службі транспорту.*
2. *Вступ на службу у Державній спеціальній службі транспорту.*
3. *Проходження служби у Державній спеціальній службі транспорту.*
4. *Особливості правового статусу військовослужбовців Державної спеціальної служби транспорту.*

Правовими засадами регулювання служби у Державній спеціальній службі транспорту є: Конституція України; міжнародні договори України, *Закони* від: 20.12.1991 р. «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»; військові статuti, 25.03.1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», 09.04.1992 р. «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 24.03.1998 р. «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів внутрішніх

справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», 05.02.2004 р. «Про Державну спеціальну службу транспорту», 16.09.2014 р. «Про очищення влади», 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», Статути Збройних Сил України; *указ Президента України* від 06.08.2004 р. «Питання Державної спеціальної служби транспорту»; *постанова КМУ* від 03.10.2018 р. «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями та працівниками воєнізованої охорони Державної спеціальної служби транспорту під час здійснення службових обов'язків та переліку таких засобів», інші нормативно-правові акти.

Теоретико-методичні рекомендації. Слід звернути увагу на те, що Державна спеціальна служба транспорту (далі – Держспецтрансслужба) є спеціалізованим військовим формуванням, що входить до системи Міністерства оборони України, призначеним для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період. Основними *завданнями* Держспецтрансслужби є: технічне прикриття, відбудова, встановлення загороджень на об'єктах національної транспортної системи України з метою забезпечення діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; будівництво та ремонт у мирний час і в умовах воєнного стану нових та підвищення строку експлуатації і пропускної спроможності діючих об'єктів національної транспортної системи; відбудова транспортних комунікацій, порушених унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій і катастроф; охорона об'єктів національної транспортної системи України в мирний час і в особливий період; виконання інших завдань, пов'язаних із участю в обороні держави та забезпеченням ефективного функціонування національної транспортної системи України.

Важливо звернути увагу на те, що Держспецтрансслужба має таку загальну структуру: 1) Адміністрація Держспецтрансслужби; 2) бригади, полки, окремі батальйони; 3) підрозділи охорони; 4) органи забезпечення;

5) навчальний центр; 6) заклади, підприємства та установи. У структурних підрозділах Держспецтрансслужби можуть утворюватися воєнізована охорона та сторожова охорона.

До *особового складу* Держспецтрансслужби належать:

- 1) військовослужбовці (державні мілітаризовані службовці);
- 2) державні службовці (тобто державні адміністративні службовці, на яких поширюється дія Закону «Про державну службу»);
- 3) працівники, діяльність яких регулюється трудовим законодавством.

Безпосереднє керівництво Держспецтрансслужби в мирний час та в особливий період здійснює орган Адміністрація Держспецтрансслужби. Голова Адміністрації Держспецтрансслужби користується щодо підлеглих військовослужбовців дисциплінарною владою командувача виду Збройних Сил України в обсязі, визначеному Дисциплінарним статутом Збройних Сил України. Він та його заступники *призначаються* на посаду та звільняються з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

Режим служби у Держспецтрансслужбі. Соціальний і правовий захист військовослужбовців Держспецтрансслужби та членів їх сімей здійснюється відповідно до законів України. Грошове, речове, продовольче та інші види *матеріального забезпечення* військовослужбовців Державної спеціальної служби транспорту здійснюються відповідно до Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», інших актів законодавства України, а *пенсійне забезпечення* – відповідно до Закону «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Військовослужбовці Держспецтрансслужби та члени їхніх сімей забезпечуються *жилими приміщеннями* державою. Їм може надаватися службове житло у випадках і порядку, визначених КМУ. Будівництво (придбання) житла здійснюється за рахунок коштів, призначених у Державному бюджеті України на утримання Держспецтрансслужби, та інших не заборонених законом джерел. *Медичне забезпечення* військовослужбовців

Держспецтрансслужби здійснюється військово-медичними закладами Міноборони України в порядку, встановленому Міноборони України.

Спеціальна література: Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса, Фенікс, 2011. 540 с.; Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.; Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/19888> ; Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ»

Тема 1. Державна служба як вид публічної служби

1. Поняття та ознаки державної служби.
2. Поняття та особливості державної служби.
3. Завдання і функції державної служби.
4. Принципи державної служби.
5. Види державної служби.

Тема 2. Державний службовець: поняття, види, правовий статус

1. Поняття та ознаки державного службовця.
2. Види державних службовців.
3. Основні права державного службовця.
4. Основні обов'язки державного службовця.
5. Підпорядкування державного службовця та виконання наказу (розпорядження), доручення.
6. Політична неупередженість державного службовця.

Тема 3. Механізм реалізації Права на державну службу

1. Поняття і правове регулювання права на державну службу.
2. Вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу.
 - 2.1. Загальні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу.
 - 2.2. Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу.
3. Обмеження права на державну службу.
4. Захист права на державну службу.

Тема 4. Вступ на державну службу

1. Поняття, види та принципи конкурсу на зайняття посади державної служби.
2. Підстави проведення конкурсу на зайняття посади державної служби.
3. Інформація про проведення конкурсу на зайняття посади державної служби .
4. Конкурсна комісія.
5. Суб'єкти оцінювання професійної компетентності кандидатів під час проведення конкурсу.
6. Методи оцінювання професійної компетентності кандидатів під час конкурсу.
7. Призначення на посаду державної служби.
8. Контракт про проходження державної служби.
9. Випробування та встановлення відповідності державного службовця займаній посаді .
10. Присяга державного службовця.

Тема 5. Проходження державної служби

1. Проходження державної служби і просування по державній службі.
2. Ранги державних службовців та порядок їх присвоєння.
3. Переведення державних службовців.
4. Службове відрядження.
5. Зміна істотних умов державної служби.
6. Оцінювання результатів службової діяльності.

Тема 6. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців

1. Поняття та підстави дисциплінарної відповідальності державного службовця.

2. Поняття, ознаки та склад дисциплінарного проступку державного службовця.
3. Дисциплінарні стягнення. Обставини, що пом'якшують або обтяжують дисциплінарну відповідальність.
4. Дисциплінарне провадження і дисциплінарна справа.
5. Відсторонення державного службовця.
6. Порядок накладання і зняття дисциплінарних стягнень.

Тема 7. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців за правопорушення, пов'язані з корупцією.

1. Поняття та правове регулювання адміністративної відповідальності державних службовців за правопорушення, пов'язані з корупцією.
2. Підстави адміністративної відповідальності державних службовців за правопорушення, пов'язані з корупцією.
3. Проведення у справах про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією

Тема 8. Державна служба у допоміжних органах, утворених Президентом України

1. Організаційно-правові засади державної служби у допоміжних органах, утворених Президентом України.
2. Проходження державної служби в апараті Ради національної безпеки та оборони України.
3. Проходження державної служби в Офісі Президента України.

Тема 9. Державна служба в органах системи правосуддя

1. Державна служба в Секретаріаті Вищої ради правосуддя.
2. Державна служба в Секретаріаті Вищої кваліфікаційної комісії суддів.
3. Державна служба у Державній судовій адміністрації України.

4. Державна служба у Службі судової охорони.

Тема 10. Організаційно-правові засади реалізації функцій кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронних органах

4. Нормативні вимоги до кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері.
5. Форми та процедури кадрового забезпечення публічної служби у правоохоронній сфері.
6. Правове регулювання просування по службі персоналу правоохоронних органів.

Тема 11. Особливості проходження державної служби в системі органів прокуратури

3. Поняття та зміст проходження служби в органах прокуратури.
4. Особливості проходження служби в органах прокуратури.
3. Організація роботи і управління в органах прокуратури.
4. Механізм кадрового забезпечення органів прокуратури.

Тема 12. Особливості проходження державної служби в Національній поліції України

1. Поняття та особливості державної служби в Національній поліції України.
2. Нормативно-правове регулювання державної служби в Національній поліції України.
3. Вступ на державну службу в Національну поліцію України.
4. Проходження державної служби в Національній поліції України.
5. Особливості правового статусу поліцейських.
6. Режим державної служби в Національній поліції України.
7. Дисциплінарна відповідальність поліцейських.

8. Припинення державної служби Національній поліції України.

Тема 13. Особливості проходження державної служби в Державному бюро розслідувань

1. Державне бюро розслідувань як правоохоронний орган.
2. Правове регулювання державної служби в Державному бюро розслідувань.
3. Вступ на державну службу в Державному бюро розслідувань.
4. Особливості призначення Директора Державного бюро розслідувань
5. Проходження державної служби в Державному бюро розслідувань.

Тема 14. Особливості проходження державної служби в Бюро економічної безпеки

1. Організаційно-правові засади державної служби в Бюро економічної безпеки.
2. Проходження державної служби в Бюро економічної безпеки.
 - 2.1. Особливості призначення Директора Бюро економічної безпеки.
 - 2.2. Особливості проходження державної служби працівниками Бюро економічної безпеки.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ»

До теми 1. Публічна служба: поняття, структура, правове регулювання

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Підготуйте таблицю порівняльної характеристики спільних та відмінних ознак публічної служби та державної служби.
2. Визначте особливості правового регулювання адміністративної, спеціалізованої та мілітаризованої державної служби.

До теми 2. Державна служба як вид публічної служби: поняття, особливості, види

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Підготуйте схему структури: адміністративної служби; спеціалізованої служби; мілітаризованої служби.
2. Наведіть приклади підзаконних актів службового законодавства, що регулюють: адміністративну службу; спеціалізовану службу; мілітаризовану службу (по 4-и приклади щодо кожного виду).

До теми 3. Державний службовець: понятійно-правова характеристика

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте (за своїм вибором) правовий статус конкретного державного службовця: адміністративної служби; спеціалізованої служби; мілітаризованої служби.

Кейс 1.

Державний службовець Б. під час виконання своїх посадових обов'язків отримав усне розпорядження від керівництва про надання інформації щодо діяльності одного із структурних підрозділів органу. Службовець Б. звернувся з вимогою про надання письмового підтвердження розпорядження, проте отримав його через 2 робочих дні. Якими мають бути дії службовця Б.? Відповідь обґрунтуйте.

Кейс 2.

Державний службовець А., який займає посаду начальника відділу апарату Одеської обласної державної адміністрації, отримав від помічника голови Одеської обласної державної адміністрації доручення підготувати аналітичну записку щодо реалізації окремих повноважень. Які дії має вчинити службовець А.? Відповідь обґрунтуйте.

До теми 5. Механізм реалізації права на державну службу

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть конкретні приклади (не менше 3-х) судової практики захисту права на державну службу (із зазначенням конкретної судової справи із Реєстру судових справ).

2. Наведіть конкретні приклади (не менше 3-х) позасудової практики захисту права на державну службу (з посиланням на конкретну справу).

Кейс.

Громадянин А., маючи судимість за вчинення злочину, передбаченого статтею 128 Кримінального кодексу України (Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження), вирішив вступити на державну службу. З метою

реалізації свого права на державну службу громадянин А. подав усю необхідну інформацію для участі в конкурсі на зайняття посади державної служби.

За результатами перевірки інформації, поданої громадянином А., його не було допущено до проходження конкурсу у зв'язку з наявністю судимості, яку не погашено або не знято в установленому законом порядку.

Чи правомірною є відмова в участі у конкурсі? Які способи захисту права на державну службу може використати Громадянин А.? Відповідь обґрунтуйте.

До теми 8. Правообмеження у державній службі

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть конкретні приклади (не менше 3-х) судової практики розгляду справ щодо правообмежень у державній службі (із зазначенням конкретної судової справи із Реєстру судових справ).

Кейс 1.

Громадянина А. було визначено переможцем конкурсу на зайняття посади державної служби. Перед призначенням громадянина А. на посаду державної служби з'ясувалося, що в його прямому підпорядкуванні буде його троюрідний племінник.

Чи є допустимим призначення громадянина А. на посаду державної служби за таких умов? Якими є варіанти вирішення цієї ситуації? Відповідь обґрунтуйте.

Кейс 2.

Громадянин А. займав посаду державної служби в Одеській обласній державній адміністрації та 01.04.2020 р. його було звільнено з неї.

У подальшому громадянина А. було призначено на посаду державної служби в Одеській районній державній адміністрації. 01.08.2020 р. громадянин А. звільнився з Одеської районної державної адміністрації.

Протягом якого строку, в якому обсязі та стосовно яких державних органів для громадянина А. діятиме обмеження представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вона працювала на момент припинення зазначеної діяльності?

До теми 9. Службова кар'єра: понятійно-правова характеристика

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть приклади, що характеризують конкретний вид службової кар'єри.
2. Які види службової кар'єри є характеризуються, як позитивні, а які - негативні. Обґрунтуйте свою позицію.

До теми 10. Проходження державної служби як центральний елемент службової кар'єри

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте співвідношення між поняттями «службова кар'єра» і «проходження державної служби».
2. Наведіть приклади судових рішень з питань проходження державної служби (не менше 4-х).

До теми 11. Підвищення рівня професійної компетентності державних службовців

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте зміст та наведіть приклади практичної реалізації таких принципів професійного навчання, як диференційованість, обов'язковість, безперервність, випереджувальний характер навчання.

До тем 12--15. Юридична відповідальність державних службовців

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть конкретні приклади (не менше 3-х) судової практики із справ щодо: а) порушення присяги; б) порушення правил етичної поведінки державних службовців; в) перевищення службових повноважень; г) невиконання вимог щодо політичної неупередженості.

2. Визначте адміністративні проступки, суб'єктом вчинення яких можуть бути державні службовці.

3. Визначте кримінальні правопорушення, суб'єктом вчинення яких можуть бути державні службовці.

До теми 16. Припинення державної служби як інститут службового права

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, яким чином може бути встановлено факт наявності у державного службовця громадянства іноземної держави або набуття ним громадянства іноземної держави під час проходження державної служби.

2. Наведіть перелік додаткових підстав для припинення державної служби, що можуть передбачатись у контракті про проходження державної служби.

3. Наведіть приклади висновків щодо застосування норм права, викладених у постановках Верховного Суду у справах припинення державної

служби за підставами, передбаченими п.п. 1-4 ч. 1 ст. 84, п. 1 ч. 1 ст. 87, п. 3 ч. 1 ст. 87, п. 4 ч. 1 ст. 87 Закону України «Про державну службу».

До теми 17. Особливості проходження державної служби в Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті КМУ, апараті (секретаріаті) окремих державних колегіальних органів

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, яка посадова особа є керівником державної служби в апараті Верховної Ради України. Відповідь обґрунтуйте.
2. Охарактеризуйте спеціальні права та обов'язки державних службовців (за своїм вибором), які проходять державну службу в Апараті Верховної Ради України.
3. Якими є спеціальні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу в Рахунковій палаті України, Антимонопольному комітеті України, Центральній виборчій комісії?

До теми 18. Особливості проходження державної служби у допоміжних органах, утворених Президентом України.

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, які посадові особи є керівниками державної служби в Офісі Президента України, апараті Ради національної безпеки та оборони України, Представництві Президента України в АРК. Відповідь обґрунтуйте.
2. Наведіть приклади особливостей проходження державної служби в Офісі Президента України.

До теми 19. Особливості проходження державної служби в органах системи правосуддя

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, які посадові особи є керівниками державної служби в Секретаріатах Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, у Державній судовій адміністрації України, її територіальних органах, у Службі судової охорони.

2. Охарактеризуйте спеціальні вимоги до осіб, які претендують на вступ на державну службу в органах системи правосуддя, встановлені чинним законодавством.

До теми 20. Особливості проходження дипломатичної служби

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте особливості правового регулювання дипломатичної служби.

2. Наведіть аргументи щодо віднесення дипломатичної служби до адміністративної служби або до спеціалізованої служби.

Кейс.

Громадянин Д. займає посаду дипломатичної служби категорії «Б». 01.05.2022 р. Д. надійшла пропозиція суб'єкта призначення щодо участі у ротації. Посилаючись на складні сімейні обставини, Д. вирішив відмовитися від цієї пропозиції про участь у ротації.

Якими можуть бути юридичні наслідки такої відмови?

До теми 24. Особливості проходження державної служби в Державній службі в системі органів прокуратури

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, які посадові особи є керівниками державної служби в системі органів прокуратури.

2. Які спеціальні вимоги до кандидатів на посади державної служби в системі органів прокуратури встановлено чинним законодавством?

До теми 25. Особливості проходження державної служби в Національній поліції України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Якими є вимоги до кандидатів на службу в поліції? Ким та в якому порядку встановлюються вимоги до кандидатів на службу в поліції?
2. Визначте порядок та особливості проходження тестування на поліграфі під час проведення конкурсу на посади в поліції.

До теми 27. Особливості проходження державної служби у Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, які посадові особи є керівниками державної служби у Службі судової охорони, Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту.
2. Які способи вступу на державну службу в Службі судової охорони, Державній кримінально-виконавчій службі, Державній службі цивільного захисту передбачено чинним законодавством?
3. Визначте та охарактеризуйте кваліфікаційні вимоги до осіб, які приймаються на службу цивільного захисту.

До теми 28. Особливості проходження державної служби в Національному антикорупційному бюро України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте та охарактеризуйте склад працівників Національного антикорупційного бюро України.
2. Яка посадова особа здійснює повноваження керівника державної служби в Національному антикорупційному бюро України та його територіальних органах?

До теми 29. Особливості проходження державної служби в Державному бюро розслідувань

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, які посадові особи є керівниками державної служби в Державному бюро розслідувань та його територіальних управліннях.
2. Проаналізуйте вимоги, встановлені законом, до директора Державного бюро розслідувань, та охарактеризуйте порядок їх підтвердження або встановлення відповідності їм.

До теми 30. Особливості проходження державної служби в Бюро економічної безпеки

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте, яка посадова особа є керівником державної служби в Бюро економічної безпеки.
2. Проаналізуйте вимоги, встановлені законом, до директора Бюро економічної безпеки та охарактеризуйте порядок їх підтвердження або встановлення відповідності їм.

3. Охарактеризуйте кваліфікаційні вимоги та критерії професійної придатності для зайняття посад у підрозділах Бюро економічної безпеки України.

До теми 31. Особливості проходження служби у Збройних Силах України (військова служба)

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Назвіть способи прийняття на військову службу.
2. Встановіть основні відмінності у проходженні військової служби громадянами України та іноземцями/особами без громадянства.
3. Визначте особливості вступу та проходження військової служби в умовах правового режиму воєнного стану.

До теми 32. Особливості проходження служби у Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Яку організаційну структуру має Військова служба правопорядку у Збройних Силах України?
2. Охарактеризуйте порядок відбору військовослужбовців для проходження служби у Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України.

До теми 33. Особливості проходження і служби в Державній прикордонній службі України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Охарактеризуйте структуру особового складу Державної прикордонної служби України.

2. Які вимоги, заборони та обмеження для військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України встановлено законодавством?

До теми 34. Особливості проходження ї служби в Національній гвардії України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте та охарактеризуйте структуру особового складу Національної гвардії України.

2. Які кваліфікаційні вимоги, заборони та обмеження застосовуються до осіб, що проходять службу в Національній гвардії України?

3. Визначте особливості застосування військовослужбовцями Національної гвардії України заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки.

До теми 35. Особливості проходження державно ї служби в Державній охороні органів державної влади України та посадових осіб

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте та охарактеризуйте склад кадрів Управління державної охорони України.

2. Які вимоги, заборони та обмеження застосовуються до осіб, які претендують на проходження служби в Управлінні державної охорони України?

3. Охарактеризуйте порядок та умови проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа громадян, які претендують на проходження служби в Управлінні державної охорони України.

До теми 36. Особливості проходження ї служби у Службі безпеки України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте та охарактеризуйте склад кадрів Служби безпеки України.
2. Які критерії професійної придатності встановлено законодавством до осіб, які претендують на службу в органах Служби безпеки України?

До теми 37. Особливості проходження державно ї служби в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте та охарактеризуйте структуру особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.
2. Які критерії професійної придатності, фахової підготовленості, інші вимоги та обмеження пред'являються до осіб, які претендують на зайняття посад у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України?

До теми 38. Особливості проходження державно ї служби в Державній спеціальній службі транспорту

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте та охарактеризуйте структуру особового складу Державної спеціальної служби транспорту.

2. Які кваліфікаційні вимоги, заборони та обмеження пред'являються до осіб, які претендують на зайняття посад у Державній спеціальній службі транспорту?

До теми 39. Особливості проходження державної служби в розвідувальних органах України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте склад, структуру та повноваження розвідувальних органів України.

2. Охарактеризуйте кваліфікаційні вимоги, заборони та обмеження, що пред'являються до співробітників розвідувальних органів України.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ

«ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ» (залік)

1. Поняття, зміст та види публічної служби.
2. Законодавство про публічну службу та основні напрямки його реформування.
3. Поняття, ознаки та види публічної служби.
4. Державна політична служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
5. Судова служба як вид публічної служби: поняття, особливості.
6. Служба в органах місцевого самоврядування: поняття, особливості.
7. Державна служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
8. Адміністративна служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
9. Спеціалізована служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
10. Мілітаризована служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
11. Право на державну службу та механізм його реалізації.
12. Захист права на державну службу.
13. Загальні та спеціальні вимоги до кандидатів на державну службу.
14. Кабінет Міністрів України як орган управління державною службою.
15. Адміністративно-правовий статус Національного агентства України з питань державної служби. Територіальні органи НАДС.
16. Комісія з питань вищого корпусу державної служби: порядок формування, повноваження та організаційна форма діяльності.
17. Керівник державного органу як суб'єкт управління державною службою.
18. Правове регулювання, зміст та особливості функціонування служби управління персоналом (спеціаліста з питань персоналу) державного органу.
19. Поняття, ознаки та види державних службовців.

20. Поняття та види прав та обов'язків державного службовця.
21. Гарантії діяльності державного службовця.
22. Політична неупередженість державних службовців.
23. Правообмеження у державній службі: поняття, види та правове регулювання.
24. Вступ на державну службу: поняття, процедура, правове регулювання.
25. Службова кар'єра: поняття, види, принципи.
26. Поняття і структура проходження державної служби.
27. Оцінювання результатів службової діяльності державних службовців.
28. Професійне навчання державних службовців: поняття, принципи, види.
29. Режим державної служби: поняття та правове регулювання.
30. Припинення державної служби: поняття, підстави.
31. Особливості припинення державної служби у разі втрати державним службовцем права на державну службу або його обмеження.
32. Службова дисципліна: поняття та сутність.
33. Матеріальна відповідальність державних службовців: поняття, особливості, правове регулювання.
34. Поняття, ознаки та види дисциплінарних проступків державного службовця.
35. Види дисциплінарних стягнень та загальні умови їх застосування.
36. Дисциплінарне провадження: поняття, стадії, рішення.
37. Кримінальна відповідальність державних службовців.
38. Адміністративна відповідальність державних службовців.
39. Поняття та зміст етики поведінки державного службовця. Правові засади етичних стандартів державної служби.
40. Особливості проходження державної служби в апаратах (секретаріатах) державних органів.
41. Особливості проходження державної служби в допоміжних органах, утворених Президентом України.

42. Особливості проходження державної служби в органах системи правосуддя.
43. Особливості проходження дипломатичної служби.
44. Особливості проходження державної служби в апаратах (секретаріатах) державних органів.
45. Особливості проходження державної служби в Національній поліції.
46. Особливості проходження державної служби в системі прокуратури.
47. Особливості проходження державної служби в Національному антикорупційному бюро України.
48. Особливості проходження служби у Збройних Силах України (військової служби).
49. Особливості проходження служби у Національній гвардії України.
50. Особливості проходження державної служби в Бюро економічної безпеки.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ

«ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ» (іспит)

1. Поняття, зміст та види публічної служби.
2. Законодавство про публічну службу та основні напрямки його реформування.
3. Поняття, ознаки та види публічної служби.
4. Державна політична служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
5. Депутатська служба (служба на посаді народного депутат) як вид публічної служби: особливості, правове регулювання.
6. Президентська служба (служба на посту Президента України) як вид публічної служби: особливості, правове регулювання.
7. Урядова служба (служба на посаді члена Уряду) як вид публічної служби: особливості, правове регулювання.
8. Судова служба як вид публічної служби: особливості, правове регулювання.
9. Служба в органах місцевого самоврядування: особливості, правове регулювання.
10. Державна служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
11. Система принципів державної служби.
12. Адміністративна служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
13. Законодавство про адміністративну службу.
14. Спеціалізована служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
15. Законодавство про спеціалізовану службу.
16. Мілітаризована служба як вид публічної служби: поняття, види, особливості.
17. Законодавство про мілітаризовану службу.
18. Право на державну службу та механізм його реалізації.

19. Захист права на державну службу.
20. Загальні та спеціальні вимоги до кандидатів на державну службу.
21. Кабінет Міністрів України як орган управління державною службою.
22. Національне агентство України з питань державної служби як орган функціонального управління державною службою.
23. Комісія з питань вищого корпусу державної служби: порядок формування, повноваження та організаційна форма діяльності.
24. Керівник державного органу як суб'єкт управління державною службою.
25. Правове регулювання, зміст та особливості функціонування служби управління персоналом (спеціаліста з питань персоналу) державного органу.
26. Поняття, ознаки та види державних службовців.
27. Поняття та види прав та обов'язків державного службовця.
28. Гарантії діяльності державного службовця.
29. Політична неупередженість державних службовців.
30. Правообмеження при вступі на державну службу: поняття, правове регулювання.
31. Правообмеження при проходженні державної служби: поняття, правове регулювання.
32. Вступ на державну службу: поняття, правове регулювання.
33. Конкурс на зайняття посади державної служби: поняття, види, стадії, правове регулювання.
34. Призначення на посаду державної служби.
35. Службова кар'єра: поняття, види, принципи.
36. Поняття і структура проходження державної служби.
37. Оцінювання результатів службової діяльності державних службовців.
38. Професійне навчання державних службовців: поняття, принципи, види.
39. Режим державної служби: поняття та правове регулювання.
40. Припинення державної служби: поняття, підстави.

41. Особливості припинення державної служби у разі втрати державним службовцем права на державну службу або його обмеження.
42. Службова дисципліна: поняття та сутність.
43. Матеріальна відповідальність державних службовців: поняття, особливості, правове регулювання.
44. Поняття, ознаки та види дисциплінарних проступків державного службовця.
45. Види дисциплінарних стягнень та загальні умови їх застосування.
46. Дисциплінарне провадження: поняття, стадії, рішення.
47. Кримінальна відповідальність державних службовців.
48. Адміністративна відповідальність державних службовців.
49. Поняття та зміст етики поведінки державного службовця. Правові засади етичних стандартів державної служби.
50. Особливості проходження державної служби в апаратах (секретаріатах) державних органів.
51. Особливості проходження державної служби в допоміжних органах, утворених Президентом України.
52. Особливості проходження державної служби в органах системи правосуддя.
53. Особливості проходження дипломатичної служби.
54. Особливості проходження державної служби в апаратах (секретаріатах) державних органів.
55. Особливості проходження державної служби в Національній поліції.
56. Особливості проходження державної служби в системі прокуратури.
57. Особливості проходження державної служби в Національному антикорупційному бюро України.
58. Особливості проходження служби у Збройних Силах України (військової служби).
59. Особливості проходження служби у Національній гвардії України.
- Особливості проходження державної служби в Бюро економічної безпеки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Міжнародні нормативно-правові акти

1. *Про захист заробітної плати*: Конвенція МОП від 01.07.1949 р. Ратифікована Україною 01.08.1961 р. Дата оновлення: 23.06.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_146.
2. *Статут Ради Європи* від 05.09.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001. Ратифікований 31.10.1995 р. : Про приєднання України до Статуту Ради Європи: Закон України від 31.10.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-%D0%B2%D1%80>.
3. *Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини* від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. *Про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності*: Конвенція Міжнародної організації праці від 29.06.1951 № 100. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/993_002.
5. *Щодо рівного винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності*: Рекомендація Міжнародної організації праці від 29.06.1951 № 90. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_601.
6. *Про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень*: Конвенція МОП від 09.06.1956 р. № 47. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_145.
7. *Загальна декларація прав людини* від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. *Європейська соціальна хартія* від 18.10.1961 р. Дата оновлення: 03.05.1996 р. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_300.
9. *Щодо скорочення тривалості робочого часу*: Рекомендація МОП від 26.02.1962 р. № 116. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_192.
10. *Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права* від 16.12.1966 р. Ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
11. *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права* від 16.12.1966 р. Ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
12. *Про захист права на організацію та процедури визначення умов зайнятості на державній службі*: Конвенція Міжнародної організації праці від 27.06.1978 № 151. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_187.
13. *Європейська соціальна хартія (переглянута)* від 03.05.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062.
14. *Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб*: Резолюція 51/59 Генеральної Асамблеї ООН від 23.07.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788.
15. *Модельний кодекс поведінки посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування*. Додаток до Рекомендації R (200) 10 Комітету Міністрів Ради Європи від 11.05.2000 р. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf.
16. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони*: ратифікована 16.09.2014 р. Дата оновлення: 30.11.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

Конституції

17. **Конституція України** від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> .
18. **Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим** : Закон України від 23.12.1998 р. Дата оновлення: 17.12.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14> .

Кодекси

19. **Кодекс законів про працю України** від 10.12.1971 р. Дата оновлення: 15.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> .
20. **Кодекс України про адміністративні правопорушення** від 07.12.1984 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> .
21. **Житловий кодекс Української РСР** від 30.06.1989 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10> .
22. **Кримінальний кодекс України** від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> .
23. **Сімейний кодекс України** від 10.01.2002 р. Дата оновлення: 01.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> .
24. **Цивільний кодекс України** від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 08.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> .
25. **Господарський кодекс України** від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 12.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> .
26. **Кримінально-виконавчий кодекс України** від 11.07.2003 р. Дата оновлення: Дата оновлення: 08.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> .
27. **Цивільний процесуальний кодекс України** від 18.03.2004 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> .
28. **Кодекс адміністративного судочинства України** від 06.07.2005 р. Дата оновлення: 30.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> .
29. **Бюджетний кодекс України** від 08.10.2010 р. : Дата оновлення: 29.09.2015 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> .
30. **Податковий кодекс України** від 02.12.2010 р. Дата оновлення: 30.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> .
31. **Митний кодекс України** від 13.03.2012 р. Дата оновлення: 15.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> .
32. **Кримінальний процесуальний кодекс України** від 13.04.2012 р. Дата оновлення: 05.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> .
33. **Кодекс цивільного захисту України** від 02.10.2012 р. Дата оновлення: 19.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> .
34. **Виборчий кодекс України** від 19.12.2019 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> .

Закони

35. **Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи**: Закон України від 28.02.1991 р. Дата оновлення: Дата оновлення: 29.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text> .
36. **Про зовнішньоекономічну діяльність**: Закон України від 16.04.1991 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20190207/sp:wide:max100#n79> .

37. *Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років*: Закон України від 17.04.1991 р. Дата оновлення: 11.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text>.
38. *Про свободу совісті та релігійні організації*: Закон України від 23.04.1991 р. Дата оновлення: 31.01.2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>.
39. *Про Господарські товариства*: Закон України від 19.09.1991 р. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.
40. *Про державний кордон*: Закон України від 04.11.1991 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>.
41. *Про оборону України*: Закон України від 06.12.1991 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
42. *Про Збройні Сили України*: Закон України від 06.12.1991 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.
43. *Про альтернативну (невійськову) службу*: Закон України від 12.12.1991 р. Дата оновлення: 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12>.
44. *Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей*: Закон України від 20.12.1991 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.
45. *Про оперативно-розшукову діяльність*: Закон України від 18.02.1992 р. Дата оновлення: 28.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
46. *Про Службу безпеки України*: Закон України від 25.03.1992 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
47. *Про військовий обов'язок і військову службу*: Закон України від 25.03.1992 р. Дата оновлення: 05.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
48. *Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб*: Закон України від 02.04.1992 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.
49. *Про інформацію*: Закон України від 02.10.1992 р. Дата оновлення: 16.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
50. *Про охорону праці*: Закон України від 14.10.1992 р. Дата оновлення: 14.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
51. *Про статус народного депутата України*: Закон України від 17.11.1992 р. Дата оновлення: 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>.
52. *Основи законодавства України про охорону здоров'я* від 19.11.1992 р. Дата оновлення: 14.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
53. *Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю*: Закон України від 30.06.1993 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.
54. *Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію*: Закон України від 21.10.1993 р. Дата оновлення: 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
55. *Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту*: Закон України від 22.10.1993 р. Дата оновлення: 14.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.
56. *Про Антимонопольний комітет України*: Закон України від 26.11.1993 р. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>.
57. *Про державну службу*: Закон України від 16.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4050-17> (не чинний).
58. *Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів*: Закон України від 23.12.1993 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>.

59. **Про авторське право і суміжні право:** Закон України від 23.12.1993 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>.
60. **Про державну таємницю :** Закон України від 21.01.1994 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
61. **Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення :** Закон України від 24.02.1994 р. Дата оновлення: 14.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>.
62. **Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину не законними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду:** Закон України від 01.12.1994 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
63. **Про оплату праці:** Закон України від 24.03.1995 р. Дата оновлення: 15.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
64. **Про комітети Верховної Ради України :** Закон України від 04.04.1995 р. Дата оновлення: 11.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>.
65. **Про виключну (морську) економічну зону України:** Закон України від 16.05.1995 р. Дата оновлення: 09.12.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
66. **Про боротьбу з корупцією:** Закон України від 05.10.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80> (не чинний).
67. **Про Рахункову палату :** Закон України від 02.07.1996 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
68. **Про рекламу :** Закон України від 03.07.1996 р. Дата оновлення: 01.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.
69. **Про захист від недобросовісної конкуренції:** Закон України від 07.07.1996 р. Дата оновлення: 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96%D0%B2%D1%80#Text>.
70. **Про звернення громадян:** Закон України від 02.10.1996 р. Дата оновлення: 16.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
71. **Про відпустки:** Закон України від 15.11.1996 р. Дата оновлення: 14.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
72. **Про місцеве самоврядування в Україні:** Закон України від 21.05.1997 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
73. **Про професійних творчих працівників та творчі спілки:** Закон України від 07.10.1997 р. Дата оновлення: 04.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
74. **Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:** Закон України від 23.12.1997 р. Дата оновлення: 16.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>.
75. **Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів):** Закон України від 03.03.1998 р. Дата оновлення: 16.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
76. **Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб:** Закон України від 04.03.1998 р. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

77. *Про Раду національної безпеки і оборони України* : Закон України від 05.03.1998 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> .
78. *Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України*: Закон України від 24.03.1999 р. Дата оновлення: 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> .
79. *Про Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України*: Закон України від 24.03.1999 р. Дата оновлення: 24.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text> .
80. *Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України*: Закон України від 24.03.1999 р. Дата оновлення: 01.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> .
81. *Про Стройовий статут Збройних Сил України*: Закон України від 24.03.1999 р. Дата оновлення: 01.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-14#Text> .
82. *Про місцеві державні адміністрації* : Закон України від 09.04.1999 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> .
83. *Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності* : Закон України від 15.09.1999 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text> .
84. *Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування* : Закон України від 23.09.1999 р. Дата оновлення: 21.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> .
85. *Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності*: Закон України від 23.09.1999 р. Дата оновлення: 27.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> .
86. *Про державні нагороди України*: Закон України від 16.03.2000 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text> .
87. *Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим* : Закон України від 02.03.2000 р. Дата оновлення: 02.12.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1524-14> .
88. *Про захист економічної конкуренції*: Закон України від 11.01.2001 р. Дата оновлення: 06.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> .
89. *Про громадянство України*: Закон України від 18.01.2001 р. Дата оновлення: 19.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> .
90. *Про службу в органах місцевого самоврядування*: Закон України від 07.06.2001 р. Дата оновлення: 30.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> .
91. *Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України*: Закон України від 07.03.2002 р. Дата оновлення: 01.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> .
92. *Про статус депутатів місцевих рад* : Закон України від 11.07.2002 р. Дата оновлення: 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> .
93. *Про Державний Гімн України*: Закон України від 06.03.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-15> .
94. *Про Державну прикордонну службу України*: Закон України від 03.04.2003 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> .
95. *Про електронні документи та електронний документообіг*: Закон України від 22.05.2003 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> .

96. *Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування*: Закон України від 09.07.2003 р. Дата оновлення: 01.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.
97. *Про Державну спеціальну службу транспорту*: Закон України від 05.02.2004 р. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-15#Text>.
98. *Про Центральну виборчу комісію*: Закон України від 30.06.2004 р. Дата оновлення: 02.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15#Text>.
99. *Про Державну кримінально-виконавчу службу України*: Закон України від 23.06.2005 р. Дата оновлення: 01.01.2020 р. 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text>.
100. *Про Службу зовнішньої розвідки України*: Закон України від 01.12.2005 р. Дата оновлення: 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-15#Text>.
101. *Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ*: Закон України від 22.02.2006 р. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15#Text>.
102. *Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України*: Закон України від 23.02.2006 р. Дата оновлення: 30.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text>.
103. *Про акціонерні товариства*: Закон України від 17.09.2008 р. Дата оновлення: 16.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>.
104. *Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту*: Закон України від 05.03.2009 р. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-17#Text>.
105. *Про прикордонний контроль*: Закон України від 05.11.2009 р. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text>.
106. *Про Фонд державного майна*: Закон України від 09.12.2009 р. Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17>.
107. *Про Регламент Верховної Ради України*: Закон України від 10.02.2010 р. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>.
108. *Про захист персональних даних*: Закон України від 01.06.2010 р. Дата оновлення: 30.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
109. *Про Кабінет Міністрів України*: Закон України від 07.10.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2591-17> (не чинний).
110. *Про доступ до публічної інформації*: Закон України від 13.01.2011 р. Дата оновлення: 30.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
111. *Про центральні органи виконавчої влади*: Закон України від 17.03.2011 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.
112. *Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту*: Закон України від 08.07.2011 р. Дата оновлення: 03.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>.
113. *Про державну службу*: Закон України від 17.11.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4050-17> (не чинний).
114. *Про громадські об'єднання*: Закон України від 22.03.2012 р. Дата оновлення: 02.05.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.
115. *Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні*: Закон України від 06.09.2012 р. Дата оновлення: 30.05.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.
116. *Про державні лотереї в Україні*: Закон України від 21.11.2021 р. Дата оновлення: 09.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5204-17>.

117. *Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів*: Закон України від 20.11.2012 р. Дата оновлення: 28.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17#Text>.
118. *Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні*: Закон України від 06.12.2012 р. Дата оновлення: 30.05.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
119. *Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України*: Закон України від 21.02.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-18>.
120. *Про Кабінет Міністрів України*: Закон України від 27.02.2014 р. Дата оновлення: 10.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
121. *Про Національну гвардію України*: Закон України від 13.03.2014 р. Дата оновлення: 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.
122. *Про відновлення довіри до судової влади в Україні*: Закон України від 08.04.2014 р. Дата оновлення: 05.01.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>.
123. *Про вищу освіту*: Закон України від 01.07.2014 р. Дата оновлення: 02.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
124. *Про державну допомогу суб'єктам господарювання*: Закон України від 01.07.2014 р. Дата оновлення: 07.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.
125. *Про очищення влади*: Закон України від 16.09.2014 р. Дата оновлення: 20.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>.
126. *Про запобігання корупції*: Закон України від 14.10.2014 р. Дата оновлення: 09.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
127. *Про прокуратуру*: Закон України від 14.10.2014 р. Дата оновлення: 11.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.
128. *Про Національне антикорупційне бюро України*: Закон України від 14.10.2014 р. Дата оновлення: 10.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
129. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня соціального захисту окремих категорій ветеранів війни*: Закон України від 14.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-19#n17>.
130. *Про Національну поліцію*: Закон України від 02.07.2015 р. Дата оновлення: 21.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
131. *Про Рахункову палату*: Закон України від 02.07.2015 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
132. *Про Державне бюро розслідування*: Закон України від 12.11.2015 р. Дата оновлення: 30.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
133. *Про наукову і науково-технічну діяльність*: Закон України від 26.11.2015 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
134. *Про державну службу*: Закон України від 10.12.2015 р. Дата оновлення: 19.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
135. *Про судоустрій і статус суддів*: Закон України від 02.06.2016 р. Дата оновлення: 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
136. *Про виконавче провадження*: Закон України від 02.06.2016 р. Дата оновлення: 06.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
137. *Про Вищу раду правосуддя*: Закон України від 21.12.2016 р. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.

138. *Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів*: Закон України від 16.03.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1951-19#n50>.
139. *Про Конституційний Суд України*: Закон України від 13.07.2017 р. Дата оновлення: 11.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>.
140. *Про освіту*: Закон України від 05.09.2017 р. Дата оновлення: 21.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
141. *Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань проходження державної служби*: Закон України від 09.11.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2190-19>.
142. *Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю*: Закон України від 06.02.2018 р. Дата оновлення: 06.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.
143. *Про Дисциплінарний статут Національної поліції України*: Закон України від 15.03.2018 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>.
144. *Про дипломатичну службу*: Закон України від 07.06.2018 р. Дата оновлення: 05.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>.
145. *Про основи національної безпеки України*: Закон України від 21.06.2018 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
146. *Про правовий статус осіб, зниклих безвісти*: Закон України від 12.07.2018 р. Дата оновлення: 02.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>.
147. *Про Державний бюджет України на 2019 рік*: Закон України від 23.11.2018 р. Дата оновлення: 23.03.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#n128>.
148. *Про забезпечення функціонування української мови як державної*: Закон України від 25.04.2019 р. Дата оновлення: 16.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
149. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури*: Закон України від 19.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text>.
150. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів*: Закон України від 31.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20>.
151. *Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади*: Закон України від 19.09.2019 р. Дата оновлення: 01.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-20>.
152. *Про правовий режим надзвичайного стану*: Закон України від 16.03.2000 р. Дата оновлення: 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.
153. *Про розвідку*: Закон України від 17.09.2020 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#n442>.
154. *Про внесення змін до Бюджетного кодексу України*: Закон України від 15.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-20#n340>.
155. *Про Бюро економічної безпеки України*: Закон України від 28.01.2021 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
156. *Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг*: Закон України від 15.07.2021 р. Дата оновлення: 01.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#top>.

Постанови ВРУ, розпорядження Голови ВРУ

157. *Про затвердження Дисциплінарного статуту прокуратури України*: Постанова ВРУ від 06.11.1991 р. Дата оновлення: 15.07.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-1>.
158. *Про текст Військової присяги*: Постанова ВРУ від 06.12.1991 р. Дата оновлення: 06.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1936-12;?lang=ru#Text>.
159. *Про Державний прапор України*: Постанова ВРУ від 28.01.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2067-12>.
160. *Про Державний Герб України*: Постанова ВРУ від 19.02.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-12>.
161. *Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України*: Постанова ВРУ від 13.10.1995 р. Дата оновлення: 16.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/95-%D0%B2%D1%80>.
162. *Про структуру Апарату Верховної Ради України*: Постанова ВРУ від 20.04.2000 р. Дата оновлення: 18.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-14#Text>.
163. *Про затвердження Положення про Інститут законодавства Верховної Ради України та його структури*: Розпорядження Голови ВРУ від 04.08.2003 р. Дата оновлення: 12.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770/03-%D1%80%D0%B3#Text>.
164. *Про затвердження Положення про преміювання державних службовців Апарату Верховної Ради України*: Розпорядження Керівника Апарату ВРУ від 05.09.2016 р. URL: <http://vrkadry.rada.gov.ua/uploads/documents/30192.pdf>.
165. *Про затвердження Положення про систему підвищення рівня професійної компетентності державних службовців Апарату Верховної Ради України*: розпорядження першого заступника Керівника Апарату ВРУ від 24.05.2018 р. URL: <http://vrkadry.rada.gov.ua/uploads/documents/30047.pdf>.
166. *Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України*: Розпорядження Голови ВРУ від 25.08.2011 р. Дата оновлення: 07.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#Text>.
167. *Про затвердження Положення про секретаріат комітету Верховної Ради України*: Розпорядження Голови ВРУ від 20.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241k/21-%D1%80%D0%B3#n6>.
168. *Про затвердження Положення про секретаріат депутатської фракції (депутатської групи) у Верховній Раді України*: Розпорядження Голови ВРУ від 07.12.2020 р. Дата оновлення: 24.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899%D0%BA/20-%D1%80%D0%B3#Text>.

Укази і розпорядження Президента України

169. *Про Консульський статут України*: Указ Президента України від 02.04.1994 р. Дата оновлення: 21.05.2002 р. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/127/94>.
170. *Про запровадження на території України регіональних графіків початку робочого часу*: Указ Президента України від 26.04.1995 р. Дата оновлення: 27.01.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/95#Text>.
171. *Про Стратегію реформування системи державної служби*: Указ Президента України від 14.04.2000 р. Дата оновлення: 14.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599/2000>.
172. *Питання Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки*: Указ Президента України від 14.06.2000 р. Дата оновлення: 19.08.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800/2000#Text>.

173. *Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України»:* Указ Президента України від 27.03.2001 р. Дата оновлення: 15.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215/2001#Text> 1 .
174. *Про деякі питання впорядкування статусу державних службовців:* Указ Президента України від 11.06.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41/2001> .
175. *Про почесні звання України:* Указ Президента України від 29.06.2001 р. Дата оновлення: 05.07.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476/2001#Text> .
176. *Питання Національного інституту стратегічних досліджень:* Указ Президента України від 16.12.2002 р. Дата оновлення: 10.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158/2002> .
177. *Про Положення про Державне управління справами:* Указ Президента України від 17.12.2002 р. Дата оновлення: 22.10.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1180/2002#Text> .
178. *Питання Державної спеціальної служби транспорту:* Указ Президента України від 06.08.2004 р. Дата оновлення: 04.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/873/2004#Text> .
179. *Про Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями Управління державної охорони України:* Указ Президента України від 19.10.2007 р. Дата оновлення: 29.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/982/2007#Text> .
180. *Про положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України:* Указ Президента України від 10.12.2008 р. Дата оновлення: 29.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008#Text> .
181. *Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Державній спеціальній службі транспорту:* Указ Президента України від 03.02.2009 р. Дата оновлення: 05.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/2009#Text> .
182. *Про Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України:* Указ Президента України від 29.12.2009 р. Дата оновлення: 29.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115/2009#Text> .
183. *Про Положення про Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка:* Указ Президента України від 04.10.2010 р. Дата оновлення: 16.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932/2010#Text> .
184. *Питання управління державною службою України:* Указ Президента України від 18.07.2011 р. Дата оновлення: 22.06.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/2011> .
185. *Про відомчі заохочувальні відзнаки:* Указ Президента України від 30.05.2012 р. Дата оновлення: 15.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365/2012#Text> .
186. *Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України:* Указ Президента України від 10.08.2012 р. Дата оновлення: 08.12.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/470/2012#Text> .
187. *Про Положення про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України:* Указ Президента України від 20.10.2012 р. Дата оновлення: 20.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618/2012#Text> .
188. *Питання головного органу військового управління Національної гвардії України:* Указ Президента України від 28.03.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346/2014#n13> .
189. *Про Національну раду з питань антикорупційної політики:* Указ Президента України від 14.10.2014 р. № 808. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014#Text> .

190. *Про дипломатичний та службовий паспорти України* : Указ Президента України від 12.05.2015 р. Дата оновлення: 14.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/2015#Text> .
191. *Про Положення про проходження військової служби (навчання) військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України*: Указ Президента України від 31.07.2015 р. Дата оновлення: 25.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463/2015#n10> .
192. *Про Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства*: Указ Президента України від 10.06.2016 р. Дата оновлення: 05.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/2016#n9> .
193. *Про Перелік посад, що замінюються військовослужбовцями Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення у державних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, а також державних та комунальних навчальних закладах, та граничних військових звань за цими посадами*: Указ Президента України від 03.05.2017 р. Дата оновлення: 30.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/126/2017#n46> .
194. *Питання забезпечення діяльності Президента України*: Указ Президента України від 20.06.2019 р. Дата оновлення: 17.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417/2019#Text> .
195. *Про Положення про Офіс Президента України* : Указ Президента України від 25.06.2019 р. Дата оновлення: 17.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019#Text> .
196. *Питання Комісії з державних нагород та геральдики*: Указ Президента України від 13.08.2019 р. № 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595/2019#Text> .
197. *Питання Національного інституту стратегічних досліджень*: Указ Президента України від 07.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/737/2019#Text> .
198. *Про Раду з питань свободи слова та захисту журналістів*: Указ Президента України від 06.11.2019 р. № 808. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2019#Text> .
199. *Про тимчасову робочу групу з питань реформування системи охорони здоров'я*: Указ Президента України від 21.02.2020 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55/2020#Text> .
200. *Про Національну інвестиційну раду*: Указ Президента України від 12.03.2020 р. № 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79/2020#Text> .
201. *Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України*: Указ Президента України від 26.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76/2021#n9>
202. *Про Положення про закордонні дипломатичні установи України*: Розпорядження Президента України від 15.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99/2021#Text>.
203. *Про Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби зовнішньої розвідки України*: Указ Президента України від 30.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690/2021#Text>

Рішення і постанови КСУ

204. *У справі за конституційним зверненням Дзюби Г.П. щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248-2 Цивільного процесуального кодексу України* (справа громадянки Дзюби Г.П. щодо

- права на оскарження у суді неправомірних дій посадової особи): Рішення КСУ від 25.11.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-97> .
205. *У справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» (справа про Рахункову палату):* Рішення КСУ від 23.12.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-97#Text> . Дата звернення: 21.12.2021 р.
206. *У справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (справа про віковий ценз):* Рішення КСУ від: 18.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-00#Text> .
207. *У справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб, який призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України або Верховна Рада України за поданням Президента України» (справа про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб):* Рішення КСУ від 27.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-00#Text> .
208. *У справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про чинність Закону України «Про Рахункову палату», офіційного тлумачення положень частини другої статті 150 Конституції України, а також частини другої статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» стосовно порядку виконання рішень Конституційного Суду України (справа про порядок виконання рішень Конституційного Суду України):* Рішення КСУ від 14.12.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-00#Text> .
209. *У справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців» (справа про атестацію державних службовців):* Рішення КСУ від 08.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-03#Text> .
210. *У справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої, третьої, четвертої статті 118, частини третьої статті 133, частин першої, другої, третьої статті 140, частини другої статті 141 Конституції України, статті 23, пункту 3 частини першої статті 30 Закону України «Про державну службу», статей 12, 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статей 10, 13, 16, пункту 2 розділу УП «Прикінцеві положення» Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ», статей 8, 10 Закону «Про місцеві державні адміністрації», статті 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в місті Києві):* Рішення КСУ від 25.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03#Text> .
211. *У справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу другого частини першої статті 39 Закону України «Про вищу освіту» (справа про граничний вік кандидата на посаду керівника вищого навчального закладу):* Рішення КСУ від 07.07.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v014p710-04#Text> .
212. *У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69*

Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання): Рішення КСУ від 02.11.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04> .

213. **У справі за конституційними поданнями Харківської обласної державної адміністрації та Харківської обласної ради про офіційне тлумачення положень пункту 4 частини 3 статті 56, пункту 2 частини 1, частини 15 статті 64 Закону України «Про вибори Президента України» (справа про вибори Президента України):** Рішення КСУ від 24.03.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-05?ng> .
214. **У справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 23 Закону України «Про державну службу», ст. 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», статті 42 Закону України «Про дипломатичну службу» (справа про граничний вік перебування на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування):** Рішення Конституційного Суду України від 16.10.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-07#Text> .
215. **У справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Міжнародний фінансово-правовий консалтинг» про офіційне тлумачення частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України:** Рішення КСУ від 12.01.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-10> .
216. **У справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини 1 статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»:** Рішення Конституційного Суду України від 13.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-12> .
217. **Про Регламент Конституційного Суду України:** Постанова КСУ від 22.02.2018 р. Дата оновлення: 12.09.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#n12> .
218. **Положення про Секретаріат Конституційного Суду України:** Постанова КСУ від 11.04.2019 р. URL: <http://www.ccu.gov.ua/docs/179> .

Постанови Пленуму ВСУ

219. **Про судову практику в справах пов'язаних із порушенням вимог законодавства про охорону праці:** Постанова Пленуму ВСУ від 10.10.1982 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-82> .
220. **Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів:** Постанова Пленуму ВСУ від 26.06.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92> .
221. **Про практику розгляду судами трудових спорів:** Постанова Пленуму ВСУ від 06.11.1992 р. Дата оновлення: 25.05.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92> .
222. **Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди:** Постанова Пленуму ВСУ від 31.03.1995 р. Дата оновлення: 27.02.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> .
223. **Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя:** Постанова Пленуму ВСУ від 01.11.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96> .

224. *Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень*: Постанова Пленуму ВСУ від 26.12.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.
225. *Про затвердження Положення про апарат Верховного Суду, структури і штатного розпису апарату Верховного Суду*: Постанова Пленуму ВСУ від 30.11.2017 р. Дата оновлення: 12.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006780-17>.

Ухвали Вищого адміністративного суду України

226. *Ухвала Вищого адміністративного суду України* від 17.01.2013 р. № К/9991/62171/12. Дата оновлення: 11.10.2018 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/28682211>.
227. *Ухвала Вищого адміністративного суду України* від 14.05.2015 р. № К/800/692/13. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44267921>.

Декрети, постанови і розпорядження КМУ

228. *Про службові жилі приміщення*: Постанова Ради Міністрів УРСР від 04.02.1988 р. Дата оновлення: 08.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-88-%D0%BF#Text>.
229. *Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ*: Постанова КМУ від 29.07.1991 р. Дата оновлення: 07.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF#Text>.
230. *Про вдосконалення порядку здійснення службових відряджень за кордон*: Постанова КМУ від 11.12.1992 р. Дата оновлення: 23.09.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-92-%D0%BF>.
231. *Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади*: Постанова КМУ від 28.12.1992 р. Дата оновлення: 26.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/731-92-%D0%BF>.
232. *Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій*: Постанова КМУ від 03.04.1993 р. Дата оновлення: 11.03.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-93-%D0%BF#Text>.
233. *Про тривалість робочого дня для працівників органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування*: Постанова КМУ від 10.12.1993 р. Дата оновлення: 26.10.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-93-%D0%BF>.
234. *Про надбавки за вислугу років для працівників органів виконавчої влади та інших державних органів*: Постанова КМУ від 20.12.1993 р. Дата оновлення: 24.09.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-93-%D0%BF>.
235. *Про управління державною службою*: Постанова КМУ від 02.04.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-94-%D0%BF> (не чинна).
236. *Про порядок і умови надання державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування додаткових оплачуваних відпусток*: Постанова КМУ від 27.04.1994 р. Дата оновлення: 01.05.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-94-%D0%BF#Text>.
237. *Про види, розміри і порядок надання компенсації громадянам у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці*: Постанова КМУ від 15.06.1994 р. 15.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/414-94-%D0%BF>.

238. *Про затвердження Положення про Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України:* Постанова КМУ від 08.09.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/631-94-%D0%BF> (не чинна).
239. *Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати:* Постанова КМУ від 08.02.1995 р. Дата оновлення: 04.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF>.
240. *Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та здійснення правової інформатизації України:* Постанова КМУ від 11.12.1996 р. Дата оновлення: 23.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1504-96-%D0%BF>.
241. *Про затвердження Порядку, тривалості та умов надання щорічних відпусток працівникам, які навчаються у вищих навчальних закладах з вечірньою та заочною формами навчання, де навчальний процес має свої особливості :* Постанова КМУ від 28.06.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-97-%D0%BF>.
242. *Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток:* Постанова КМУ від 19.01.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45-98-%D0%BF>.
243. *Про фінансове забезпечення підготовки і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування та органів військового управління Збройних Сил:* Постанова КМУ від 14.07.1999 р. Дата оновлення: 06.05.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-99-%D0%BF#Text>.
244. *Про Комплексну програму забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби, Міністерства внутрішніх справ та членів їх сімей:* Постанова КМУ від 29.11.1999 р. Дата оновлення: 16.05.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2166-99-%D0%BF#Text>.
245. *Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації:* Постанова КМУ від 11.12.1999 р. Дата оновлення 06.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-99-%D0%BF>.
246. *Деякі питання запровадження заохочувальних відзнак Прем'єр-міністра України:* Розпорядження КМУ від 26.10.2000 р. Дата оновлення: 24.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2000-%D1%80#Text>.
247. *Про затвердження положень про допризовну підготовку і про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей:* Постанова КМУ від 30.11.2000 р. Дата оновлення: 29.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-2000-%D0%BF#Text>.
248. *Про порядок і норми грошового та матеріального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, осіб начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної кримінально-виконавчої служби, відряджених до органів виконавчої влади та інших цивільних установ:* Постанова КМУ від 07.02.2001 р. Дата оновлення: 08.04.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104-2001-%D0%BF#Text>.
249. *Про Правила дорожнього руху:* Постанова КМУ від 10.10.2001 р. Дата оновлення: 16.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#n16>.
250. *Про затвердження Положення про Представництва Міністерства закордонних справ України на території України:* Постанова КМУ від 25.07.2002 р. Дата оновлення: 15.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2002-%D0%BF>.

251. *Про затвердження Порядку проведення атестації посадових осіб митної служби*: Постанова КМУ від 25.12.2002 р. Дата оновлення: 18.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1984-2002-%D0%BF#Text>.
252. *Про затвердження Правила застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків*: Постанова КМУ від 18.01.2003 р. Дата оновлення: 04.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2003-%D0%BF#Text>.
253. *Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ з контролю апарату міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади*: Постанова КМУ від 26.12.2003 р. Дата оновлення: 23.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2037-2003-%D0%BF>.
254. *Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій*: Постанова КМУ від 12.03.2005 р. Дата оновлення: 15.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-%D0%BF>.
255. *Про порядок і розміри грошового забезпечення та заохочення військовозобов'язаних та резервістів, грошової виплати резервістам*: Постанова КМУ від 23.11.2006 р. Дата оновлення: 03.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-2006-%D0%BF#Text>.
256. *Про затвердження Положення про Головне управління державної служби України*: Постанова КМУ від 26.09.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1180-2007-%D0%BF> (не чинна).
257. *Про Почесну грамоту Кабінету Міністрів України*: Постанова КМУ від 02.08.2008 р. Дата оновлення: 24.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2008-%D0%BF>.
258. *Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України*: Постанова КМУ від 17.06.2009 р. Дата оновлення: 12.12.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2009-%D0%BF>.
259. *Про затвердження Порядку прийому на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування»*: Постанова КМУ від 29.07.2009 р. Дата оновлення: 23.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-2009-%D0%BF>.
260. *Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України*: Постанова КМУ від 12.08.2009 р. Дата оновлення: 30.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2009-%D0%BF#Text>.
261. *Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів*: Постанова КМУ від 02.02.2011 р. Дата оновлення: 23.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2011-%D0%BF#Text>.
262. *Про затвердження Типового положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади*: Постанова КМУ від 25.05.2011 р. Дата оновлення 03.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text>.
263. *Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, державним підприємствам, установам чи організаціям*: Постанова КМУ від 16.12.2011 р. Дата оновлення: 15.03.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1195-2011-%D0%BF#Text>.

264. **Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу:** Постанова КМУ від 01.02.2012 р. Дата оновлення: 23.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/48-2012-%D0%BF#n9>.
265. **Про затвердження Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації:** Постанова КМУ від 26.09.2012 р. Дата оновлення 06.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-2012-%D0%BF#Text>.
266. **Про затвердження положень про прийом, стажування в органах державної влади і органах місцевого самоврядування слухачів Національної академії державного управління при Президенті України, а також переліку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, в яких проводиться стажування слухачів Національної академії:** Постанова КМУ від 01.04.2013 р. Дата оновлення: 23.03.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2013-%D0%BF> (не чинна).
267. **Про затвердження Типового порядку організації чергування керівників і заступників керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади на робочих місцях у святкові дні для вирішення питань, пов'язаних з ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій:** Постанова КМУ від 10.04.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-2013-%D0%BF>.
268. **Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів:** Постанова КМУ від 20.05.2013 р. Дата оновлення: 14.11.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2013-%D0%BF#n>.
269. **Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов КМУ:** Постанова КМУ від 11.07.2013 р. Дата оновлення: 12.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/593-2013-%D0%BF#Text>.
270. **Про Державну фіскальну службу України:** Постанова КМУ від 21.05.2014 р. Дата оновлення: 27.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>.
271. **Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України:** Постанова КМУ від 02.07.2014 р. Дата оновлення: 05.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>.
272. **Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України:** Постанова КМУ від 23.07.2014 р. Дата оновлення: 01.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF>.
273. **Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України:** Постанова КМУ від 20.08.2014 р. Дата оновлення: 11.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>.
274. **Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України:** Постанова КМУ від 03.09.2014 р. Дата оновлення: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2014-%D0%BF>.
275. **Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади:** Постанова КМУ від 10.09.2014 р. Дата оновлення: 13.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>.
276. **Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби:** Постанова КМУ від 01.10.2014 р. Дата оновлення: 20.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text>.
277. **Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України:** Постанова КМУ від 16.10.2014 р. Дата оновлення: 27.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF>.

278. **Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної прикордонної служби України** : Постанова КМУ від 16.10.2014 р. Дата оновлення: 07.08.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-2014-%D0%BF> .
279. **Про затвердження Положення про Міністерство оборони України** : Постанова КМУ від 26.11.2014 р. Дата оновлення: 16.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF> .
280. **Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України**: Постанова КМУ від 28.10.2015 р. Дата оновлення: 29.05.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF> .
281. **Про затвердження Порядку стажування у державних органах**: Постанова КМУ від 01.12.1994 р. Дата оновлення: 03.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0439-16#Text> .
282. **Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби** : Постанова КМУ від 25.03.2016 р. Дата оновлення: 06.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text> .
283. **Про затвердження Порядку обчислення стажу державної служби** : Постанова КМУ від 25.03.2016 р. Дата оновлення 25.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2016-%D0%BF#Text> .
284. **Про затвердження Порядку відкликання державного службовця із щорічної відпустки** : Постанова КМУ від 25.03.2016 р. Дата оновлення 25.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/230-2016-%D0%BF#Text> .
285. **Про затвердження Порядку відшкодування непередбачуваних витрат державного службовця у зв'язку з його відкликанням із щорічної основної або додаткової відпустки** : Постанова КМУ від 25.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231-2016-%D0%BF#Text> .
286. **Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби** : Постанова КМУ від 25.03.2016 р. Дата оновлення 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2016-%D0%BF#Text> .
287. **Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України** : Постанова КМУ від 30.03.2016 р. Дата оновлення: 23.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF> .
288. **Про затвердження критеріїв визначення переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування**: Постанова КМУ від 06.04.2016 р. Дата оновлення: 07.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/271-2016-%D0%BF> .
289. **Про затвердження Порядку надання державним службовцям додаткових оплачуваних відпусток** : Постанова КМУ від 06.04.2016 р. Дата оновлення: 04.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2016-%D0%BF#Text> .
290. **Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями** : Постанова КМУ від 20.04.2016 р. Дата оновлення 24.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2016-%D0%BF#Text> .
291. **Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А»** : Постанова КМУ від 22.07.2016 р. Дата оновлення: 06.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2016-%D0%BF#Text> .
292. **Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань**: Постанова КМУ від 08.08.2016 р. Дата оновлення: 15.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2016-%D0%BF> .

293. *Про схвалення Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ:* Розпорядження КМУ від 11.11.2016 р. Дата оновлення: 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2016-%D1%80#Text>.
294. *Питання оплати праці працівників державних органів:* Постанова КМУ від 18.01.2017 р. Дата оновлення: 10.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2017-%D0%BF#Text>.
295. *Про організацію проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою:* Постанова КМУ від 26.04.2017 р. Дата оновлення: 04.11.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2017-%D0%BF> (втратила чинність).
296. *Про затвердження Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців :* Постанова КМУ від 23.08.2017 р. Дата оновлення 22.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/640-2017-%D0%BF#Text>.
297. *Про схвалення Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах та затвердження плану заходів щодо її реалізації:* Розпорядження КМУ від 01.12.2017 р. Дата оновлення: 20.05.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/844-2017-%D1%80#Texti>.
298. *Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції:* Постанова КМУ від 07.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF#n10>. Дата звернення: 20.01.2022 р.
299. *Деякі питання визначення переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування:* Постанова КМУ від 21.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/135-2018-%D0%BF>.
300. *Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями та працівниками воєнізованої охорони Державної спеціальної служби транспорту під час здійснення службових обов'язків та переліку таких засобів:* Постанова КМУ від 03.10.2018 р. Дата оновлення: 04.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/810-2018-%D0%BF#n11>.
301. *Про затвердження переліку тяжких захворювань, розладів, травм, станів, що дають право на одержання державної допомоги на дитину, якій не встановлено інвалідність, надання такій дитині соціальних послуг:* Постанова КМУ від 27.12.2018 р. Дата оновлення: 29.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1161-2018-%D0%BF#Text>.
302. *Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад:* Постанова КМУ від 06.02.2019 р. Дата оновлення: 06.05.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF>.
303. *Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України:* Постанова КМУ від 06.03.2019 р. Дата оновлення: 26.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>.
304. *Питання Міністерства цифрової трансформації:* Постанова КМУ від 18.09.2019 р. Дата оновлення: 13.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF>.
305. *Про утворення Комісії з питань вищого корпусу державної служби та затвердження її персонального складу:* Розпорядження КМУ від 28.10.2019 р. Дата оновлення: 12.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1006-2019-%D1%80#Text>.
306. *Про затвердження Порядку відбору представників громадських об'єднань та закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку у сфері публічного управління та*

- адміністрування, до складу Комісії з питань вищого корпусу державної служби :* Постанова КМУ від 03.11.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/906-2019-%D0%BF#Text>.
307. *Деякі питання Національної комісії зі стандартів державної мови:* Постанова КМУ від 06.11.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2019-%D0%BF>.
308. *Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження:* Постанова КМУ від 04.12.2019 р. Дата оновлення: 01.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2019-%D0%BF#Text>.
309. *Про затвердження Порядку фіксації доведення інформації або документів до відома державного службовця шляхом використання засобів телекомунікаційного зв'язку:* Постанова КМУ від 11.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1042-2019-%D0%BF>.
310. *Про затвердження Умов оплати праці членів Комісії з питань вищого корпусу державної служби:* Постанова КМУ від 24.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1169-2019-%D0%BF#Text>.
311. *Питання присвоєння спеціальних звань рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань та їх співвідношення з іншими спеціальними, а також військовими званнями і класними чинами:* Постанова КМУ від 27.05.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2020-%D0%BF#n8>.
312. *Про затвердження Порядку укладення контрактів про проходження державної служби:* Постанова КМУ від 17.06.2020 р. Дата оновлення: 17.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/494-2020-%D0%BF#Text>.
313. *Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань:* Постанова КМУ від 05.08.2020 р. Дата оновлення: 19.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2020-%D0%BF#Text>.
314. *Про спеціальні звання посадових осіб податкових органів:* Постанова КМУ від 09.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/945-2020-%D0%BF#Text>.
315. *Про затвердження Порядку формування і здійснення компенсаційних виплат в іноземній валюті та оплати інших витрат працівникам дипломатичної служби, направленим у довготермінове відрядження:* Постанова КМУ від 21.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1288-2020-%D0%BF#Text>.
316. *Про затвердження Порядку проведення іспитів на рівень володіння державною мовою:* Постанова КМУ від 14.04.2021 р. Дата оновлення: 10.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2021-%D0%BF#Text>.
317. *Деякі питання здобуття освіти та професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад:* Постанова КМУ від 28.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2021-%D0%BF#n8>.
318. *Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з припинення масових заворушень:* Постанова КМУ від 20.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/894-2021-%D0%BF#n8>.
319. *Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України:* Постанова КМУ від 06.10.2021 р. Дата оновлення: 25.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2021-%D0%BF#Text>.
320. *Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро:* Постанова КМУ від 16.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2022-%D0%BF#n12>.

321. *Про схвалення Стратегії підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування і Плану заходів щодо її реалізації* : проект постанови КМУ. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2105.html .

Постанови, рішення, накази державних органів

322. *Про затвердження Регламенту Центральної виборчої комісії*: Постанова ЦБК від 26.04.2005 р. Дата оновлення: 10.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0072359-05#Text> .
323. *Про Службу розпорядника Державного реєстру виборців*: Постанова ЦБК від 26.05.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0034359-07#Text> .
324. *Про затвердження Правил поведінки працівника суду*: Рішення Ради суддів України від 06.02.2009 р. Дата оновлення: 01.01.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr033414-09#Text> .
325. *Про затвердження Статуту Національної школи суддів України*: Рішення ВКС України від 12.03.2012 р. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/regulations/1699/> .
326. *Про затвердження Положення про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*: наказ Уповноваженого ВРУ з прав людини від 20.06.2012 р. Дата оновлення 14.05.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v04_8715-12#n2 .
327. *Про затвердження Положення про представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*: наказ Уповноваженого ВРУ з прав людини від 26.07.2012 р. Дата оновлення: 20.05.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v07_8715-12 .
328. *Про затвердження Правил професійної етики посадових осіб Рахункової палати*: Рішення Рахункової палати від 10.11.2015 р. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/About/RegulatoryDoc/arp_4.pdf .
329. *Про затвердження Положення про Секретаріат Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки*: Постанова президії Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки від 17.06.2016 р. URL: <http://www.kdpu-nt.gov.ua/uk/content/sekretariat-komitetu-z-derzhavnikh-premii-ukrayini-v-galuzi-nauki-i-tekhniki> .
330. *Про затвердження вимог до осіб, які претендують на зайняття посади керівника апарату апеляційного суду та його заступника*: Наказ ДСА України від 15.08.2016 р. Дата оновлення: 26.04.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0167750-16> .
331. *Про затвердження Положення про секретаріат Вищої ради правосуддя*: Рішення ВРП від 23.03.2017 р. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr579910-17#Text> .
332. *Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя*: Рішення ВРП від 18.05.2017 р. Дата оновлення: 24.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1172910-17> .
333. *Про затвердження Положення про помічника судді*: Рішення Ради суддів України від 18.05.2018 р. Дата оновлення: 13.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr021414-18#n9> .
334. *Про затвердження Порядку проведення конкурсу для призначення на посади співробітників Служби судової охорони*: Рішення ВРП від 30.10.2018 р. Дата оновлення: 31.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3308910-18#Text> .

335. *Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України:* Рішення ВРП від 17.01.2019 р. Дата оновлення: 23.04.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19>.
336. *Про затвердження Типового положення про апарат суду:* наказ ДСА України від 08.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19>.
337. *Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони:* Рішення ВРП від 04.04.2019 р. Дата оновлення: 19.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19>.
338. *Про затвердження Порядку проходження прокурорами атестацій:* наказ Генерального прокурора України від 03.10.2019 р. Дата оновлення: 04.09.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0221900-19#Text>.
339. *Про затвердження Порядку складення Присяги прокурора:* наказ Генерального прокурора України від 16.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0280905-20#Text>.
340. *Про Порядок виплати грошового забезпечення співробітникам Служби судової охорони:* Наказ ДСА України від 26.08.2020 р. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/DOD_N_384_20_1.pdf.
341. *Про Положення про Секретаріат Центральної виборчої комісії:* Постанова ЦВК від 01.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0328359-20#n10>.
342. *Правила поведінки працівника суду:* Рішення Ради суддів України від 24.12.2020 р. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-no-72-vid-241220-pro-3e28c37920.pdf>.
343. *Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки прокуратури України:* наказ Генерального прокурора України від 12.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0353905-21#Text>.
344. *Про затвердження структури апарату Рахункової палати:* Рішення Рахункової палати від 25.01.2022 р. URL: <http://rp.gov.ua/About/Structure/>.

Накази і роз'яснення НАДС

345. *Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця:* наказ Головдержслужби України від 23.10.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0783-00> (втратив чинність).
346. *Про проведення щорічного профілактичного медичного огляду державних службовців:* наказ Головдержслужби, МОЗ, ДУС від 18.02.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0184-03>.
347. *Про затвердження Порядку звірки переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, з відомостями, що містяться в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення :* наказ НАДС від 29.11.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2026-12#Text>.
348. *Про затвердження Порядку ведення переліку державних органів, установ та організацій, посади керівних працівників і спеціалістів яких віднесено до посад державних службовців:* наказ НАДС від 08.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-14#n30>.
349. *Про затвердження Положення про міжрегіональні управління Національного агентства України з питань державної служби в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі :* наказ НАДС від 21.05.2015 р. Дата

оновлення: Дата оновлення 04.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0600-15#Text>.

350. **Про затвердження Порядку стажування державних службовців:** наказ НАДС від 03.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0439-16>.
351. **Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу :** наказ НАДС від 03.03.2016 р. Дата оновлення: 27.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-16#Text>
352. **Про затвердження Типових правил внутрішнього службового розпорядку :** наказ НАДС від 03.03.2016 р. Дата оновлення 27.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0457-16#Text>.
353. **Про затвердження Порядку ведення та зберігання особових справ державних службовців:** наказ НАДС від 22.03.2016 р. Дата оновлення: 03.02.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0567-16#Text>.
354. **Про затвердження Порядку обліку та роботи з дисциплінарними справами:** наказ НАДС від 25.03.2016 р. Дата оновлення: 03.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-16>.
355. **Про затвердження Порядку обрання представників громадських об'єднань до складу конкурсних комісій з відбору осіб на зайняття посад державної служби:** наказ НАДС від 12.04.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0786-16#Text>.
356. **Про затвердження Порядку надання медичного висновку у зв'язку з неможливістю виконання державним службовцем службових обов'язків за станом здоров'я :** спільний наказ НАДС та МОЗ України від 13.04.2016 р. Дата оновлення: 16.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0661-16#Text>.
357. **Про затвердження тестових питань :** наказ НАДС і Мін'юсту України від 06.05.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097859-16#Text>.
358. **Про затвердження Переліку тестових питань на перевірку знання Конституції України, законодавства про державну службу, антикорупційного законодавства та спеціального законодавства :** наказ НАДС від 06.05.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097859-16#Text>.
359. **Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування :** наказ НАДС від 05.08.2016 р. Дата оновлення: 28.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0668-21#Text>.
360. **Про затвердження Типового порядку проведення публічного звіту керівника органу виконавчої влади :** наказ НАДС від 20.12.2016 р. Дата оновлення: 06.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-17#Text>.
361. **Про затвердження Положення про Всеукраїнський центр підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування:** наказ НАДС від 16.02.2017 р. Дата оновлення: 18.04.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0036859-17/conv>.
362. **Щодо визнання засідання конкурсної комісії правомочним:** роз'яснення НАДС від 02.10.2018 р. URL: <https://nads.gov.ua/sluzhbovtsyam/zahyst-prava-na-derzhavnu-sluzhbu/metodychni-rekomendatsiyi-kerivnykam-derzhavnoyi-sluzhby/>.
363. **Щодо оновлення переліку документів для участі у конкурсі на зайняття вакантної посади державної служби категорії «А» і «Б»:** роз'яснення НАДС від 03.10.2018 р. URL: <https://nads.gov.ua/sluzhbovtsyam/zahyst-prava-na-derzhavnu-sluzhbu/metodychni-rekomendatsiyi-kerivnykam-derzhavnoyi-sluzhby/>.
364. **Щодо порядку проведення конкурсу на зайняття вакантних посад державної служби категорії «Б» і «В» в мало чисельних структурних підрозділах місцевої державної адміністрації зі статусом юридичної особи публічного права:** роз'яснення НАДС від 04.10.2018 р. URL: <http://nmrda.gov.ua/sites/default/files/60-r.pdf>.

365. *Про затвердження Положення про Центр оцінювання кандидатів на зайняття посад державної служби:* наказ НАДС від 19.04.2019 р. URL: <https://usg.org.ua /concept-ukra-nsku-shkolu-uryadu/polozhennya-pro-czentr-oczinyuvannya-kandidativ/> .
366. *Щодо окремих положень статті 87¹ Закону «Про державну службу»:* роз'яснення НАДС від 26.09.2019 р. URL: <file:///C:/Users/pc/Desktop82.%2087-1.pdf> .
367. *Про затвердження Вимог до змісту і структури програм підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад :* наказ НАДС від 10.10.2019 р. Дата оновлення: 27.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1159-19#Text> .
368. *Про внесення змін до типових завдань для перевірки професійних знань (Типові завдання для перевірки знань) :* наказ НАДС від 16.10.2019 р. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/NPA/govten/190-19.pdf> .
369. *Про затвердження Методичних рекомендацій щодо окремих питань підготовки посадових інструкцій державних службовців категорій «Б» і «В»:* наказ НАДС від 02.12.2019 р. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shchodo-okremih-pitan-pidgotovki-posadovih-instrukcij-derzhavnih-sluzhbovciv-kategorij-b-ta-v> .
370. *Про затвердження Порядку нарахування кредитів ЄКТС за результатами професійного навчання:* наказ НАДС від 12.12.2019 р. URL: <file:///C:/Users/pc/DesktopA1.pdf> .
371. *Щодо підтвердження рівня вільного володіння державною мовою переможцем конкурсу на зайняття посади державної служби:* роз'яснення НАДС від 17.01.2020 р. URL: <file:///C:/Users/pc/Desktop/%8E.pdf> .
372. *Про затвердження форми Особової картки державного службовця :* наказ НАДС від 19.05.2020 р. Дата оновлення 06.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/z0461-20#Text> .
373. *Про утворення колегії Національного агентства України з питань державної служби:* наказ НАДС від 31.08.2020 р. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-utvorenniya-kolegiyi-nacionalnogo-agentstva-ukrayini-z-pitan-derzhavnoyi-sluzhbi> .
374. *Про затвердження Положення про роботу Конкурсної комісії Національного агентства України з питань державної служби з відбору виконавців державного замовлення на підготовку здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та підвищення кваліфікації:* наказ НАДС від 01.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0341-21> .
375. *Про затвердження Критеріїв конкурсного відбору виконавців державного замовлення НАДС на підготовку здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та підвищення кваліфікації:* наказ НАДС від 13.04.2021 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0627-21> .

Рішення, накази ЦОВВ

376. *Положення про порядок та умови застосування праці жінок, які мають дітей і працюють неповний робочий час:* Постанова Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 29.04.1980 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0111400-80#Text> .

377. *Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ організацій:* наказ Мінпраці, Мін'юсту, Мінфінансів від 28.06.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93#Text> .
378. *Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон:* наказ Мінфіна України від 13.03.1998 р. Дата оновлення: 12.05.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text> .
379. *Про затвердження Переліку психічних захворювань (розладів), які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці і за наявності яких допуск до державної таємниці громадянинові не надається:* наказ МОЗ і СБУ від 13.05.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0458-02#Text> .
380. *Про проведення щорічного профілактичного медичного огляду державних службовців:* наказ Головердержслужби, МОЗ, ДУС від 18.02.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0184-03#Text> .
381. *Про Порядок надання службових жилих приміщень і користування ними особами рядового і начальницького складу та працівниками Державної кримінально-виконавчої служби України:* наказ ДКВС від 11.01.2005 р. Дата оновлення: 24.02.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0118-05#Text> .
382. *Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів органів юстиції та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів:* наказ Мін'юсту від 12.04.2005 р. Дата оновлення: 16.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0381-05> .
383. *Про затвердження Положення про застосування оглядових груп Морської охорони Державної прикордонної служби України під час проведення огляду українських та іноземних невійськових суден:* наказ Адміністрації Держприкордонслужби України від 22.05.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0993-12#n16> .
384. *Про затвердження Переліку посад та порядку встановлення пільгового заліку вислуги років для призначення пенсій особам рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України:* наказ ДКВС від 10.04.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0600-13#Text> .
385. *Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок щодо дотримання об'єктами нагляду (оверсайта) вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні:* постанова НАБУ від 09.12.2013 р. Дата оновлення: 05.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2213-13> .
386. *Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»:* наказ МОЗ від 08.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text> .
387. *Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України:* наказ МВС України від 16.07.2014 р. Дата оновлення: 29.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-14#n13> .
388. *Про Положення про територіальний орган Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України:* наказ Адміністрації Держспецзв'язку від 01.09.2014 р. Дата оновлення: 07.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1142-14#n14> .
389. *Про затвердження Порядку проведення атестування осіб рядового і начальницького складу в органах і підрозділах цивільного захисту:* Наказ МВС від 10.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-14#n14> .

390. **Положення про порядок і строки підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України:** наказ Адміністрації Держспецзв'язку від 16.09.2014 р. Дата оновлення: 25.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1374-14#n13> .
391. **Про затвердження Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади»:** наказ Мін'юсту від 16.10.2014 р. Дата оновлення: 31.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-14#Text> .
392. **Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях:** наказ Мін'юсту від 18.06.2015 р. Дата оновлення: 07.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15> .
393. **Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських:** наказ МВС України від 17.11.2015 р. Дата оновлення: 18.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15#n15> .
394. **Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції:** наказ МВС України від 17.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0037-16#n6> .
395. **Типовий порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади:** наказ МВС України від 25.12.2015 р. Дата оновлення: 09.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0050-16#n4> .
396. **Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції:** наказ МВС України від 16.02.2016 р. Дата оновлення: 29.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16#n14> .
397. **Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики:** наказ МОЗ від 02.03.2016 р. Дата оновлення: 20.03.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF> .
398. **Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань:** наказ МВС України від 12.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0498-16#n14> .
399. **Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських:** наказ МВС України від 12.05.2016 р. Дата оновлення: 02.05.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-16#n13> .
400. **Про затвердження Положення про апарат Національного агентства з питань запобігання корупції та положень про самостійні структурні підрозділи апарату Національного агентства з питань запобігання корупції:** Рішення НАЗК від 19.05.2016 р. Дата оновлення: 27.10.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0001884-16> .
401. **Про затвердження переліку органів військового управління, в яких передбачено посади державної служби:** наказ Міноборони від 20.05.2016 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE28915?an=1> .
402. **Про затвердження Типового положення про преміювання державних службовців органів державної влади, інших державних органів, їхніх апаратів (секретаріатів):** наказ Мінсоцполітики від 13.06.2016 р. Дата оновлення: 03.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-16#Text> .
403. **Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків:** Рішення НАЗК від 17.06.2016 р. Дата оновлення: 17.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-16#Text> .

404. *Регламент роботи Комісії з питань вищого корпусу державної служби*: схвалений на засіданні Комісії з питань вищого корпусу державної служби 28.08.2016 р. Дата оновлення: 19.11.2020 р. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/Komisija%20A/2020/Reglament/reglament.pdf>.
405. *Правила внутрішнього службового розпорядку державних службовців Національного антикорупційного бюро України*: затверджені загальними зборами (конференцією) державних службовців НАБУ від 07.09.2016 р. URL: <https://nabu.gov.ua/pravya-vnutrishnogo-sluzhbovogo-rozporyadku-derzhavnyh-sluzhbovciv-nacionalnogo-antikorupciynogo>.
406. *Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції*: наказ МВС України від 23.11.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-16#n15>.
407. *Про затвердження Правил етичної поведінки та запобігання корупції в органах Державної фіскальної служби*: наказ ДФС від 01.12.2016 р. Дата оновлення: 03.04.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257872-19#Text>.
408. *Порядок укладення контракту про проходження служби в поліції*: наказ МВС України від 03.02.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0191-17#n18>.
409. *Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських*: наказ МВС України від 19.08.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17#n13>.
410. *Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України*: наказ Міноборони України від 21.11.2017 р. Дата оновлення: 11.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1503-17#n12>.
411. *Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення*: Рішення НАЗК від 09.02.2018 р. Дата оновлення: 28.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text>.
412. *Правила внутрішнього службового розпорядку Міністерства інфраструктури України*: затверджені загальними зборами державних службовців апарату Мінінфраструктури від 18.10.2018 р. URL: <https://mtu.gov.ua/news/30318.html>.
413. *Про затвердження Порядку ротації посадових осіб дипломатичної служби в органах дипломатичної служби*: наказ МЗС від 18.10.2018 р. Дата оновлення: 21.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1274-18#n14>.
414. *Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України*: наказ МВС України від 07.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#n17>.
415. *Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України*: наказ МВС України від 30.11.2018 р. Дата оновлення: 17.04.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-18#n15>.
416. *Про затвердження Положення про працівників, які виконують функції з обслуговування в органах дипломатичної служби*: наказ МЗС від 11.01.2019 р. Дата оновлення: 11.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0134-19#Text>.
417. *Про затвердження умов оплати праці працівників (невійськовослужбовців) апарату органів військового управління та військових комісаріатів*: наказ Міноборони від 28.02.2000 р. Дата оновлення: 15.04.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0123-00#Text>.
418. *Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Міністерства молоді та спорту України*: наказ Мінмолодьспорту України від 12.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0410-21#n15>.
419. *Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, у Державній службі статистики*

України: наказ Держстатистики від 30.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0639-21#n17>.

420. *Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Комісії з регулювання азартних ігор та лотерей*: наказ Комісії від 13.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-21#n15>.
421. *Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Державної екологічної інспекції України*: наказ Держінспекції з екології від 27.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1007-21#n14>.
422. *Про затвердження Порядку стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, в апараті Державної служби фінансового моніторингу України*: наказ Держфінмоніторингу від 09.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0952-21#n18>.

Зарубіжне законодавство

423. *Кодекс цивільних службовців Греції* від 09.02.1999 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 520–601.
424. *Про державного службовця*: Закон Болгарії від 27.07.1999 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 601–638.
425. *Про державну цивільну службу*: Закон Латвії від 07.09.2000 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 455–466.
426. *Про особливості деяких службових станів службовців держави та деяких форм остаточного припинення виконання службових обов'язків*: Декрет Франції від 03.05.2007 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 204–225.
427. *Про права і обов'язки службовців*: Закон Франції від 22.02.2007 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 153–167.
428. *Про публічну службу*: Закон Грузії від 31.10.1997 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 638–669.
429. *Про публічну службу*: Закон Естонії від 25.01.1995 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 467–520.
430. *Про публічну службу*: Закон Литви від 23.04.2002 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 427–454.
431. *Про службу державних службовців у адміністративних установах і про винагороду державних службовців та інших працівників адміністративних установ (про службу)*: Закон Чехії від 26.04.2002 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 269–388.

432. *Про статус чиновників*: Федеральний закон Німеччини від 31.03.1999 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 225–269.
433. *Про статусні положення стосовно публічної служби держави*: Закон Франції від 06.03.2007 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 167–204.
434. *Про цивільну службу*: Закон Польщі від 18.12.1998 р. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. 735 с. С. 388–426.

Спеціальна література

435. *Аверьянов В.Б.* Функции и организационная структура органа государственного управления. Київ : Наук. думка, 1979. 148 с.
436. *Авторитет. Що таке авторитет?* URL: <https://gorodenok.com/%D0%B0%D1%82/> .
437. *Авторитет.* URL: <http://vseslova.com.ua/word/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%B5%D1%82-955u> .
438. *Адміністративне право України.* Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія : В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : ТОВ «Юрид. думка», 2007.
439. *Адміністративне право України* : підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дяченко та ін. ; за ред. Ю.П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
440. *Адміністративне право* : підручник / Битяк Ю.П. (кер. авт. кол.), Гаращук В.М., Богущкий В.В. та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.
441. *Андрушко А.В.* Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності. *Держава і право.* 2008. Вип. 41. С. 380–385.
442. *Біла-Тіунова Л.Р.* Службова кар'єра в Україні : монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.
443. *Біла-Тіунова Л.Р.* Службова кар'єра державного службовця : теорія і правове регулювання : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук. Одеса, 2012. 39 с.
444. *Біла-Тіунова Л.Р., Хамходера О.П.* Щодо визначення поняття «викладацька діяльність» у контексті антикорупційного законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. № 43. Т. 2. С. 28-32.
445. *Біла-Тіунова Л.Р.* Державна посада. Велика українська юридична енциклопедія: В 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 257-259.
446. *Біла-Тіунова Л.Р.* Державна служба. Велика українська юридична енциклопедія: В 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 264-266.
447. *Біла-Тіунова Л.Р.* Державний службовець. Велика українська юридична енциклопедія: В 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 286-289.
448. *Біла-Тіунова Л.Р.* Дипломатична служба. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 300-303.
449. *Біла-Тіунова Л.Р.* Ефективність діяльності державного службовця. Велика українська юридична енциклопедія: В 20 т. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю.П. Битяк

- (голова) та ін. Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 960 с. С. 350-352.
450. *Bila-Tiunova L.R., Nehara R.V.* Replacement of State Service Positions under Conditions of Quarantine: State and Challenges. Public administration under modern conditions: concept, features, challenges: Collective monograph. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. 264 p. P. 16–33.
 451. *Біла-Тіунова Л.Р.* Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628 с.
 452. *Битяк Ю.П.* Державна служба в Україні : організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.
 453. *Битяк Ю.П., Матюхіна Н.П., Федчишин С.А.* Публічна служба : посіб. для підгот. до іспиту / за аг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 260 с.
 454. *Бойчук А.Ю., Хамходера О.П.* Публічна служба. Адміністративне право України: Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 359-375.
 455. *Бородін І.Л.* Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження. *Право України*. 2006. № 12. С. 93–97.
 456. *Ванячук Н.М.* Правове регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Луганськ, 2010. 20 с.
 457. *Васильківська В.В.* Вимоги, що висуваються до державного службовця : закордонний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1(26). С. 118–122.
 458. *Васильківська В.В., Білоус-Осінь Т.І.* Основи правового статусу державного службовця. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. 4-е вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. С. 376-403.
 459. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусея. Київ: Ірпінь : ВТФ Перун, 2001. 1440 с.
 460. *Годуєва К.* Поняття інструкторської та суддівської практик зі спорту в антикорупційному законодавстві України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 45-50.
 461. *Даниленко Ю.С.* Оцінювання у державній службі: теорія і правове регулювання : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017.
 462. *Даниленко Ю.С.* Стан правового регулювання етики поведінки державних службовців в Україні. *Вісник Чернівецького факультету: зб. наук. праць / НУ «ОЮА»*. Чернівці, 2015. № 4. С. 66–78.
 463. *Даниленко Ю. С.* Поняття та принципи оцінювання кандидатів на зайняття вакантних посад державної служби. *Юридичний вісник*. Одеса, 2016. № 4. С. 75–81.
 464. *Даниленко Ю.С.* Правила етичної поведінки державних службовців: поняття та сутність. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 2. С. 54–64.
 465. *Даниленко Ю.С.* Методи оцінювання результатів службової діяльності державних службовців. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2016. № 6. С. 68–70.
 466. *Danylenko Yu. S., Bilokur Ye. I.* Ethics of the conduct of state servants as a qualitative component of the content of public administration. *Public administration under modern condition: concept, features, challenges: collective monograph*. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 82–99.
 467. *Даниленко Ю.С., Койчева О.С.* Цифровий розвиток управління людськими ресурсами у державній службі. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2021. № 4. С. 27-33.

468. *Дисциплінарна відповідальність державних службовців*: практ. посіб. для керівників служб управління персоналом / М. Канавець, Ю. Лихач, С. Іголкін, І. Рошин, Д. Трипольський ; за заг. ред. К. Ващенко. Київ: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2017 р. 68 с.
469. *Зіллер Ж.* Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. К. : Основи, 1996.
470. *Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р.* Публічна служба в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.
471. *Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р.* Закон «Про державну службу України» : науково-практичний коментар. Одеса: Фенікс, 2009. 692 с.
472. *Ківалов С.В., Картузова І.К., Осадчий А.Ю.* Курс адміністративного процесуального права України. Загальна частина : підручник. Одеса, Фенікс, 2014. 342 с.
473. *Козачук Д.А.* Заохочувальні адміністративні процедури: автореф. десерт. ... канд. юрид. наук. Одеса: Фенікс, 2010. 22 с.
474. *Конституція України. Науково-практичний коментар* / В.Я. Тацій, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш та ін. Харків: Право, 2011. 1128 с.
475. *Корнута Л.М.* Дисциплінарна відповідальність державного службовця : автореф. дис. ... канд. юри. наук. Одеса, Фенікс, 2013. 20 с.
476. *Малиновський В.Я.* Державна служба : теорія і практика : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. 160 с.
477. *Науково-практичний коментар Господарського кодексу України* / за заг. ред. В.К. Мамутова. К.: Юрінком Інтер, 2004.
478. *Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу»* / ред. кол.: К.О. Ващенко, І.Б. Коліушко, В.П. Тимошук, В.А. Дерезь (відп. ред.). Київ: ФОП Москаленко О.М. 2017. 796 с.
479. *Науково-практичний коментар Закону «Про запобігання корупції»* / за заг. ред. Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова. Запоріжжя: Вид. дім «Гельветика», 2019. 588 с.
480. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України* / за заг. ред. В.М. Косака. Київ: Істина, 2004. С. 875.
481. *Негара Р.В.* Конкурс у державній службі: теорія. Правове регулювання, практика : дис. ... докт. філос. права. Одеса ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія» 2021. 300 с.
482. *Негара Р.В.* Конкурс у державній службі: теорія, правове регулювання, практика : дис. ... д-ра філософії. Одеса, 2021. 300 с.
483. *Негара Р.В.* Система принципів проведення конкурсу у державній службі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1 (22). С. 127–133.
484. *Негара Р.В.* Стажування громадян із числа молоді в державних органах: зміст, правове регулювання, значення. *Правова позиція*. 2019. № 1 (22). С. 131–141.
485. *Негара Р.В.* Керівник державної служби й суб'єкт призначення: зміст, правове регулювання та співвідношення. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Серія: «Юридичні науки». 2019. Т. 30(69). № 4. С. 146–153.
486. *Новак О.Д.* Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності державних службовців. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2012. № 2. С. 129–133.
487. *Пахомов И.Н.* Советская государственная служба. Понятие и основные принципы. Київ : 1964. 92 с.
488. *Петришин А.В.* Государственная служба. Историко-теоретические предпосылки, сравнительно-правовой и логико-понятийный анализ : монографія. Харків: Факт, 1998. 168 с.
489. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України* / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007.

490. **Ротань В.Г., Зуб І.В., Сонін О.Є.** Науково-практичний коментар до законодавства про працю. 15-е вид., доповн. та переробл. Київ: Алерта, 2013.
491. **Словник української мови.** Академічний тлумачний словник: в 11 т. Київ, 1970. Т. 1. URL: <http://sum.in.ua/s/svidomyj>.
492. **Словник української мови.** Академічний тлумачний словник (1970-1980). В 11 т. 1978. Т. 9. URL: <http://sum.in.ua/s/svidomyj>.
493. **Словник української мови** : в 11 т. Т. 1. Київ, 1970.
494. **Словник української мови** : в 11 т. Т. 6. Київ, 1975.
495. **Теліпко В.Е.** Науково-практичний коментар Конституції України. Станом на 1 грудня 2010 р. / В.Е. Теліпко, В.Л. Мусіяка. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 544 с.
496. **Тлумачний словник сучасної української мови** / за ред. д.ф.н., проф. В.С. Калашника. Харків: Белкар-книга, 2005. 800 с.
497. **Тодыка Ю.Н.** Основы конституционного строя Украины. Харків: «Факт», 1999. 460 с.
498. **Чена М.-Л.А.** Комплексна медико-психологічна експертиза моральної шкоди: проблеми при визначенні ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Т. 13. Ч. 1. К., 2011. С. 443–451.
499. **Шаптала Н.** До питання про конституційно-правове регулювання державних символів України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 2. С. 110–117.
500. **Щербина В.І.** Дисциплінарна відповідальність державних службовців органів внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1998. 208 с.
501. **Юридична енциклопедія** / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп.ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1999. URL.: <http://cyclop.com.ua/content/view/1166/58/1/12/#27385>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

*БІЛА-ТІУНОВА Любов Романівна,
КУБАЄНКО Андрій Володимирович
СТРЕЛЬНИКОВ Андрій Вікторович*

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ

Навчально-методичний посібник

Електронне видання

В авторській редакції

Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 16,62.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com